

El Vallès: 40 anys d'ajuntaments democràtics (1979-1983)

Recull de ponències del VI curs d'història del Vallès

Octubre - novembre 2019

Edita: Fundació Bosch i Cardellach
Carrer d'en Font, 1 – 08201 Sabadell
www.fbc.cat – fbc@fbc.cat
Sabadell, 2020

Organitzadors:

*Centre d'Estudis de Granollers
Centre d'Estudis Històrics de Terrassa
Centre d'Estudis Molletans. Mollet del Vallès
Cercle de Recerques i Estudis de Mogoda. Santa Perpètua
Fundació Bosch i Cardellach. Sabadell
Grup d'Amics del Museu-Arxiu de Sentmenat
Grup d'Estudis Les Feixes de Cerdanyola
Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat
Universitat Autònoma de Barcelona-CORE Patrimoni Cultural*

Entitats col·laboradores:

Serveis Territorials al Vallès Occidental del Departament d'Ensenyament de la Generalitat

Amb el suport de l'Institut Ramon Muntaner

ÍNDIX

Recull de ponències del VI curs d'història del Vallès

1. El primer ajuntament de la democràcia a Terrassa. El Pacte de Progrés (PSC-PSUC) i la seva crisi, 1979-1983. *Manuel Márquez Berrocal*
2. La presència de les dones terrassenques en la lluita per la democratització dels ajuntaments. *Teresa Rodríguez Herrerías*
3. De la vaga general del 1976 al primer ajuntament democràtic a Sabadell (1979-1983). *Josep Alavedra Bosch*
4. Mollet del Vallès: primer ajuntament democràtic i ensenyament. *Jaume Noró Camats*
5. La generació de la Transició a Santa Perpètua de Mogoda. 1975-1983. *Ernesto Vilàs Galindo*
6. Cerdanyola, de l'autoritarisme franquista a una democràcia tutelada (1979-1983). *Miquel Sánchez i González*
7. Sentmenat 1976-1983: anys de canvi i evolució municipal. *Jaume Verdaguer i Famades*
8. El primer ajuntament democràtic de Granollers (1979-1983). *Albert Camps i Giró*
9. Precedents i context de les primeres eleccions municipals. Sant Cugat del Vallès, 1975-1979. *Jordi Casas i Roca*.

El primer ajuntament de la democràcia a Terrassa. El Pacte de Progrés (PSC-PSUC) i la seva crisi, 1979-1983

Manel Márquez

Centre d'Estudis Històrics de Terrassa

La Terrassa que va trobar el primer ajuntament de la democràcia, l'abril de 1979 era una ciutat en crisi, gris i abandonada per l'administració franquista. La societat terrassenca, profundament dual (centre-perifèria), mostrava una diferència substancial entre els barris dels centres i la perifèria: mentre els primers presentaven unes variables socioeconòmiques més positives; els segons, obrers i d'immigrants, tot el contrari. Les persones sense feina i sense esperances de futur i que esperaven molt més de la democràcia van veure com l'arribada d'aquesta no es va traduir en millors condicions de vida i treball, ni en un equitatiu repartiment de les rendes.

La nova situació social i econòmica mostrava a les classes populars i treballadores els límits del nou sistema polític que s'anava consolidant; el desencís va ser la paraula clau a la nostra ciutat i al conjunt de la societat catalana i espanyola, ja que les condicions de vida, en aquest període inicial, continuaven empitjorant i no s'albirava una sortida digna i justa en el terreny social per a la majoria de la població. Les elevades taxes d'atur i l'emigració van ser la realitat a la qual s'enfrontaren, des del final de la dictadura, un nombre important de terrassencs.

La nova administració local democràtica tenia uns reptes formidables, que el primer ajuntament democràtic des de la Segona República, escollit el 20 d'abril de 1979 i presidit pel socialista Manuel Royes i Vila –alcalde fins al 13 d'abril del 2002–, va anar solucionant molt lentament i dotant a la ciutat dels béns i serveis que necessitava i que mai havia tingut.

1. La Terrassa heretada de la dictadura: una ciutat en crisi, gris i abandonada.

El factor determinant dels canvis demogràfics a Terrassa (Catalunya) han estat les migracions – fonamentalment la immigració– i el creixement natural. La ciutat, que tenia 165.077 habitants el 1976, va començar la transició democràtica (1976-1981) perdent 9.436 habitants, degut fonamentalment a l'emigració, 16.484 terrassencs van emigrar als seus llocs d'origen o altres indrets a la recerca de nous llocs de treball, com a conseqüència de la forta crisi econòmica del final del franquisme. Tanmateix, la ciutat no va perdre més habitants perquè la natalitat és va mantenir elevada –malgrat la reducció que va experimentar, passant del

20,9‰ del 1976, al 14,9‰ del 1981– i la mortalitat baixa, al voltant del 7‰–, el que va suposar un creixement natural de 10.419 habitants.

L'ocàs industrial va començar durant la dictadura, a partir de la crisi del petroli de 1973. La taxa d'activitat de la població va passar del 57,81% del 1970 al 51,49% del 1981 i les inversions van caure dels 1.474,5 milions de ptes. del 1974-1975 (en milions de pessetes de 1983) als 981 milions de (1976-1978) i el 116 milions de 1979-1981.

Evolució dels subsectors econòmics de Terrassa, 1975-1983:

Sectors Econòmics	1975	1983	Variació (Abs)	Variació (%)
Agricultura	511	106	- 405	- 79,3
Indústria	32.745	20.385	- 12.360	- 37,7
Aigua, gas i electricitat	307	103	- 204	- 66,4
Construcció	5.737	1.555	- 4.182	- 72,9
Comerç i restauració	4.824	3.338	- 1.486	- 30,8
Transports	1.686	778	- 908	- 53,9
Finances i assegurances	1.317	1.264	- 53	- 4,0
Serveis públics i personals	8.101	5.637	- 2.464	- 30,4
Total	55.228	33.166	- 22.062	- 39,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de SOLER, F.; SERRA J. i MESTRES, M. (1986) Estudi socioeconòmic de la ciutat de Terrassa. Vol. 5 Terrassa: Ajuntament de Terrassa.

La crisi, però, afectà tots els sectors econòmics de la ciutat i, entre l'any 1975 i 1983, es van perdre 22.062 llocs de treball dels 55.228 que hi havia el 1975, el 62,2 % en el sector industrial. I especialment al sector tèxtil llaner, que ocupava directa i indirectament la majoria de la població activa –1970 un 41,7% i 1975 només el 36,1%. Després del *Pla de reestructuració del sector tèxtil llaner (1975-1979)* es tancaren 76 empreses i anaren a l'atur 4.145 treballadors, cosa que significà que el 1978 el 45,3% dels aturats terrassencs eren antics treballadors del sector. Malgrat tot, el 1983, la ciutat mantenia el seu perfil industrial ocupant el 66,4% dels terrassencs, mentre els serveis donaven feina el 33,2%.

Durant els anys de la transició i del primer govern municipal l'atur va créixer de forma imparable, la crisi econòmica s'anava agreujant i deixava una població indefensa i sense recursos. L'atur registrat (desembre) va ser brutal: 1976, 4.626; 1977, 6.769; 1978, 11.023, 1979, 10.749; 1980, 12.196, i 1981, 14.846; situant la taxa d'atur, en aquests anys, per sobre del 20%, el 1983 era del 25,7 %, i el 1987, del 27,62%. Però el que encara va ser més greu va ser que les persones no van rebre les ajudes necessàries de l'administració per tal de

pal·liar la seva situació d'atur, el que se'n diu grau de cobertura, va ser d'un 52,5% el 1980 i de només un 26,4% el 1983.

Des del punt de vista urbà la ciutat heretada de la dictadura, presentava uns greus dèficits, lligats a la manca de planificació urbanística, al creixement descontrolat i sense planificació de la població i a l'especulació urbanística, com va fer-se evident amb la riuada del 1962. El Pla General d'Ordenació Urbanística de l'arquitecte Joan Baca (1965), n'és la demostració, ja que va permetre que mitjançant els plans parcials d'ordenació (molts d'ells no aprovats) es generés el creixement de l'espai urbà més important de la història de Terrassa, amb consolidació dels barris perifèrics del municipi i l'aparició dels barris de segona residència deslligats dels límits de la ciutat. Mentre, el centre urbà i els barris més antics de la corona adjacent van anar omplint-se de nous habitatges, en els espais buits que quedaven entre els vells (Sant Llorenç o Montserrat), i de nous polígons d'habitatges de més qualitat a finals dels anys setanta: públics (Can Jofresa o Pla del Bon Aire) i privats (Vilardell); tot això, en benefici dels especuladors i del nou sector immobiliari.

L'Ajuntament franquista, el 1973, comença a plantejar-se la necessitat d'una veritable planificació urbanística que posés ordre a la disbauxa existent, revisant el Pla Baca, estudiant-ne els dèficits i cercant les solucions. En aquest projecte hi van intervenir professionals aplegats al voltant d'organitzacions democràtiques com el Grup d'Arquitectes de Terrassa (GAT) i la secció d'urbanisme d'Òmnium Cultural. Fet directament relacionat a les reivindicacions del moviment veïnal democràtic antifranquista i dels regidors demòcrates Antoni Cunit i Josep Ruiz, triats pel terç familiar. El projecte de revisió, que no va reeixir, s'enfrontava a nous creixements descontrolats en espais d'alt valor paisatgístic i ecològic. L'Ajuntament democràtic, del 1979, va trobar-se amb una ciutat necessitada d'una profunda intervenció per tal de superar dèficits infraestructurals – que van ser valorats en més de dos mil milions de ptes.– com la urbanització dels carrers (clavegueram, il·luminació, voreres o asfaltat) la protecció del patrimoni arquitectònic, natural i agrícola, la reorganització del sistema viari interior, la manca d'espais verds, sense oblidar els equipaments i serveis sanitaris, educatius, socials o culturals, que estaven sota mínims. La solució va ser el Pla General d'Ordenació (1983) elaborat per la Gerència Municipal d'Urbanisme de Terrassa.

2. El primer ajuntament de la democràcia, 1979-1983.

L'ajuntament franquista, el 25 de gener de 1976, havia esgotat el seu mandat i de nou Josep Donadeu i Cadafalch repetia mandat anomenat de forma automàtica (01/02/1976 - 27/09/1977) pel Governador Civil i deixant el seu càrrec a Domènec Jofresa i Vellsolà (27/09/1977 - 19/04/1979). El consistori franquista de transició, tenia set regidors candidats a les eleccions municipals: tres per Coalición Democrática (AP); dos per Centristes de Catalunya-UCD; un per CiU i un altre pel PSUC.

El 3 d'abril de 1979 a Terrassa “*la roja*” després de dècades de lluita antifranquista clandestina a fàbriques, tallers, barris o al mateix cor de la bèstia, a l'ajuntament –les forces democràtiques i d'esquerres van obtenir representació pel terç familiar els anys 1967 i 1973–, va arribar la democràcia i va caure la brutal dictadura. Les eleccions mostraven la força de les esquerres i una coalició de govern entre socialistes (PSC-PSOE) i comunistes (PSUC) prenia relleu a l'últim ajuntament de la dictadura –presidit per Domènec Jofresa–, iniciant la recuperació d'una institució bàsica per garantir el benestar dels ciutadans després de quatre dècades de governs al servei dels interessos de la burgesia industrial, dels poderosos i del règim franquista.

A les eleccions, el PSUC, malgrat ser el nucli dur de la lluita contra la dictadura va ser derrotat, pels socialistes, per un grapat de vots, la qual cosa va portar a l'elecció de Manuel Royes del PSC, com a primer alcalde democràtic de la ciutat des de la Segona República. Els partits d'esquerres obtingueren dos de cada tres vots, la ciutat era d'esquerres i, restava evident que el règim franquista havien ostentat el poder per la força. Només Cunill i Ruiz (ambdós adscrits el 1979 al PSUC) van ser regidors per la voluntat democràtica dels terrassencs.

La coalició electoral socialista-comunista va durar només onze mesos, el 29 de febrer de 1980 es produeix el trencament i, el 9 de maig de 1980, una remodelació de les Comissions Informatives (CCII) les posa totes sota control del PSC. El Pacte de Progrés, que va ser molt pragmàtic, més que el programes polítics electorals d'ambdós partits, tenia com a objectiu fonamental garantir el funcionament de l'ajuntament i el procés de millores que necessitava la ciutat. Així, el PSUC, que en el seu programa deia: “*Els comunistes no podem reduir les Eleccions Municipals a un simple receptari de solucions a problemes concrets*” signava, superat per la realitat, un pacte tecnocràtic. mentre el socialista, Royes, mostrava una tendència clara al pragmatisme polític, d'una banda defensava els interessos del treballadors –per no perdre el vot obrer–, però alhora oferia, als empresaris i la dreta (CiU), una Terrassa governable que no caigués en debats estèril, “*Está fuera de lugar empezar a hacer polémica sobre el marxismo o el no marxismo*”¹

Les dificultats del govern conjunt van ser el resultat de la diferent visió de la política dels dos socis de govern; d'una banda, els socialistes abocats a una política pragmàtica i de gestió administrativa, que plantejava un model de govern centrat en l'intent de consensuar els diversos interessos de classe que hi s'enfrontaven al municipi amb l'objectiu de garantir el funcionament de la institució i de resoldre els problemes més urgents que patien els terrassencs, sense entrar en grans qüestions ideològiques. D'altra, la crisi del PSUC, que en aquells anys estava immers a Terrassa en un profund debat entre les postures eurocomunistes i comunistes –marxista-leninistes (prosoviètics)– que dividia el grup municipal i l'enfrontava al Comitè Local, fent molt

¹ MÁRQUEZ, M. (2007). La transició a Terrassa. Entre la il·lusió i el desencís. Dins JL. LACUEVA; M. MÁRQUEZ; L. PLANS. *Combat per la llibertat Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa, 1939-1979* (p. 838), Terrassa: Fundació Torre del Palau.

diffícil el govern de coalició. Les posicions majoritàries van ser representades per Mariano Morán, un aliat molt particular del sector “comunista” i portaveu del grup municipal durant tot el govern de coalició, fins, el 20 de maig de 1981, quan Antonio Castillo, comunista, el va substituir. Finalment, el 30 de novembre de 1981, quan el grup municipal estava sota el control dels eurocomunistes, el nou portaveu va ser Antonio Florido.

Canvis de regidors/es del primer ajuntament de la democràcia de Terrassa, 1979-1983:

Regidor sortint	Regidor entrant	Partit	Data canvi
Roc Fuentes	Antoni Guiu	PSUC	20/4/1979
Antoni Guiu	José Lázaro	PSUC	25/1/1980
Rosario Ruiz	Apol·lo Jiménez	PSUC	30/5/1980
Antonio Cunill	Antonio Castillo	PSUC	29/8/1980
Francisco Gordillo	Antonio Solis	PSUC	29/8/1980
Rogeli Areal	Josep Ma Aguilera	PSC-PSOE	29/12/1980
Josep Ma Aguilera	Josep Ma Satorras	PSC-PSOE	31/3/1981
Mariano Morán	Francisca Redondo	PSUC	20/5/1981
Antonio Solis	Bartolome Baños	PSUC	20/5/1981
Agustí Daura	Arsenio Fernández	PSUC	28/3/1982
Antonio Castillo	Joaquim Mestre	PSUC	28/3/1982

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes del Ple i de la Comissió Municipal Permanent (CMP) de l’Ajuntament de Terrassa.

Els enfrontaments entre el grup municipal i el Comitè Local és el que marca les dimissions i els canvis de regidors comunistes; aquesta divisió interna, molt forta a Catalunya, va ser especialment dura a Terrassa amb greus enfrontaments polítics i personals. La situació es va resoldre l’abril de 1982 amb la divisió del PSUC i la creació del Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC). A Terrassa, el 7 de febrer de 1982, els regidors comunistes, Daura i Castillo són expulsats del PSUC; a finals de març, tots els regidors eren eurocomunistes.

L’ajuntament en solitari del PSC –del maig del 1980 al del 1981– va governar la ciutat utilitzant els decrets d’alcaldia i aprofitant les prerrogatives legals que llavors gaudien els alcaldes. Royes va posar en marxa la reforma administrativa donada la manca de funcionaris especialitzats i el gran projecte de la ciutat: el Pla General Ordenació Urbana (1983); per la qual cosa requeria el recolzament de totes les administracions i grups socials de la ciutat, així, el PSC va signar un acord de govern amb els convergents –“la sociovergència”– fins al final de la legislatura (8 de maig de 1983). Només en Joan Sales va formar part de la CMP i va ser president de la Comissió Informativa d’Inversions; CiU pensava donar-se a conèixer i demostrar la seva capacitat de gestió –cosa que va fer–, però els resultats electorals no van ser els esperats. El primer

ajuntament de la democràcia, segon recull l'opuscle «Terrassa en marxa», havia asfaltat 98 carrers (11,8 Km), fet 13 noves places i remodelat 10; plantat 12.000 nous arbres i fet quatre ponts i una passerella, el que va suposar unes inversions en marxa de 3.800 milions de ptes.

L'alcalde Manuel Royes, l'abril de 1983, afirmava que l'ajuntament havia passat una “etapa extraparlamentària” i que ara donava veu a tothom. La formula de governs municipals bons gestors començava a obrir-se pas, enfront dels ajuntament més compromesos en el suport al canvi social i en la defensa dels interessos de les classes populars moltes vegades comproment-se amb iniciatives populars que desbordaven clarament els drets restringits dels primers anys de democràcia de la monarquia constitucional. La millora de tots els aspectes de la vida econòmica i social de la ciutat serà lenta però constant, la qual cosa permetrà als socialistes esdevenir el partit de govern terrassenc amb majories absolutes els anys 1983 (18 regidors/es), 1987 i 1991 (15 en ambdós mandats).

3. Pacte de progrés i crisi del primer govern municipal PSC-PSUC (1979-1980).

Les eleccions municipals del 3 d'abril arribaven després de dues eleccions generals (1977-1979), uns pactes socials (Pactes de la Moncloa, 1977) i un referèndum constitucional (1978) que posen fi a 40 anys de dictadura franquista i que permeten la restauració borbònica a partir d'un acord entre els grans partits de dretes i esquerres, després d'un pacte i una constitució que garanteix la pau social i afavoreix el bipartidisme, sense dur a terme una profunda reforma democràtica del regim dictatorial (Estat, exèrcit i judicatura).

Cicles electorals de Terrassa: generals, autonòmiques i municipals (en %), 1977-1984:

Any/elecció	PSC	CiU	PSUC	UCD	PP	ERC	Abstenció
1977 (G)	25,02	16,94	28,37	12,59	3,07	2,36	17,68
1978 (Referèndum)*							28,67
1979 (G)	30,10	14,78	23,85	15,09	4,39	2,60	30,77
1979 (M)	30,67 10	15,00 4	30,43 9	14,29 4	3,12	2,56 0	35,83
1980 (A)	23,65	28,20	25,01	5,79	3,12	5,61	34,80
1982 (G)	52,91	19,47	5,86	1,47	11,46	2,64	16,26
1983 (M)	60,97 18	17,90 5	8,02 2	– 0	8,22 2	1,70 0	31,81
1984 (A)	39,52	38,94	7,05	–	4,93	3,20	36,02

*Referèndum de la *Constitució espanyola* de 1978: SI: 73.417 (91,54%) NO: 3.036 (3,79%). En negreta al costat de cada partits a les eleccions municipals el nombre de regidors/es obtinguts.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades oficials de la Generalitat de Catalunya i http://politiquesdigitals.gencat.cat/ca/pgov_ambits_d_actuacio/pgov_eleccions/pgov_dades_electorals/

Els dos grans contrincants electorals eren Agustí Daura (PSUC) i Manuel Royes (PSC). Davant la cita electoral, els comunistes es mostraven tranquils i segurs, malgrat el canvi de tendència del vot entre el PSUC i PSC a les eleccions del mes de març i confiaven en que la implantació del partit, el reconeixement de la tasca realitzada als barris durant la dictadura i la honradesa del comunistes seria suficient per obtenir el triomf electoral. El debat dins del partit es considerava un element propi de la nova política eurocomunista i defensaven que un pacte amb forces netament democràtiques (PSC i CiU) era l'única alternativa, si bé no descartaven cap possibilitat, una mena de Front Popular. Els socialistes pensaven que el triomf era difícil però no pas impossible després dels resultats electorals de les general de març; presentaven uns candidats professionals i coneguts en diferents àmbits socials, que recollien les diverses tendències del partit, així com a un bon grupat d'obrers i sindicalistes d'UGT.

Els resultats electorals anteriors mostraven una tendència a la baixa del PSUC, però a les municipals malgrat tornar a recuperar bona part dels vots perduts va ser derrotat pel PSC per només 178 vots. El triomf socialista (10 regidors) donarà l'alcaldia –segons l'acord català del Pacte de Progrés– a Manuel Royes (PSC); mentre, els comunistes (9 regidors) encapçalats per Agustí Daura (PSUC) assolien el càrrec de primer Tinent d'alcalde; tot això amb el suport de CiU (4 regidors) i l'oposició de CC-UCD (4 regidors) que també van optar a l'alcaldia.

Resultats electorals de les eleccions municipals de Terrassa 1979 i 1983:

Any	Candidatures	PSC	PSUC	CiU	UCD	CD/AP	ERC	PCC
1979	Vots	22.244	22.066	10.877	10.365	2.266	1.860	–
	Percentatge	30,67	30,43	15,00	14,29	3,12	2,56	–
	Regidors/es	10	9	4	4	0	0	–
1983	Vots	48.357	6.357	14.195	–	6.519	1.347	2.283
	Percentatge	60,97	8,02	17,90	–	8,22	1,70	2,88
	Regidors/es	18	2	5	–	2	0	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la taula anterior.

Els partits del pacte de progrés (PSC, PSUC i CiU) valoraven positivament l'arribada de la democràcia i el final de l'ajuntament franquista. El PSC va arribar el 5 de maig de 1979 a un acord de govern amb el PSUC, al que volien sumar al conjunt de forces democràtiques, la proposta política del govern PSC-PSUC era moderada i demanava també la col·laboració dels empresaris –com ja s'havia fet amb la Carta de Terrassa, el 27 d'octubre de 1978–, l'adequació del discurs polític a la nova realitat és el que marcarà la nova realitat política local i nacional.

La composició sociològica dels regidors socialistes i comunistes era diferent, així, pel que fa al nivell de formació acadèmica, dels dotze regidors del PSC que van formar part del consistori, set eren titulars superiors, tres administratius i dos obrers; mentre que al PSUC dels setze, només tres tenien estudis superiors, dos administratius, dos comerciants i nou eren treballadors. Tanmateix, el regidors del PSUC vivien en major proporció en les barris perifèrics de la ciutat que els del PSC i la representació femenina era superior en el comunistes, tres regidores (Rosario Ruiz, Teresa Casas i Francisca Redondo), per una socialista (Consol Torres) però en tot cas mínima, menys del 20% dels regidors del primer ajuntament de la democràcia eren dones.

El dia 2 de maig de 1979 es va crear la Comissió Municipal Permanent (CMP) que estava formada per sis membres del PSC: Royes, Laboria, Navarro, Armengol, Casajuana i Montes; tres del PSUC: Daura, Morán i Florido; un de CiU: Sales i un altre de CC/UCD: Cañameras.

Estructura legal de l'ajuntament de Terrassa 2 de maig de 1979:

	Comissió Municipal Permanent	Regidor/es
	Manuel Royes Vila (alcalde)	
PSC-PSOE	Jordi Laboria Martorell	José Antonio Ramírez Ramírez, Rogeli Areal
	Jordi Armengol Sánchez	Guerra, Consuelo Torres Vidal, Francisco Lopez
	Josep Casajuana Pladellorens	Oliva i Angel Navarro Molina
	Quintín Montes Pérez.	
PSUC	Agustí Daurà Melich	Francisco Gordillo Quirós, Antoni Cunill Sola,
	Antonio Florido Circujano	Teresa Casas Ros, Rosario Ruiz Recio, Miguel
	Mariano Morán Madrigal	Angel Saavedra Garcia i Antoni Guiu Ortiz.
CiU	Joan Sales Homs	Jacint Cuyàs Tusell, Joan Soler Tramunt i Josep Maria Puig Puigdomenech
CC-UCD	Jaume Cañameras Cortázar	Carles Puig Vilanova, Josep Pous Ballbé i Pere Espinet Bover

Font: Elaboració pròpia a partir de les actes del Ple i de la Comissió Municipal Permanent (CMP) de l'Ajuntament de Terrassa.

El pacte entre socialistes i comunistes, va donar la presidència de sis comissions informatives al PSC i tres al PSUC –no per un acord polític, sinó seguint la composició de la CMP formada segons determinaven la llei segons els resultats electorals–. Les tres comissions del PSUC corresponien als tres corrents ideològics del

partit: la prosoviètica de Daura (Sanitat), la eurocomunista de Florido (Governació) i la personalista de Morán (Urbanisme). Tots els partits participaren dels diferents òrgans de govern (CMP i CCII).

Comissions Informatives Govern PSC-PSUC (2 de maig de 1979):

Comissió de governació

Competències: Estadística. Vigilància i Seguretat. Circulació i Trafico. Personal Municipal Llicències Activitats Comercials. Reclutament. Cooperació amb el Servei Provincial d'extinció d'incendis i salvament.

Composició: Pres. Antonio Florido Circujano. Vocals: Antoni Cunill Solá, Quintín Montes Pérez, Rogelio Areal Guerra i Joan Sales Homs.

Comissió d'hisenda

Competències: Patrimoni Municipal. Pressupostos Comptes i liquidacions de fons patrimonials i de pressupostos. Pressupost. Exaccions. Recaptacions Municipalitzacions. Institucions i Organismes d'Estalvi, de Previsió i de Crèdit. Contribucions especials.

Composició: Pres. Manuel Royes Vila. Vocals: José Antonio Ramírez Ramírez, Antoni Cunill Solà, Francisco Gordillo Quirós, Jacint Cuyàs Tusell i Jaume Cañameras Cortázar.

Comissió d'urbanisme i medi ambient

Competències: Pla General d'Ordenació i coordinació del Pla Comarcal. Plans Parcials. Plans Especials. Estudis de detall. reparcel·lacions. Catàleg Patrimoni històric artístic. Llicències d'Obres, parcel·lacions i d'instal·lacions industrials. Disciplina urbanística. Expedients de ruïna. Medi Ambient. Patrimoni municipal del sòl. Cèdula urbanística. Servei d'Informació al públic activitats del departament.

Composició: Pres. Jordi Armengol Sánchez. Vice. pres.: Marino Morán Madrigal. Vocals: Jordi Laboria Martorell, Antonio Florido Circujano, Joan Sales Homs i Josep Pous Ballbé.

Comissió d'obres públiques i habitatge

Competències: Execució Plans Parcials de promoció municipal. Execució Plans Especials. Projectes de Xarxes elèctriques, aigua, sanejament, vies públiques, comunicacions. Conservació vies públiques. Patrimoni històric artístic. Obres edificis públics. Fiscalia de l'habitatge. Promoció Habitatges Socials. Relacions amb l'Institut Nacional de l'Habitatge. Servei d'informació al públic de les activitats del departament.

Composició: Pres. Marino Morán Madrigal. Vice. pres.: Jordi Armengol Sánchez. Vocals: Teresa Casas Ros, Francisco López Olivo, Josep M^o Puig Puigdomenech i Carles Puig Vilanova.

Comissió de sanitat

Competències: Informació i educació sanitària. Sanitat general amb especial atenció a contaminació aigües, serveis, depuració aigües residuals i altres serveis comuns. Higiene pública, especialment en Epidemiologia, alimentació, matern-infantil, escolar, del treball i individual. Medicina preventiva. Medicina assistencial. Atenció i col·laboració si escau dels serveis de rehabilitació i reinserció social.

Composició: Pres. Agustí Daura Melich. Vocals: Antoni Guiu Ortiz, Angel Navarro Molina, Francisco López Olivo, Joan Soler Tramunt i Pere Espinet Bover.

Comissió de promoció ciutadana: serveis socials i foment del treball

Competències: Desenvolupament comunitari. Benestar, infància i adolescència. Inserció social invalidesa. Ídem. marginats i tractament delinqüència infantil. Servei per a exiliats i treballadors immigrants. Ídem. per a la tercera edat. Foment del treball.

Composició: Pres. Angel Navarro Molina. Vocals: Consol Torres Vidal, Agustí Daura Mélich, Antoni Guiu Ortiz i Josep M^o- Puig Puigdomenech.

Comissió d'ensenyament

Competències: Guarderies. Parvularis. E.G.B. Ensenyament Mitjà i formació professional. Educació Especial. Ensenyament Universitari: Escoles Tècnics. Ensenyaments complementaris. Formació Permanent i d'adults. Col·laboració en el procés de renovació pedagògica.

Composició: Pres. Josep Casajuana Pladellorens. Vocals: José Antonio Ramírez Ramírez, Teresa Casas Ros, Rosario Ruiz Recio i Jacint Cuyàs Tusell

Serveis municipals i proveïments

Competències: Manteniment de Mercats, Escorxadors i Transport de carns. Policia de proveïments. Neteja de les vies públiques. Recollida, tractament i eliminació d'escombraries. Proveïment d'aigües. Cementiris. Foment del Turisme. Promoció d'empreses municipals de Serveis Públics.

Composició: Pres. Quintin Montes Pérez. Vocals: Rogelio Areal Guerra, Francisco Gordillo Quirós i Miguel Angel Saavedra García

Comissió de cultura joventut esports i oci

Competències: Biblioteques i Museus. Monuments. Cases de Cultura. Arxiu. Residències juvenils. Festes populars. Actes culturals. Promoció i coordinació esportiu. Relacions amb Institucions Culturals. Promoció Moviment Juvenil i serveis per a la joventut.

Composició: Pres. Jordi Laboria Martorell. Vocals: Joan Soler Tramun, Josep Casajuana Pladellorens, Rosario Ruiz Recio i Miguel Angel Saavedra García.

L'ajuntament franquista que heretaven estava econòmicament en fallida tècnica, després de dos anys de transició, on els governs postfranquistes els deixaren sense recursos humans i materials. Només una gestió acurada dels recursos, un emprèstit i l'increment de l'aportació de l'estat al municipi (del 5 % al 10%) va permetre que l'administració local, amb moltes dificultats, sobretot econòmiques, anés guanyant pes i intentant solucionar els problemes educatius, sanitaris, socials o urbanístics dels terrassencs.

Les primeres mesures del nou consistori van ser la catalanització del nomenclàtor i l'eliminació dels carrers franquistes més significatius. La realitat d'aquest anys de govern va estar marcada per la crisi econòmica i les lluites socials pels drets més bàsics que la dictadura no havia garantit als ciutadans, la realitat social la podríem resumir en: "Tancades, tancaments, incendis, ocupacions i atracaments". L'Ajuntament treballava i feia política. Així igual que es defensava l'estatut entre els mesos de juliol i setembre amb col·locació de senyeres a l'ajuntament, es retiraven els símbols franquistes mes evidents o es defensava l'ampliació de les places de mestres o d'escoles –2.500 alumnes sense plaça i 89 mestres sense anomenar–. o es debatia sobre l'avortament, a proposta de Daura, això si, sense cap intervenció de les dones regidores.

La gestió municipal es veia fortament influïda per la crisi i divisió interna del grup municipal (euros i prosoviètics) però també per les fortes discrepàncies que es generaven a l'ajuntament amb els funcionaris i amb els regidors socialistes, el portaveu del grup comunista, Mariano Morán. Morán era un arquitecte de forta personalitat, contundent en els seus arguments i que va generar problemes irresolubles amb els regidors del grup socialista i els funcionaris per no saber: "mossegar-se la llengua".

Les relacions es van fer malbé, quan els comunistes, sis mesos després de les eleccions, van fer una valoració de la gestió municipal sense tenir en compte als socialistes, els seus socis de govern. S'agregaren, el mes de novembre de 1979, quan van dimitir els membres de la Comissió informativa de Sanitat, presidida per Daura – Areal, Lopez Oliva i Espinet– degut a la política individualista que aquest portava i molt lligada als conflictes a l'Hospital de Sant Llàtzer. Un altre punt de fricció serà el la gestió de la concessió d'habitatges i les relacions entre l'ajuntament, la FAVT i la ATVD.

La mort del regidor del PSUC Guiu, el mes de gener de 1980, va ser una mostra d'unitat amb la participació de Daura i l'alcalde a l'enterrament i on Royes va dirigir unes paraules als assistents majoritàriament comunistes. L'esclat definitiu de la crisi es va produir, el 16 de febrer, quan el socialistes no van acceptar, que

José Lázaro substituís a Daura a la CI de Sanitat –ells preferien a Teresa Casas, però ni ella ni el PSUC ho varen acceptar–. Els socialistes acusaren al PSUC d'avantposar els interessos de partit als de la ciutat i rebutjaren aquesta decisió unilateral i sense acord. El dia 29, l'alcalde, Royes accepta la dimissió de Daura, i el comunistes acusen al PSC de voler trencar el pacte municipal i que ells refermen la voluntat de servir als ciutadans a les àrees de la seva responsabilitat; ells no fan política de partit sinó: "autònoma, progressista i d'avançada".

El març de 1980, el PSC després de la dimissió de Daura de la Comissió informativa de Sanitat i de la CMP, consideraven trencat el pacte amb el PSUC, així, el 30 de març, els militants socialistes en assemblea aproven un govern en solitari; el 31 de març es produeix la remodelació de les CCII, restant totes sota control del socialistes.

Després d'un any de govern socialista en solitari, l'abril de 1981, el PSC, va anunciar un govern en coalició amb CiU, partit que havia guanyat les eleccions autonòmiques a Terrassa, el 1980. El canvi de cicle polític estava en marxa a la ciutat i a Catalunya, començava la dualitat de poders, entre socialistes i nacionalistes moderats: mentre aquests últims guanyaven a les eleccions autonòmiques, els primers ho feien a les municipals i generals. El nou govern "sociovergent" va posar en marxa el PGO del 1983, l'ampliació de les dependències municipals, un increment dels serveis a la ciutadania i, lògicament, un increment del pressupost municipal –dels 1.610 milions de pessetes de l'any 1979 als 2.299 del 1982–.

Un segon fenomen, que es consolidarà durant el primer ajuntament de la democràcia serà la pèrdua de força dels partits de l'esquerra radical, dels sindicats minoritaris i dels moviments socials com el veïnal i, en conseqüència, de la mobilització popular. Però també la pèrdua d'afiliació dels grans sindicats (CCOO i UGT). L'atur i el desencís foren la tònica del període i no serà fins a les mobilitzacions contra l'OTAN (1985) i la vaga general del 1988 que es recuperarà de nou l'esperit de lluita de Terrassa "la roja".

4. Documents.

4. 1. Pacte PSC-PSUC.

Distribució de funcions i serveis de la competència municipal entre els tinents d'alcalde.

Urbanisme i medi ambient

A) Planejaments

- *Plans generals municipals d'ordenació i coordinació amb el Pla Comarcal*
- *Plans Parcial municipals o privats*
- *Programes d'actuació urbanística dels sòl urbanitzable no programat*

- *Plans especials d'infraestructures, d'equipaments i de reforma interior.*
- *Projectes de parcel·lació i reparcel·lació.*
- *Estudis de detall per a assenyalar alineacions rasant o per ordenació de volums.*
- *Normes complementaries de planejament per a regular aspectes no previstos en els plans d'ordenació.*
- *Catàleg del patrimoni històric artístic.*

B) Intervenció en l'ús i edificació del sòl.

- *Concessió de llicències d'obres, permisos i autoritzacions.*
- *Inspecció i disciplina urbanística.*
- *Protecció de la legalitat urbanística i sanció de les infraccions.*
- *Declaració de les construccions en estat ruïnós i resolució dels expedients corresponents.*
- *Concessió, control i tràmit de les sol·licituds d'instal·lacions industrials o altres que entrin dins de les activitats classificades.*
- *-Establiment d'un registre d'un control d'activitats.*
- *Protecció del medi ambient, l'ecologia i de totes aquelles qüestions (contaminació, atmosfèrica, soroll...) que no siguin específicament d'altres departaments.*

C) Gestió urbanística

- *Constitució del patrimoni municipal del sòl.*
- *Gestió i cessió de terrenys i drets de superfície.*
- *Gestió i control dels plans especials d'infraestructures d'equipaments i de reforma interior.*
- *Gestió i control dels plans parcials de promoció municipal o privada.*
- *Reparcel·lacions, pla d'etapes i sistemes d'actuació.*
- *Condicions d'assumpció dels plans parcials executats.*

D) Altres funcions:

En relació a la Hisenda municipal:

- *Col·laboració amb hisenda en l'establiment de drets, taxes, contribucions especials i arbitris que es derivin de l'actuació urbanística.*
- *Definició sobre el plànol de l'increment del valor del terrenys. Plànols de plusvàlua.*

En relació a la informació i documentació

- *Serveis d'informació al públic, amb servei de consulta adient per a tot el planejament vigent.*

- *Conservació i manteniment del plànol parcel·lari del municipi.*
- *Arxiu i conservació de la documentació urbanística.*
- *Tramitació i resposta de qualsevol demanda d'informació interna o externa que afecti a l'urbanisme.*
- *Creació i gestió de la cèdula urbanística.*

Obres públiques i vivenda

- *Execució de Plans especials d'Infraestructures, d'equipaments i de reforma interior mitjançant projectes d'urbanització i estudi de detall d'obres.*
- *Execució dels Plans Parcials de Promoció Municipal mitjançant projectes d'urbanització i estudi de detall d'obres.*
- *Projecte i Estudi de Detall de Xarxes Elèctriques, Algas i Sanejament de l'Àmbit General.*
- *Projecte i Estudi de Detall de Vies Públiques, xarxa de comunicacions i Enllaços exteriors.*
- *Projectes de Senyalització en Vies Públiques i xarxa de Comunicacions.*
- *Reparació i conservació de Vies Públiques i Xarxes,*
- *Obres en edificis públics.*
- *Conservació del Patrimoni Públic Històric-artístic.*
- *Reutilització del Patrimoni Públic.*
- *Informació.*

(Vivenda):

- *- Fiscalia de la Vivenda.- Cèdula d'habitabilitat.- Cens. -*
- *Promoció de Vivendes Socials.*
- *Relacions amb VIMUTASA.*
- *Relacions amb INV.*
- *Informació.*

Governació

- *Personal municipal*
- *Control del protocol municipal, dels actes públics organitzats per l'ajuntament i de la presència del Consistori en Festes de caràcter Tradicional i/o popular.*
- *Estadística: control demogràfic.*
- *Reclutament*
- *Vigilància i seguretat.*
- *Relacions amb el Servei Provincial d'extinció d'incendis i de salvament.*
- *Execució i control de llicències per l'exercici d'activitats comercials a la via pública i comercials.*

- *Assistència medicofarmacèutica dels funcionaris municipals.*
- *Problemes referents a circulació en la via pública senyalització de la via pública. Aparcament i estacionament de vehicles.*
- *Parc mòbil municipal.*
- *Multes i les seves incidències.*

Serveix municipals i abastiments

- *Manteniment de Mercats, Escorxadors i Transports de carns.*
- *Polícia d'abastos i tot lo referent al ram.*
- *Regada 1 neteja de les vies urbanes.*
- *Recollida, tractament i eliminació de les escombraries, de la via pública, dels Mercats i de l'escorxador; animals morts i despulles. Relacions amb empreses concessionàries.*
- *Serveis públics de transport urbà de passatgers.*
- *Servei d'abastament d'aigües i relacions amb Empreses concessionàries i altres Organismes afectats.*
- *Cementiri relacions amb Funerària Egarense, S. A.*
- *Foment del Turisme.*
- *Promoció d'empreses Municipal de Serveis Públics.*

Cultura, joventut, esport i lleure

- *Relacions amb institucions culturals, i promoció.*
- *Biblioteques.*
- *Museus.*
- *Monuments artístics i històrics.*
- *Promoció de Cases de cultura.*
- *Arxiu històric de la Ciutat.*
- *Promoció de l'ensenyament artístic.*
- *Exposicions, concursos i altres manifestacions culturals: teatre, música...*
- *Defensa dels interessos juvenils.*
- *Assistència del moviment juvenil organitzat.*
- *Promoció del moviment juvenil: centes juvenils*
- *Serveis de la joventuts: centres d'informació. borsa de treball...*
- *Promoció cultural a les escoles: participació dels estudiants.*
- *Esport escolar i juvenil.*
- *L'esplai dels joves i infants.*
- *Esport en general:*

- *Promoció d'equipaments esportius.*
- *Coordinació esportiva i promoció: proves, competicions...*
- *Relacions amb el Patronat Deportivo municipal i organismes, entitats i grups esportius.*
- *Promoció i protecció de festes populars.*

Ensenyament

- *Llars d'infants.*
- *Parvularis.*
- *EGB*
- *Ensenyament mitjà: batxillerat; COU. i Formació Professional.*
- *Educació Especial.*
- *Ensenyament Universitari: escoles Tècniques.*
- *Ensenyaments complementaris: Música, teatre, art o oficis, llar*
- *Formació Permanent i adults.*
- *Col·laboració en el procés de renovació pedagògica.*

L'ajuntament te la feina de promoció en tots aquests nivells educatius, alhora que el control de l'escolarització i assistència en el cas de l'obligatòria.

Funció pròpia tanmateix és el control del manteniment de les instal·lacions, col·laborant conjuntament i amb els altres departaments que hi ha d'intervenir.

Tal promoció s'ha de fer extensiva a previsions d'equipaments suficients d'acord amb les necessitats de cada sector de la ciutat.

Sanitat

El contingut de la política sanitària a nivell municipal ha de contemplar els següents aspectes generals:

a) informació i educació sanitària

b) Higiene pública

c) Medicina preventiva.

d) Medicina assistencial.

e) Atenció i col·laboració en el seu cas amb els serveis de rehabilitació i reinserció social.

Aquesta política ha de regir-se per un principi bàsic d'eficàcia, fonamentada en criteris lògics de programació i integració, en els que primin i s'harmonitzin la quantitat amb la qualitat, dins de l'aproximament administrar usuari d'aquest serveis.

Detall dels serveis:

- *Contaminació atmosfèrica i abastament aigües potables: magatzems, distribució de fonts i manantials.*
- *Pous.*
- *Aigües residuals: control aigües superficials.*
- *Escombraries: control sanitari de la prestació del servei públic de recollida d'escombraries, abocadors,... control d'abocadors clandestins.*
- *Lluita de vectors: desinfecció, desinsectació i desratització.*
- *Animals domèstics.*
- *Higiene de l'alimentació:*
 - *Control bromatològic.*
 - *Manipulador d'aliments.*
 - *Fabricació*
 - *Alimentació i salut pública.*
- *Higiene matern-infantil:*
 - *Prenatal.*
 - *Post natal.*
 - *Campanyes vacunació.*
 - *Epidemiologia i endemiologia: estadística obligatòria sobre sanitat pública local i comarcal.*
- *Serveis comuns: control sanitari del cementiri, piscines, bars, i restaurants existents, locals públics i transports públics.*
- *Higiene individual.*
- *Higiene personal: educació i formació.*
- *Higiene mental: Informació i educació sanitària. Dispensaris psiquiàtric i toxicomanies.*
- *Higiene escolar:*
 - *Revisions escolars periòdiques: cartilla escolar.*
 - *Estat dels centres i el seu control.*
 - *Promoció de l'assistència mèdica-psicopedagògica.,*
 - *Programa d'educació sanitària.*
- *Higiene del treball.*
- *Establiments sanitaris: casa de socorro, dispensaris, ambulatoris, centres de salut, hospitals, clíniques.*

- *Facultatius i farmàcies.*

Promoció ciutadana: serveis socials i foment de treball

- *Desenvolupament comunitari i organització de la comunitat.*
- *Benestar de la infància i l'adolescència:*
 - *Protecció de menors.*
 - *Serveis d'adopció i famílies substituïdes.*
 - *Esbarjament.*
 - *Institucions per a menors amb problemes.*
 - *Orientació de problemàtiques familiars.*
- *Serveis d'ajut a la llar.*
- *Ajut familiar.*
- *Inserció social de minusvàlua física, sensorials i psíquics.*
- *Inserció social de marginats (ex-presos, alcohòlics, vagabunds,...)*
- *Serveis per a exiliats i per a treballadors immigrants i/o de temporada.*
- *Prevenició i tractament de la delinqüència, prostitució...*
- *Benestar de la tercera edat: marginació familiar, marginació social, laboral i econòmica.*
- *Foment de Treball.*

Hisenda

- *Patrimoni Municipal*
- *Pressupostos.*
- *Comtes i liquidacions de fons patrimonials i de pressupostos.*
- *Exaccions.*
- *Recaptació*
- *Municipalitzacions*
- *Institucions i organismes d'estalvi, de previsió, i de crèdit.*
- *Contribucions especials.*

4. 2. Comunicat del comitè local del PSUC a l'ajuntament.

Partit Socialista Unificat de Catalunya

Comité local

Terrassa, 16 febrero 1980

Sr. D. Manuel Royes, Alcalde-presidente del Excelentísimo Ayuntamiento.

Señor:

Por mandato del Comité Local del PSUC, traslado a Vd. los acuerdos adoptados por el órgano de dirección de nuestro Partido en la reunión celebrada ayer:

Primero.- Dimisión de Agustín Daura como Teniente de Alcalde de Sanidad del Ayuntamiento.

Segundo.- Continuación del mismo como concejal de la Comisión Informativa de Sanidad.

Tercero.- Nombramiento de José Lázaro Caserío como Teniente de Alcalde Delegado de Sanidad.

Ruego a Vd. adopte las medidas oportunas para la inmediata efectividad y debida formalización de los acuerdos indicados.

Un cordial saludo.

Agustín Daura, Responsable Político

PS.- Los anteriores acuerdos son sin perjuicio de que el PSUC sigue detentando la Primera Tenencia de Alcaldía, cuyo titular será comunicado a Vd. próximamente, en momento oportuno.

4. 3. Resposta del grup municipal socialista i de l'alcalde Manuel Royes (PSC-PSOE).

Conscientes de la responsabilidad de gobierno asumida ante al pueblo da Terrassa, al grupo municipal socialista cree necesario hacer las siguientes declaraciones:

1. Aunque siguiendo las normas vigentes la Alcaldía haya aceptado la dimisión del Sr. Agustí Daura como presidente de la Comisión de Sanidad y como primer teniente de alcalde, lamentamos tanto la dimisión como la forma da llevarla a término.

2.- Creemos que al PSUC ha faltado gravemente a la responsabilidad de gobierno asumida ante la ciudad y ante al resto del equipo de gobierno municipal, al retirar da la tenencia de alcaldía de sanidad al Sr. Agustí Daura, número uno da la lista municipal comunista, poniendo los intereses de su partido por encima de los intereses del pueblo de Terrassa. Sobre todo porque esta retirada se produce sin previo aviso ni justificación previa, precisamente en un momento en que existen proyectos en marcha y graves problemas sanitarios, como salvar el hospital de Sant Llatzer, a pesar del déficit y de la deuda acumulada. Si hasta el momento el Alcalde ha tenido que ocuparse de los problemas sanitarios más de lo que sería de esperar en circunstancias

normales, el pueblo de Terrassa tiene el derecho y el consistorio el deber de preguntarse que llegaría a pasar si se hicieran cambios en la cartapacio municipal, que atendiesen más a los intereses de partido que a la eficacia e interés de la ciudad.

3. El Comité Local del P.S.U.C. y el grupo municipal comunista deben al pueblo de Terrassa una explicación de la retirada del Sr. Daura, número uno de la lista comunista. La explicación de que ha de dedicarse a la organización del partido no es admisible.

4.- El grupo municipal socialista ha de denunciar que a pesar de existir unos pactos entre las organizaciones nacionales del PSC-PSOE y del PSUC que obliga a conversaciones previas, el Comité local del PSUC ha tomado la decisión de retirar al Sr. Agustí Daura sin aviso ni pacto previo con el grupo municipal socialista, que hemos tenido conocimiento de la decisión unilateral al mismo tiempo que la prensa. Esto puede ser considerado como un intento de erosionar el pacto de gobierno, sobre todo si se tiene en cuenta que la primera tenencia de alcaldía se había pactado por la persona del Sr. Agustí Daura. La suplencia del Alcalde precisa de garantías de continuidad en la línea de gobierno y no puede quedar ligada a los bandazos provocados por los problemas internos de partido.

5. Por todas las razones indicadas el Alcalde y de acuerdo con el grupo municipal socialista, ha decidido no delegar la presidencia de la Comisión Municipal de Sanidad, que será ostentada por el Alcalde mientras no delegue, dejar en suspenso la decisión de nombrar primer teniente de alcalde, y finalmente tomar nota del nuevo miembro de la permanente propuesto por el grupo municipal comunista, de acuerdo con las disposiciones vigentes.

6. Hacemos una llamada a los compañeros comunistas para que definan claramente su postura. Participar con coherencia en el gobierno municipal exige dos cosas por lo menos: un gran esfuerzo para gobernar con eficacia, evitando la paralización del gobierno municipal, y no contradecir fuera del Ayuntamiento lo que se ha aprobado en el consistorio. Se puede servir a la democracia desde el gobierno y desde la oposición. Pero con una actitud ambigua no se consolida la democracia ni se sirve al pueblo trabajador.

Firmado Manuel Royes

4. 4. Resultats Electorals de les eleccions municipals de 1979 al Vallès (Occidental i Oriental).

	Vallès Occidental		Vallès Oriental		VALLÈS				
	Absoluts	%	Absoluts	%	Absoluts	%			
Població	574.253		210.819		785.072				
Municipis	22		42		64				
Cens electoral sense									
CERA	398.113		147.706		545.819				
Abstenció	139.499	35,04	45.072	30,51	184.571	33,82			
Vots nuls	1.149	0,44	590	0,57	1.739	0,32			
Vots en blanc	732	0,28	425	0,41	1.157	0,21			
Vots a candidatures	256.733	99,27	101.619	99,01	358.352				
Vots vàlids	257.465	99,56	102.044	99,43	359.509				
	Vallès Occidental			Vallès Oriental			VALLÈS		
	%			%			%		
Candidatures	Vots	vàlids	Regidors	Vots	vàlids	Regidors	Vots	vàlids	Regidors
Partit Socialista									
Unificat de Catalunya	88.775	34,48	89	18.606	18,23	57	107.381	29,87	146
Partit dels Socialistes									
de Catalunya									
PSC/PSOE	62.760	24,38	65	22.515	22,06	62	85.275	23,72	127
Convergència i Unió	43.636	16,95	61	29.565	28,97	155	73.201	20,36	216
Independents	14.017	5,44	59	21.231	20,81	113	35.248	9,80	172
Centristes de									
Catalunya-UCD	26.434	10,27	33	7.653	7,5	34	34.087	9,48	67
Esquerra									
Republicana de									
Catalunya	6.913	2,69	7	842	0,83	1	7.755	2,16	8
Partit dels									
Treballadors de									
Catalunya-UC	1.916	0,74	2				1.916	0,53	2
Liga Comunista									
Revolucionaria	2.504	0,97	1	60	0,06	0	2.564	0,71	1
Acció Municipal									
Democràtica	274	0,11	1	632	0,62	14	906	0,25	15
Altres partits	3.874	1,5	0	205	0,2	0	4.079	1,13	0
Coalición									
Democrática	2.284	0,89	0				2.284	0,64	0
Moviment Comunista									
de Catalunya - OEC	2.206	0,86	0				2.206	0,61	0

La presència de les dones terrassenques en la lluita per la democratització dels ajuntaments

Teresa Rodríguez Herrerías

Centre d'Estudis Històrics de Terrassa

1. Presentació.

Els objectius d'aquest treball pretenen recuperar la memòria de les dones de la ciutat i contribuir al coneixement de la seva història, de la lluita que van protagonitzar en l'assoliment de la llibertat, dignitat i recuperació dels drets col·lectius. Cal posar en valor la història oral i la memòria, evitar que es perdi, doncs és imprescindible en la investigació històrica contemporània i és patrimoni col·lectiu. Ara més que mai és necessari combatre aquesta desmemòria perquè la falta de referències històriques sobre elles, dificulta la consolidació de l'equitat en el gènere, i anul·la o infravalora el paper que les dones han tingut. I perquè les generacions actuals som hereves de la lluita de moltes dones en diversos fronts, des del mercat laboral, el moviment veïnal, la lluita política o el feminisme.

En aquesta recerca se'ns plantegen alguns interrogants cabdals. El fet que les dones no estiguessin tan presents a la participació política i sindical es deu al conservadorisme o apoliticisme femení, com mantenen les interpretacions històriques tradicionals? Existia una orientació prioritària cap a la família i la vida privada per part de les dones? Només s'interessaven pels temes que les afectaven a elles? Des de quan es pot parlar de moviment feminista a Terrassa? Qui era al darrera d'aquesta ideologia? Quines eren les seves aspiracions?.

Per tal de donar resposta a totes les qüestions i assolir els objectius proposats, hem treballat a partir de les fonts orals, de les entrevistes realitzades al llarg del 2017 i 2018 i que ens han permès construir vint-i-quatre històries de vida. Però qui són aquestes dones que hem entrevistat? Per què les hem triat? Quin paper van tenir a l'etapa de la Transició? Quina formació han tingut? Quines han estat les seves trajectòries professionals?

Del total de dones entrevistades, el 65% ha nascut fora de la ciutat, Andalusia, Extremadura, Galícia o Castella. Les franges d'edat són variades, les nascudes a les dècades dels 30 i 40 representen el 35%, la resta va néixer a la dècada dels 50. Les trajectòries laborals van començar a una edat molt jove, la mitjana d'edat de la primera feina és de 14 anys, essent 16 l'edat més elevada i 7, la menor. El sector que ha donat feina a més dones ha estat el tèxtil (65%), seguit d'ensenyament i sanitat (50%). Totes les dones amb estudis superiors, fets amb el suport o no de les famílies, els van desenvolupar a la mateixa vegada que treballaven. El nivell d'estudis superior el van assolir en molts casos, a una edat adulta, coincidint amb la crisi econòmica i política, en què resultava molt difícil trobar feina o senzillament per millorar el seu currículum. De fet és aquest un altre dels aspectes comuns a totes elles, la formació contínua al llarg de les seves vides.

Totes les dones que han estat entrevistades van tenir una participació activa en la vida política, sindical, veïnal i feminista. En tots els casos, la militància començà durant la dictadura i continuà a la Transició. Totes comparteixen la lluita per enderrocar el règim franquista, militant des dels partits polítics i/o sindicats clandestins, des de les associacions de veïns; des de les organitzacions juvenils, entitats culturals, esblais o centres de cultura; des de les fàbriques, oficines, hospitals, llars d'infants o escoles.

2. Associacions de veïns a Terrassa. Unes poques en un món d'homes.

L'associacionisme veïnal terrassenc va ser molt important i es va originar als anys seixanta degut a les precàries condicions de vida, provocades per la manca de serveis mínims als habitatges i als barris de la ciutat. La ciutadania es va organitzar per exigir serveis bàsics, llars d'infants municipals i escoles públiques. Tot estava per fer en una ciutat en continu creixement. Des dels diferents barris de la ciutat, Maria Bigordà i Montmany, Anna Maria Masachs i Jornet, Júlia de Pablo Angás, Francisca Redondo Cubero, Consol Torres i Vidal, entre moltes d'altres dones i homes, que van mobilitzar-se per demandar tot allò que era imprescindible per viure dignament².

L'Esther Fernández Díaz va ser una de les impulsores de l'Associació de Veïns del barri de la Maurina. La participació a les entitats veïnals era terreny gairebé exclusiu dels homes. Ella va ser una de les poques dones amb capacitat dirigent, va ser presidenta de l'AAVV de la Maurina i vicesecretària del comitè executiu de la federació de les AAVV de Terrassa des de finals dels setanta i inicis dels vuitanta.

3. La rebel·lió d'una generació de dones terrassenques.

Una nova generació de dones que no havien viscut la Guerra Civil, van començar a organitzar-se i iniciaren un activisme social en diferents institucions, en partits polítics i sindicats clandestins, o associacions de veïns. A Terrassa van ser centenars aquelles que es van manifestar per aconseguir una societat democràtica i lliure. Elles formaven part de l'oposició democràtica, si bé és cert que la seva activa participació en la construcció d'una nova societat, no ha estat prou reconeguda. Des de les fàbriques, des de diferents partits polítics i sindicats clandestins, a les associacions veïnals o a les organitzacions culturals, el seu activisme fou decisiu. La conflictivitat va ser imparable amb contínues aturades a les empreses, accions de baix rendiment, reclamacions de millores del conveni col·lectiu i augment dels salaris o reivindicacions de llars d'infants a les empreses.

Catalina Moreno Yera va ser la primera dona en formar part de l'executiva del sindicat de CCOO al Vallès Occidental i la primera dona en assistir al primer congrés del sindicat, un cop legalitzat. Al 1969 havia

² Totes les dones que hem entrevistat per aquest projecte haurien de sortir citades en aquest paràgraf. Des de la dècada dels seixanta, durant la Transició i algunes encara estan treballant a les Associacions de Veïns i/o a les Vocalies de Dones dels seus barris.

participat en l'organització de les Comissions Obreres. La seva detenció al 1971 i posterior judici al maig del 1973, no van aconseguir reduir la seva lluita, que va continuar amb més intensitat encara. Recorda que es lluitava no només per aconseguir millores laborals i salarials, també, per enderrocar al dictador, per la llibertat i la democràcia.

A les reivindicacions laborals i veïnals s'hi sumaren les campanyes polítiques en demanda d'amnistia, llibertat i autonomia, la marxa per la llibertat o la manifestació per l'Estatut d'Autonomia del 10 de setembre de 1976. La Magda Farrés Buisan va ser la única dona que encapçalà aquesta primera manifestació commemorant el primer onze de setembre en democràcia a la ciutat.



Primera manifestació convocada per l'Assemblea Democràtica de Terrassa el dia 10 de setembre de 1976. D'esquerra a dreta amb la pancarta: Josep Pagès (PTE), Joaquim Badia (UDC), Magda Farrés Buisan (BR), Mariano Morán (PSUC), Roc Fuentes (PSUC), Apolo Giménez (PSUC), Antoni Guil (PSUC), Joan Reventós (PSC-C), Anton Cañellas (UC), Oriol Badia (UDC), Manuel Linares (PSUC) i Domènec Martínez (PSUC). Font: Diari de Terrassa. Fotografia: Miquel Mundet.

En la lluita antifranquista el PSUC va ser el principal partit en la lluita contra la dictadura franquista. El 29 d'agost de 1976 es feia la convocatòria del primer míting autoritzat a tot l'Estat des de la Guerra Civil. Com que el partit no era legal, es va presentar com un certamen cultural que anomenat "Una opció de futur"³. A l'acte que va omplir el pavelló de la Sagrada Família, van intervenir Pere Ardiaca, Magda Segura, Rafael Zoyo, Agustí Daura, Roc Fuentes i Joan Busquet.

³ Veure LACUEVA JL, BERROCAL M, CAMPDERRÓS L, Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979). 2007. (Pàgina 636-639).



Mítng celebrat al pavelló de la Sagrada Família el 29 d'agost de 1976 en el que van intervenir Pere Ardiaca, Magda Segura Roig, Rafael Zoyo, Agustí Daura, Roc Fuentes i Joan Busquet. La Magda Segura Roig va parlar de l'alliberament de la dona. Font: Arxiu Municipal de Terrassa. Fotografia: Mercè Artigues Alsius.

4. Repressió fins al final.

L'activisme polític va passar factura a algunes d'aquelles dones que s'atreviren a desafiar el règim establert. Van ser detingudes i empresonades; algunes van rebre maltractaments a les presons, importants multes econòmiques o acomiadades de la feina. Maria Carme Farrés Buisan, Rosa Maria Fernández Sansa, Maria Gallardo Redondo, Rosario García Gordillo, Consuelo Hernández García, Asunción Hernández García, Núria Martí Sató, Catalina Moreno Yera, Carmen Roca Salvador, Magda Segura Roig, entre moltes altres.

La Carmen Roca Salvador va ser detinguda en ple procés de Burgos, al desembre del 1970, enmig d'un estat d'excepció a conseqüència de les nombroses mobilitzacions arreu de l'estat.

L'any 1972 mentre estava repartint propaganda per la crida a la mobilització en contra de la nova Llei d'Educació, va ser detinguda Maria Carme Farrés Buisan.

Magda Segura Roig va ser empresonada el 4 de maig de 1974 juntament amb el seu company, Rafael Zoyo Pérez, després que casa seva fos escorcollada per la Brigada Político-Social el 29 d'abril de 1974. Els objectius de la policia *secreta* era detenir els líders de l'oposició polític i sindical a la dictadura i evitar que participessin en les accions previstes del Primer de Maig. Van ser detinguts, incomunicats, jutjats pel TOP i sentenciada a la pena de sis mesos i un dia⁴. La Magda era responsable de cèl·lula del PSUC des del 1972, responsable d'organització del partit i membre del comitè central.ⁱ

⁴ LACUEVA JL, BERROCAL M, CAMPDERRÓS L, Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979). 2007. (Pàgina 463-465).

Rosa Maria Fernández Sansa va ser detinguda l'11 de setembre de 1975 amb deu persones més de FAC, organització independentista armada en actiu des del 1969 al 1977. Va estar una setmana a comissaria sent interrogada per la policia especialitzada contra ETA, interrogatoris de nou hores seguides a la nit. Li demanaven de 6 a 26 anys però la mort de Franco va ser la seva salvació⁵.

Núria Martí Sató s'implicà en cercles de joves revolucionaris juntament amb el seu germà. Va militar i formà part de la cúpula dirigent del PORE (Partit Obrer Revolucionari d'Espanya, oposats a la via reformista de la Transició que oblidava les reivindicacions socialistes de la lluita antifranquista, ella i una companya eren les dues úniques dones en la direcció del partit. Va ser detinguda en tres ocasions. Al 1973 per unes pintades pel Procés 1001, al 1975 per una manifestació contra el cop d'estat de Xile i al 1977 acusada d'un robatori d'armes al Paní. Suposadament ella era el cervell del grup, en realitat fou un muntatge de la Sexta Brigada de la Via Laietana per acabar amb l'oposició antifranquista i desarticular els grups més radicals.

5. Feminisme a Terrassa.

L'any 1975 va ser l'any que l'ONU declarava per primera vegada, l'Any Internacional de la Dona, commemorant les 120 obreres tèxtils que foren massacrades un segle abans per exigir millores salarials. A Terrassa aquell mateix any, es va crear el Departament dels Drets de la Dona de Nacions Unides, amb propostes que tractaven directament temes feministes. Algunes de les dones que en formaven part eren la Neus Aguado, Maria Camps, Rosa Maria Fernández, Concepció Garriga, Pilar Mas i Gemma Tobella.

Les Primeres Jornades Catalanes de la Dona es van celebrar al maig de 1976 al paranimf de la universitat de Barcelona. En aquestes jornades hi participaren grups del moviment feminista de Terrassa, la vocalia de dones de Ca n'Anglada i el grup de dones de les Nacions Unides. Aquest esdeveniment marcarà un nou impuls al conjunt del moviment feminista de la ciutat i a partir d'aquest moment es pot parlar ja d'un moviment feminista consolidat.

Les Vocalies de Dones dins de les associacions de veïns es van crear durant els anys setanta. Els seus objectius inicials eren reivindicatius, volien mobilitzar les dones en la problemàtica que vivien els barris, les mancances de serveis bàsics imprescindibles per a una vida digna. Mancaven llars d'infants, escoles, mestres, ambulatoris, espais i zones verdes per als infants, centres culturals, il·luminació als carrers, carrers asfaltats, clavegueram, autobusos i un llarg etc. A aquells inicis de caire reivindicatiu que buscava la implicació de les dones en la resolució de les mancances dels barris, s'afegiria molt aviat, un plantejament pròpiament feminista. La primera vocalia de la ciutat va ser la de ca n'Anglada i es va constituir a inicis del 1976. Estava

⁵ Extret de l'entrevista realitzada a Rosa Maria Fernández Sansa (31-5-2018).

formada per Magda Agustí Cortiella, Fina Fontanals, Rosario García Gordillo, Mercè Gómez Llobregat, Inés Gómez Pericacho, i Ana Josa entre moltes altres⁶.

La vocalia de dones del barri de Sant Llorenç va ser creada al 1976 per Rosa Aran, Paquita Cruz i Carretero, Montse del Río i Magda Segura Roig. Dos anys més tard es crearia la Secretaria de la Dona de CCOO per, Fina Albareda, Gloria Delgado, Magda Farrés Buisan, Mercè Gómez Llobregat, Teresa Gutiérrez García i Isabel Roca Salvador.

Finalment tots aquests grups van constituir la Coordinadora Feminista de la ciutat, la presentació de la qual es va fer el 12 de març de 1977, en un acte organitzat per l'entitat que comptà amb Montserrat Roig, Montserrat Ventura, Maria José Ragué i Regina Bayo com a ponents. D'aquell acte van sortir reivindicacions fonamentals: Igualtat salarial, accés a tots els llocs de treball, dret a la promoció i formació laboral, igualtat de tracte a la Seguretat Social, reconeixement de tots els drets laborals per a les *empleades del hogar*, derogació de la legislació falsament proteccionista i actitud paternalista dels patrons, desaparició de la dot, dret a l'excedència i permís de lactància, creació de serveis que facilitessin la incorporació de la dona al treball, com les llars d'infants amb menjadors. En l'àmbit jurídic es reclamava el dret a l'avortament, la derogació de totes les lleis que discriminaven a la dona recollit al Codi Civil, penal i laboral, la llei del divorci, l'abolició de la pàtria potestat i reclamació de la responsabilitat compartida, reconeixement dels drets de les mares solteres i igualtat de drets pels fills i filles legítims i naturals⁷.

Per què calia ser feminista? Per què parlaven aquestes dones d'autoorganització? Què significava l'alliberament de la dona? No només existia una opressió política governamental, calia a més a més vèncer i actuar contra l'opressió patriarcal existent a la societat, també als partits i sindicats suposadament d'esquerres, fet que conduïa clarament a una autoorganització.

Al març de 1978 amb motiu de les jornades dedicades a la Dona Treballadora, diversos col·lectius feministes organitzaren una concentració a la Plaça Vella, on es van trobar unes 500 persones. La jornada reivindicativa va comptar amb la intervenció de tres de les representants feministes de la ciutat, Magda Agustí Cortiella, Magda Farrés Buisan i Magda Segura Roig. Els seus parlaments van versar sobre la igualtat laboral, la socialització del servei domèstic i la pàtria potestat.

Magda Farrés Buisan ha estat un referent en la lluita antifranquista i a l'etapa de la Transició a la ciutat. El seu compromís i militància social i política s'inicià a la JOC als barris de Sant Llorenç i Egara. Després d'un breu

⁶ Ponència de la Coordinadora Feminista de Terrassa a les Jornades de la Federació d'Associacions de Veïns (1980). Arxiu històric del Casal de la Dona de Terrassa.

⁷ Memòria de l'Acte de presentació de la Coordinadora de grups Feministes, 12 de març de 1977. Arxiu històric del Casal de la Dona de Terrassa.

acostament al PCI, Partit Comunista Internacional, va militar al PSUC fins al 1973, posteriorment a Bandera Roja on va ser responsable de cèl·lula, i més tard a Nacionalistes d'Esqueres. Afiliada a CCOO, va ser responsable de la Secretaria de la Dona i de la Coordinadora Feminista de Terrassa. Encarregada del comitè d'ensenyament a Terrassa i Barcelona. Molt activa a l'associació de veïns de la Maurina, formant part de la Junta, en un moment en què no hi havia pràcticament dones.

El dia 6 de juliol de 1978, Magda Farrés Buisan, Pilar Mas Gras i Montserrat del Río Pericacho, des de la Coordinadora Feminista de Terrassa sol·licitaren a l'ajuntament de la ciutat un local públic. Reclamaven aquest espai per a la realització de xerrades, de cursos i la possibilitat de donar formació i informació a totes les dones terrassenques que ho demanessin⁸. Finalment el Casal de la Dona es va inaugurar el març de 1986. Un dels objectius fonamentals era l'acompanyament de les dones maltractades perquè eren anys en què denunciar la violència de gènere a les comissaries, suposava per les dones ser menyspreades i ridiculitzades.

La violència contra les dones, tant en l'àmbit domèstic com fora d'aquest, la intimidació i agressions sexuals van ser el cavall de batalla de la Coordinadora Feminista i posteriorment el Casal de la Dona. Els objectius eren, d'una banda, conscienciar de la gravetat del problema i en segon lloc, amb les campanyes de denúncia, aconseguir que des del govern es realitzessin mesures per erradicar aquest gravíssim problema.

5.1. Delictes de la dona: Delicte d'adulteri. Jo també sóc adúltera!

En plena Transició les dones eren encara condemnades pels anomenats *delitos de la mujer*. El delicte d'adulteri es castigava de manera molt més severa les dones que els homes, amb penes de presó per elles, que podien anar des dels sis mesos i un dia als sis anys. En el cas dels homes la pena era inexistent.

"Jo també sóc adúltera" va ser el lema de la lluita feminista del novembre de 1976. Milers de dones es manifestaren a Barcelona en contra de la penalització d'adulteri a María Ángeles Muñoz, una dona de 30 anys de Barcelona, acusada pel seu marit, d'adulteri. L'home que l'havia abandonat al 1970 amb una filla de dos mesos, de la qual no es va fer càrrec. Amb aquella campanya, en plena transició política, es van voler eliminar els vestigis del franquisme i es va lluitar per aconseguir una legislació que tractés amb igualtat tots els membres de la societat.

La polèmica va mobilitzar a multitud de persones i col·lectius. Els grups feministes es mostraren en contra de la discriminació jurídica contra les dones i es mostrava a favor de la derogació de l'article 449 del Codi Penal, a favor de l'avortament, als anticonceptius i al divorci⁹. La pressió que van exercir les feministes i totes les persones que hi van donar suport, van ajudar a modificar les actuacions oficials en aquest i en d'altres casos.

⁸ Carta presentada a l'Ajuntament de Terrassa per part de la Coordinadora Feminista de Terrassa, 6 de juliol de 1978. Arxiu històric del Casal de la Dona de Terrassa.

⁹ Notícia publicada a Tarrasa Informació, 6 de desembre de 1976, pàgina 8.

Finalment l'adulteri va deixar de ser delictes el 19 de juny de 1978, data en què va entrar en vigor en derogar-se els esmentats articles del Codi Penal.

5.2. La Constitució de 1978.

Un nombre important de grups feministes i dones d'esquerres no se sentien identificades amb la Constitució i van iniciar una campanya anomenada Dona i Constitució que pretenia sensibilitzar les dones no conscienciades i a la opinió pública en general.

A Terrassa els col·lectius del Departament de Drets de la Dona d'Amics de les Nacions Unides, Departament de la Dona de CCOO, Vocalia de Dones de Ca n'Anglada, Vocalia de Dones de Sant Llorenç i Grup de Dones de l'Assemblea d'Aturats, llegien un manifest a Ràdio Terrassa, "*Dona, la Constitució ens ignora*" (6 juliol 1978). Els punts bàsics de la campanya eren: No discriminació per raó de sexe, dret a la lliure afectivitat i sexualitat, eliminació de la pàtria potestat per la responsabilitat compartida, no discriminació als mitjans de comunicació, reconeixement de la capacitat de governar, dret al divorci i matrimoni civil, anticonceptius i avortament gratuïts, dret al treball en igualtat de condicions i coeducació.

La campanya es va fer en els moments en què s'estava debatent la Constitució al Congrés i va ser d'àmbit estatal. Maria Dolors Calvet Puig va intervenir en els debats de la Constitució (diputada escollida a les eleccions constituents de 1977 pel PSUC) i fou la única dona que va prendre la paraula per anunciar el vot en contra de les diputades comunistes perquè era discriminatori per la dona i perquè entrava en contradicció amb l'article 13 que establia la no discriminació per raó de sexe (sessió plenària del Congreso de Diputados, 12 juliol 1978). Aquest acte fou testimonial però deixà constància del malestar d'un part de la societat.

5.3. Dret a l'avortament.

Segons les dades de la Fiscalia del Tribunal Suprem l'any 1974, 300.000 dones avortaren clandestinament, d'aquestes més de 3.000 morien en l'intent. La Coordinadora Feminista de Terrassa havia facilitat 4.000 vegades durant un any les adreces de clíniques angleses. Un avortament clandestí podia costar entre 800 i 25.000 pessetes; a Londres 35.000¹⁰.

La opinió pública de la ciutat estava dividida i les mostres apareixien constantment a la premsa, amb línies ideològiques totalment contràries. L'anàlisi de la premsa a finals dels setanta està farcida d'articles que recullen ideologies oposades i que mostren la intensitat del debat que vivia la ciutat. Els defensors de la vida i detractors de la llibertat sexual com s'autoanomenaven, atacaven de forma ferotge, les opinions que defensaven les posicions contràries, llibertat sexual, gratuïtat dels anticonceptius o la legalització de

¹⁰ "Avortament: al país li arriba l'hora de decidir". Aquest informe sobre l'avortament es va publicar a la revista Al Vent, nº 26, novembre 1979.

l'avortament¹¹. Des de la publicació, *Al Vent*, es criticava les dures represàlies contra les dones que avortaven il·legalment i que arriscaven les seves vides en “clíniques” clandestines. S'atacava la hipocresia de la societat cap aquestes dones i homes de classes populars que podien acabar a la presó, i no pas les dones de la burgesia que podien anar a Londres o altres ciutats europees. L'article acabava amb una frase lapidària: “Si els homes parissin, l'avortament seria un sagrament” (nº 26 novembre 1979).

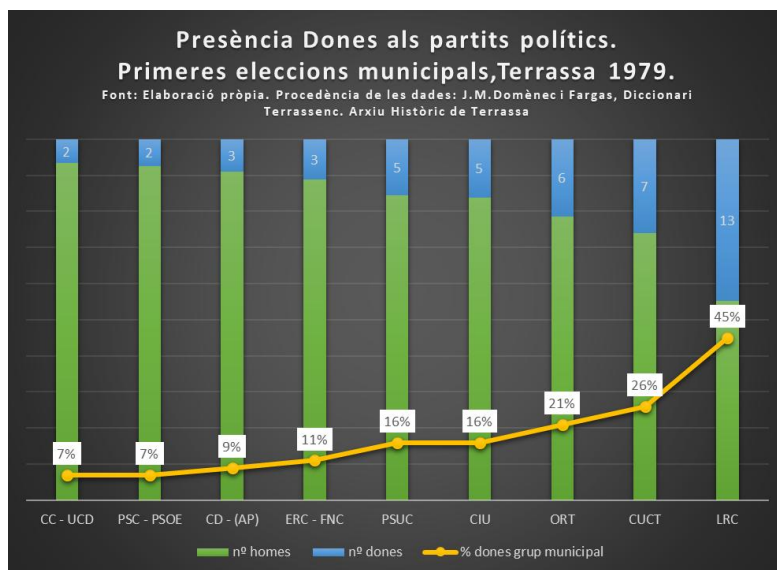
A l'octubre de 1979 es va produir un ple a l'ajuntament amb forts debats entre diferents partits polítics. Agustí Daura i Mèlich (cap de llista del PSUC) defensava que les dones fossin responsables de la seva maternitat i demanava que s'iniciés des del consistori una política de planificació familiar i la despenalització de l'avortament. En contra estava Joan Sales i Homs de (cap de llista de CIU), Jaume Cañameras i Cortázar (nº 3 de Centristes de Catalunya UCD) es mostrava en contra, com a creient i es va abstenir, Carles Puig i Vilanova (independent i cap de llista UCD). Només votaren a favor comunistes i socialistes. La llei de l'avortament va ser aprovada al 1985¹². Tots els polítics que van intervenir en aquell debat eren homes. On eren les dones? Van haver-hi dones regidores en el període de la Transició terrassenca?

6. Dones en política durant la Transició.

A les llistes electorals de les eleccions municipals de 1979 es van presentar 218 homes i 46 dones, 83 i 17% respectivament. D'aquestes primeres dones, el 78% responien a una ideologia clarament d'esquerres i progressista, els partits de dretes van posar poquíssimes dones. Les candidates del 1979 eren poques i ocupaven llocs irrellevants dins de cada grup polític, tan sols alguns partits a l'esquerra del PSUC portaven dones entre els primers cinc representants: la CUCT (Candidatura d'Unitat Comunista de Terrassa) en el nº 2; la LCR (Liga Comunista Revolucionaria) en el nº 3 i l'ORT (Organización Revolucionaria de Trabajadores) en el nº 2.

¹¹ *Vosaltres les feministes* (Diario Tarrasa, 7-6-1978), *¿Defensores de la familia?* (Diario Tarrasa, 12-11-1979), *En favor de la mujer* (Diario Tarrasa, 22-11-1979), *La Maternidad* (Diario Tarrasa, 26-11-1979), *Més sobre homosexualitat* (Diario Tarrasa, 27-11-1979), *Los comunistes y el aborto* (Diario Tarrasa, 29-11-1979), *Les dones i l'avortament* (Diario Tarrasa, 29-11-1979), *La igualdad de la dona* (Diario de Tarrasa, 10-12-1979), *Carta a once mujeres terrasenses abortistas* (Diario Tarrasa, 13-12-1979), *Sexualidad y libertad* (Diario Tarrasa, 20-12-1979), *Un codi penal endarrerit* (Diario Tarrasa, 2-2-1980), *Un impensable ataque a la familia* (Diario Tarrasa, 21-4-1980), *Miedo a la vida?* (Diario Tarrasa, 28-4-1980).

¹² La Llei Orgànica 9/1985 va ser aprovada el 5 de juliol de 1985, segons la qual es despenalitzava l'avortament en tres casos: risc greu per a la salut de la dona embarassada, violació i malformacions del fetus.



Els grups amb més candidates eren els d'extrema esquerra: LCR 13 dones (45%); CUCT 7 dones (26%); ORT-PTC 6 dones (21%); PSUC i CIU tenien el mateix número, cinc dones (16%); ERC-FNC i CD(AP) tres dones (11% i 9% respectivament); PSC-PSOE i CC-UCD només dues dones (7%).

Al mandat, 1979-1983, primer ajuntament democràtic després de la dictadura, tan sols trobem tres dones en el primer ajuntament democràtic, representaven l'11% del total de regidories. Eren la Teresa Casas Ros (número 8 del PSUC), Rosario Ruiz Recio (número 6 del PSUC) i la Consol Torres i Vidal (número 7 del PSC). A mitja legislatura la Francisca Redondo Cubero, històrica dona de l'esquerra, molt coneguda per la seva lluita antifranquista, va encarregar-se de la regidoria de sanitat des del 1981 al 1983.

Tots els tinentes d'alcalde eren homes, és evident que no es prenia seriosament a les dones en política, però els calia posar algunes a les llistes electorals. Cap dels partits amb possibilitats d'obtenir regidories va posar dones entre els cinc primers representants de la ciutat. Elles no ocuparen llocs de responsabilitat i molt sovint se les recordava que estaven allà, no per la seva vàlua, sinó perquè eren dones "quota" del partit en qüestió.



En aquesta fotografia del 20 d'abril de 1979 podem veure tots els regidors i regidores del primer ajuntament democràtic de Terrassa. En primera fila i d'esquerra a dreta, les tres primeres regidores democràtiques, la Consol Torres i Vidal (número set del PSC. Assistent social), la Teresa Casas i Ros (número vuit del PSUC. Mestra) i la Rosario Ruiz i Recio (número sis del PSUC. Membre del Comitè Nacional de la Joventut Comunista i Secretària de la Joventut de CCOO. Obrera tèxtil). **Font:** Arxiu Municipal de Terrassa.

7. Conclusions.

Laboralment les dones han estat sempre sobreocupades alhora que subocupades. La revolució industrial no hagués estat possible sense elles. La indústria tèxtil va donar ocupació a milers de dones, alhora que les infravalorava quant als seus salaris i els seus llocs de treball. Aquesta va ser una de les dures batalles que moltes d'elles van intentar erradicar.

L'espai públic pels homes i el privat per les dones. Les feines domèstiques, les cures dels familiars dependents han estat una feina exclusivament de dones. Aquest treball domèstic ha procurat més qualitat de vida a tota la societat, a la vegada que duplicava o triplicava la jornada femenina. Durant els anys de la Transició la conciliació familiar requeria exclusivament en les dones.

El perfil laboral en aquest context històric descriu dones que comencen a treballar a una edat molt precoç, fàcilment troben feina a les fàbriques tèxtils. Les joves que tenen estudis primaris i han fet el comerç, treballen fent feines administratives o altres més ben qualificades. Les dones sense estudis van a servir a les cases dels rics, era la primera feina en arribar dels pobles, per passar posteriorment a les fàbriques o al sector dels serveis, era l'ascensor laboral i social.

Existia un altre ascensor per aquelles joves que van continuar estudiant mentre treballaven, normalment en horari nocturn, el batxillerat, formació professional o estudis universitaris. Això els va permetre accedir a feines ben qualificades. Van trencar absolutament amb la idea tradicional, que mantenia que a una dona no li

calia estudiar. Moltes ho van fer en contra de la voluntat de les famílies. La gran majoria de dones que aconseguiren en aquells moments una titulació superior, esdevenen les primeres universitàries de les seves famílies.

La participació de les dones en les organitzacions polítiques, sindicals o veïnals ha estat clarament inferior a la dels seus companys, però no pel seu tradicional conservadorisme, sinó pel fet que en realitat no es comptava suficientment amb elles, no es recollien les seves reivindicacions i les seves opinions i aportacions eren menystingudes molt sovint. En política i en la vida pública les dones van tenir menys oportunitats.

Van ser moltes les dones que van adquirir conscienciació de la problemàtica laboral, econòmica i política i que es van implicar com a militants de base, normalment eren molt disciplinades i efectives però conforme s'anaven construint les estructures de representació, les dones ja no hi eren en les cúpules dirigits. Només cal donar un cop d'ull als noms de les executives dels diferents sectors, a les direccions dels partits, dels sindicats o de les associacions veïnals.

Podríem parlar de dos tipus de participació, la que es feia de forma directa a través de la militància a primera línia i aquelles que no s'implicaven directament en la lluita, però estaven al corrent de tot i col·laboraven. Estaven a casa amb la família, suplint a la parella. No anaven a les reunions però feien una feina fonamental quan calia amagar documentació o material perillós, sabien perfectament el que era la clandestinitat. Sovint havien de mantenir els fills i filles, si el marit o el pare estava a la presó. Havien de resoldre les qüestions econòmiques del dia a dia, vitals per a sobreviure.

La participació en la vida pública a través de la política, dels sindicats, de les associacions de veïns va tenir conseqüències positives i negatives. Bona part de les fonts orals d'aquest projecte coincideixen en els aspectes negatius. A nivell laboral les amenaces dels càrrecs superiors, les crítiques a les seves accions i reivindicacions, els acomiadaments de les empreses o les dificultats de trobar una altra feina pel fet d'estar a la llista negra d'algunes empreses, van ser les més comuns. En l'àmbit familiar sobretot problemes de relació per les diferències ideològiques, que els va comportar trencament de vincles familiars. I és que es vivia en una societat que encara no estava preparada per assumir el protagonisme públic de les dones i que les jutjava de forma molt més estricta pel seu gènere i atrevir-se a manifestar-se públicament. A nivell personal algunes van haver de fer renúncies i dedicar menys temps del que haguessin volgut als seus fills i filles, també van aprendre a no fer cas de les crítiques per ser acomiadades o pel seu pas per la presó.

Han pesat més les mostres de solidaritat i amicitat rebuda en els moments més durs i s'han enfortit amistats que continuen fins a l'actualitat. La totalitat de les dones que hem entrevistat manifesten que no renuncien a res del que van fer en els moments de mobilització i lluita per assolir la llibertat i la democràcia. Consideren que han tingut un gran enriquiment personal gràcies al debat i la reflexió amb companyes i companys de la mateixa o d'altres ideologies, a les vivències tingudes i les accions realitzades.

Moltes de les dones deixen la militància política quan acabà l'etapa de la Transició, al voltant dels anys vuitanta hi ha un procés d'abandonament dels partits polítics. No desapareixen de l'esfera pública, ni molt menys, inicien una nova militància i activisme social i cultural. Aquest fet va estar provocat pel desencant amb les formacions polítiques que en molts casos predicaven una ideologia però practicaven la contrària, perquè no combregaven amb les lluites de poder per aconseguir un càrrec a qualsevol preu. Van passar a implicar-se amb els Moviments de Renovació Pedagògica, organismes solidaris, grups ecologistes, organitzacions no governamentals d'ajuda als més desfavorits, activitats culturals o el feminisme. De fet, el moviment feminista de Terrassa durant la Transició, es va nodrir de dones que havien estat molt actives en la lluita antifranquista. Les dones buscaven altres vies de convivència menys jeràrquiques, més horitzontals, acollidores i democràtiques. No sempre va ser la opció més fàcil, segurament va ser la més ètica.

Agraïments

Finalment vull agrair a totes les dones entrevistades el seu temps i la predisposició a col·laborar en la recuperació de la memòria de les dones de la nostra ciutat que van lluitar per aconseguir una societat més justa: Magda Agustí Cortiella, Magda Farrés Buisan, Teresa Casas i Ros, María Toresano Basilio, Lucía Espinosa Ramírez, María Moreno Campos, Carmen Roca Salvador, Teresa Ciurana i Satlari, Teresa Ulldemolins Marcet, Mercè Gómez Llobregat, Vicenta Gallardo Redondo, Josefina Soler Carrera, Rosa Maria Fernández Sansa, Maria Carme Farrés Buisan, Aurora Salas Salvador, Núria Martí Sató, Catalina Moreno Yera, Esther Fernández Díaz, Teresa Gutiérrez García i Magda Segura Roig.

Bibliografia

L. PLANS I CAMPDERRÓS, T.RODRÍGUEZ HERRERÍAS. Les dones terrassenques (1900-1940). Una absència vergonyant en el discurs historiogràfic local. Revista d'història Terme, número 31. Terrassa 2016.

A.VINYES I COMERMA. *L'escola de Terrassa del segle XX*. Fundació Torre del Palau. Àmfora, 2016.

C.BORDERÍAS (ed.). *La historia de las mujeres: Perspectivas actuales*. Icaria editorial,2009.

C BORDERÍAS, M.RENOM (ed.). *Dones en moviment*. Icaria editorial, 2008.

J.L.LACUEVA I MORENO, M.MÁRQUEZ I BERROCAL, L. PLANS I CAMPDERRÓS. *Combat per la llibertat. Memòria de la lluita antifranquista a Terrassa (1939-1979)*. Àmfora, 2007.

C. BORDERÍAS (ed.), S.BENGOECHEA (co.). *Les dones i la història al Baix Llobregat I*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

C.C.VILLAR. *Dones, treball i sindicalisme a Catalunya, 1939-1978 (II)*. Arxiu Històric de la CONC, 2000.

J.M.DOMÈNEC I FARGAS. *Diccionari Terrassenc*. Arxiu Històric de Terrassa.

M.IGLESIAS. *Fuimos nosotras. Las primeras parlamentarias de la democràcia*. Debate, 2019.

MANEL LARROSA

De la vaga general del 1976 al primer ajuntament democràtic a Sabadell (1979-1983).

Josep Alavedra Bosch

Fundació Bosch i Cardellach

Un cop acabada la guerra civil, la ciutat de Sabadell a l'any 1939 comptava amb 49.953 habitants. A la dècada de 1950 començarà una nova immigració – principalment d'Andalusia, Extremadura i Múrcia -, la qual farà triplicar la població de la ciutat durant la dècada dels anys setanta -105.152 habitants al 1960 i 159.408 al 1970¹³. Una dècada on cristal·litzaran tots aquells moviments socials que en dècades anteriors havien estat presents en les mobilitzacions socials i polítiques; des dels moviments veïnals, treballadors, organitzacions de caràcter social, polític, professional i d'altres. L'assoliment de la democràcia es farà ineludible.

1. Dues vagues del 1976.

1.2. La vaga general de Sabadell.

Com apuntava el periodista Xavier Vinader, la darrera setmana del mes de febrer de l'any 1976, a la ciutat de Sabadell, *els obrers van ser els amos del carrer*¹⁴. Feia quatre mesos que el General Franco havia mort, el 20 de novembre de 1975, i el 17 de febrer començaven les primeres aturades que una setmana més tard, el 23 de febrer, portarien a una aturada general que es perllongaria cinc dies més, fins el dia 27. Una vaga general política, la primera de la democràcia, la qual demanava la dimissió del consistori. Associacions de veïns, col·lectius de treballadors (els sindicats eren clandestins) -majoritàriament membres de CC.OO.- i ciutadania en general compartien objectiu: la dimissió de l'alcalde Burrull i el seu consistori. Tant el governador civil de la província de Barcelona Salvador Sánchez-Terán com el ministre de la Governació Manuel Fraga d'aquesta vaga com «la situación más grave de toda la transición en Cataluña, un ensayo de toma revolucionaria de una población».

La demanda de millores en l'ensenyament va unir a professors, pares d'alumnes i veïns, els quals van rebre com a única resposta una forta repressió que causà un mort¹⁵, ferits i contusionats. Es va detenir a molta gent. El 25 de febrer milers de treballadors es varen concentrar a la Rambla, on s'anuncià una assemblea al Pavelló d'Esports on s'hi van reunir entre 8.000 i 15.000 persones que van decidir fer vaga indefinida fins que els

¹³ *Idescat*.

¹⁴ VINADER SÁNCHEZ, Xavier (2012), *Quan els obrers van ser els amos. Una setmana de vaga general política a Sabadell el febrer de 1976*. Barcelona: Pagès editors.

¹⁵ Un professor d'idiomes, David Wilson, rebé l'impacte d'una pilota de goma, la qual li provocaria la mort un temps després.

detinguts no fossin alliberats i no hi hagés un ajuntament democràtic. Finalment, el dijous 26, després d'una multitudinària assemblea a les Pistes d'atletisme de la ciutat -més de 30.000 persones- s'acaba desconvocant la vaga: el governador civil de Barcelona Sánchez-Terán va ordenar la llibertat dels detinguts i no es prengué cap represàlia laboral contra ells. El mes següent l'alcalde Burrull, forçat pels esdeveniments, abandonava el consistori. El seu substitut com alcalde accidental va ser Ricard Royo, l'ajuntament entrarà en una provisionalitat que es perllongarà fins al primer ajuntament democràtic de l'any 1979. Era l'inici d'un camí cap a la llibertat.

1.2. La vaga del metall.

La vaga del metall de Sabadell i de la comarca va transcorre entre el 14 de setembre i el 12 d'octubre de l'any 1976. Com és conegut, el conflicte s'originà en la signatura del conveni del metall que s'havia d'acordar aquell mateix estiu. La Unió Comarcal d'Empresaris Metal·lúrgics va limitar els punts de negociació i els treballadors van respondre amb la convocatòria de vaga. El 10 de setembre la patronal va trencar unilateralment la negociació, tot i que els treballadors havien rebaixat el nombre de punts de les seves demandes. El 14 de setembre, 14.000 treballadors d'unes 225 empreses de Sabadell i comarca decideixen anar a la vaga¹⁶. Seguidament, empresaris del metall decideixen demanar a les autoritats permís per tancar les seves empreses. La vaga s'estén ràpidament per la comarca.

A començament d'octubre, molts treballadors tornen a la feina i el 10 del mateix mes hi ha una reunió al bosc de Sant Julià on diferents organitzacions obreres fan reunions per separat i algunes mostren la voluntat de tornar a la feina i l'aixecament de sancions, en aquells moments el sancionats eren més de 500. Finalment entre l'11 i el 12 d'octubre en una gran assemblea es vota tornar a la feina. Amb tot, el PTE, LCR i altres organitzacions d'extrema esquerra (ORTE i OIC), eren partidàries de continuar la vaga.

En aquest cas, i a diferència de la vaga general de febrer, el governador civil passà de jugar un paper de mediador a recolzar clarament la posició dels empresaris i reprimir als treballadors. Tanmateix, el paper del PSUC -molt influent en les organitzacions obreres i socials- es va moure en dos fronts; per un costat, suport a la mobilització del sector metal·lúrgic, i, per l'altre contactes amb la patronal i forces influents de cara a un futur joc democràtic local. S'estava preparant el camí cap a la negociació de la propera democràcia municipal. Va ser una vaga laboral amb una forta component política va significar, a diferència de la de febrer, la constatació de la no infal·libilitat de la vaga general com a mitjà per aconseguir millores i la dispersió del moviment sindical. A destacar el paper de les grans empreses com ASEA/CES o Brown-Boveri, dels les quals sense estar afectades pel conveni s'incorporaren a la vaga, i al recolzament d'altres empreses i dels barris que

¹⁶ Per la vaga de la metall vegeu ARNAUS PICAÑOL, Albert, «La vaga del metall de Sabadell i comarca. Setembre-octubre de 1976.», dins *Arraona: revista d'història*, n° 26, 2002.

van permetre la llarga durada de la vaga; també, el paper de les dones durant el conflicte, les quals a més del suport solidari van ajudar a estendre d'una manera efectiva la vaga.

2. Eleccions generals del 15 de juny.

Els moviments socials amb les organitzacions clandestines dels treballadors -principalment CC.OO.-, els partits oposats al règim -majoritàriament PSUC-, entitats culturals, col·legis professionals, associacions de veïns, és a dir, una part important de la ciutadania anaven desbordant un ajuntament -addicte al règim- i que el 1979 serà reemplaçat per un d'elegit democràticament¹⁷. Abans, però, s'aprovava la Llei de Reforma Política i es convocaren eleccions generals. El record del 14 d'abril de 1931 estava present. L'Ajuntament franquista de 1974 es va prorrogar -sense Burrull- fins el 1979¹⁸.

Convocades per Adolfo Suárez el 18 de març de 1977, els diputats elegits seran els que l'any següent donaran llum verda a la Constitució de 1978, la qual va entrar en vigor el 29 de desembre de 1978. Adolfo Suárez, nomenat pel Rei Joan Carles I a l'any 1976¹⁹ va reunir per fer front a aquestes eleccions una plataforma anomenada Unió de Centre Democràtic (UCD) -democratacristians, partidaris del govern, socialdemòcrates, liberals i altres-, la qual en resultarà guanyadora. Els resultats van ser:

Eleccions juny 1977. 350 escons al Congrés de Diputats			
Partit	Vots	%	Escons
Unió de Centre Democràtic (UCD)	6.310.391	34,44	166
Partit Socialista Obrer Espanyol	5.371.866	29,32	118
Partit Comunista d'Espanya	1.709.890	9,33	19
Alianza Popular (AP)	1.504.771	8,21	16

¹⁷ MARÍN CORBERA, Martí, «L'Ajuntament de Sabadell en els anys setanta: de la plenitud a l'esclerosi» dins *Arraona: revista d'història*, nº 26, 2002.

¹⁸ L'Ajuntament el presidirà Ricard Royo -Josep Burrull va dimitir l'octubre de 1976- el qual haurà de fer front a la constant mobilització.

¹⁹ Recordem que Suárez va ser l'impulsor, juntament amb Torcuato Fernández Miranda i el Rei Joan Carles I, del referèndum sobre la Llei per a la Reforma Política, el qual es va celebrar el dimecres, 15 de desembre de 1976. Es tractava de l'aprovació o no de la Llei per a la Reforma Política aprovada a les Corts Espanyoles. La pregunta plantejada va ser «Aprova el projecte de Llei per a la Reforma Política?». El resultat final va ser l'aprovació del projecte, que va rebre el suport del 94% dels votants. La participació va ser del 77,72% dels electors. L'objectiu era el pas de la dictadura franquista a una monarquia constitucional. Bàsicament: legalització de partits i eleccions democràtiques per a Corts Constituents que havien de redactar una Constitució.

Pacte Democràtic per Catalunya (PDPC)	514.647	2,81	11
Partit Nacionalista Basc (PNV)	296.193	1,62	8
Partido Socialista Popular-Unitat Socialista (PSP-US)	816.582	4,46	6
Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (UDC-DCC)	172.791	0,94	2
Esquerra de Catalunya (EC)	143.954	0,79	1
Euskadiko Ezkerra (EE)	61.417	0,34	1
Candidatura Aragonesa Independent de Centre (CAIC)	37.183	0,20	1
Candidatura Independent de Centre (CIC)	29.834	0,16	1

Adolfo Suárez serà nomenat president del govern. El PSOE es va convertir en el primer partit de l'esquerra i el PC era la tercera força més votada. A Sabadell, les esquerres van guanyar d'una manera incontestable: 31,28% PSUC i 26,33% PSC. El partit de Jordi Pujol (PDC) 15,2 % i la UCD 11,29 %. En aquestes eleccions generals van ser escollits dos diputats de Sabadell, tots dos del PSUC, Josep M Riera -secretari general de la JCC- i M Dolors Calvet -molt activa a les Jornades Catalanes de la Dona.

3. Eleccions generals i municipals.

Noves eleccions generals, des de l'entrada en vigor de la Constitució de 1978, la qual va ser consensuada entre els partits i ratificada en referèndum el 6 de desembre de 1978. En aquestes eleccions torna a guanyar la UCD, seguida del PSOE, PCE i Coalició Democràtica (Fraga). A Catalunya tornaren a guanyar els socialistes (PSC-PSOE).

A Sabadell: PSUC (29 %), PSC-PSOE 27,6%, CC-UCD i CiU 14%.



L'any 1979 Sabadell comptava amb una població de 187.247 habitants. El cens: 129.601, votants: 86.717. Participació: 66,9%, abstenció 33,1%. Vots en blanc: 223 (0,26%), nuls 333²⁰.

El dimarts 3 d'abril es van celebrar les eleccions, en aquell temps la ciutat estava dividida en 9 districtes: Centre, Creu Alta-Concòrdia, Gràcia-Can Feu, Avinguda Sol i Padrís, Covadonga-Sant Oleguer, Can n'Oriac - Can Puiggener - Can Deu, Can Rull - Merinals, Termes - Creu Barberà - Campoamor, Torre-romeu - Poblenu.

La campanya electoral es va endegar oficialment el dilluns 12 de març i es van presentar 10 candidatures, de les quals 4 van guanyar. Candidatures presentades a les eleccions municipals de Sabadell i que van obtenir representació a l'Ajuntament:

3.1. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC): 43,72 % , 37.367 vots amb 13 regidors.

Liderat per l'advocat laboralista Antoni Farrés.

Va guanyar a tots els districtes menys: Centre, Gràcia-Can Feu i Avinguda Sol i Padrís (CiU).

Barris del nord 62,4%, Torre-romeu 62,9%, Can Rull i Merinals 49,7%, Sud 49,2%. Centre solament el 13%.

«Gent treballadora a l'Ajuntament»

«Sabadell del teu futur»

La candidatura del PSUC estava formada per representants dels sectors professionals (Antoni Farrés: advocat, arquitecte: Manel Larrosa, metge: Josep M Plans, economista; Joaquim Clusa, professors: M. Assumpta Sánchez i Ramon Álvarez; i líders obrers i del moviment veïnal, Francisco Morales -un dels fundadors de CC.OO., president AV, Ca n'Oriac; Ginés Fernández -CC.OO., president AV Campoamor; Francisco Aguilar -CC.OO. i PSUC-, Joan Moles -Av Gràcia i FAVS- Antonio Trives -CC.OO i AV Arraona-Merinals; José Luís Rodríguez -UH i Torre-romeu-, Julio Regalada -AV Cifuentes. Se seguia la directriu: «aliança de les forces del treball i la cultura».

3.2. Partit Socialista de Catalunya (PSC-PSOE): 20,61 % , 17.645 vots amb 6 regidors.

Liderat per Manuel Garriga, advocat laboralista, professor UAB, conseller Caixa d'Estalvis de Sabadell.

No van guanyar a cap districte. Nord 22,1%, Sud 24,3%. Creu Alta i Concòrdia 20,8%, Sol i Padrís 20,3 % . Centre 10,1%.

²⁰ *Idescat.*

«Entra amb nosaltres a l'Ajuntament»

«El socialisme si que té solucions»

Era una fusió de les candidatures: Federació Socialista de Catalunya del PSOE (PSC-Congrés) i PSC (Reagrupament), el qual en les eleccions de 1977 anava amb la candidatura del PDC. Bàsicament acull a candidats del centre de Sabadell i dels barris més propers: Manuel Garriga (advocat i professor), Oriol Civil (Òmnium Cultural), Pilar Molins (educadora comunitats cristianes), Josep Maria Brunet: economista.

3.3. Convergència i Unió (CiU): 19,58 % , 16.796 amb 6 regidors.

Amb Xavier Bigatà, advocat. Del Consell Executiu i del Consell Nacional de Convergència democràtica de Catalunya (CDC).

Al centre millor resultat 55,8%, Creu Alta 30,5%, Sol i Padrís 35%, Ca n'Oriac 3% i Torre-romeu 1,3%.

«Caminem tots junts des de l'Ajuntament»

«Anem per feina»

Semblava més dirigida al centre de Sabadell, la candidatura està formada per administratius tècnics i industrials i defensava la protecció de treballadors i petits i mitjans empresaris, comerciants i petits botiguers. La candidatura estava encapçalada per Xavier Bigatà -advocat, Jove Cambra i Caixa d'Estalvis de Sabadell; Antonio Gregori -enginyer industrial i Club de Tennis-, Miquel Vallhonrat, professor disseny i Escola Sant Nicolau; Ramon Montraveta -tècnic tèxtil director Acadèmia Catòlica-, Marc Batlle -arquitecte , Junta Museu d'Art; Ricard Tolosa -exsecretari d'empresa del Banc de Sabadell.

3.4. Centristes de Catalunya (CC-UCD): 8,61 % , 7.322 vots amb 2 regidors.

El seu alcaldable era Antoni Lozano, metal·lúrgic i fundador de la Casa Regional d'Andalusia a Sabadell. Pere Alavedra, segon de la llista, enginyer industrial i professor ETS a Terrassa- Al centre 13,3% va obtenir el millor resultat, el pitjor a Torre-romeu 1,3%.

«Per un Sabadell responsable i lliure»

3.5. Altres candidatures que es van presentar i que no van obtenir representació (7,48 %):

Calia un 5% dels volts per obtenir representació.

Coalició Moviment Comunista de Catalunya (MCC) i l'Organització d'Esquerra Comunista (OEC), 1.507 vots (1,75%). Alcalde: Emili Espín, dirigent de CC.OO. a Unitat Hermética.

Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i Front Nacional de Catalunya (FNC), 1.256 vots (1,46%). Alcaldable: Joan Carles Doval, promotor i creador de PICAP.

Candidatura per la Unitat Popular (CUP), formada per diferents partits d'esquerra: Lliga Comunista Revolucionària (LCR), Unificació Comunista d'Espanya (UCE), Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN), una part de l'Organització Comunista d'Espanya-Bandera Roja (OCE-BR) i independents. 1.033 vots (1,20%). Artur Domingo era el líder, professor de català.

Partit Liberal (PL), amb 1.155 vots (1,34%). Liderat per Josep Maria Ribas, ex regidor franquista i vinculat a l'esport.

Federació de Catalunya del Partit del Treball de Catalunya (PTC), 817 vots (0,95%). Va presentar l'única alcaldable: Marta Campoy, metal·lúrgica.

Izquierda Republicana (IR), 650 vots (0,75%). Antonio Martínez (era l'antic partit de Manuel Azaña.



Candidatures guanyadores: PSUC, PSC-PSOE, CiU, CC-UCD.



4. Investidura del nou alcalde: Antoni Farrés i Sabater.

El 19 d'abril es va constituir el nou Ajuntament democràtic

Farrés va ser investit amb 19 vots favorables del PSUC (13) i del PSC (6), sis en blanc de CiU i dues abstencions de CC-UCD. El cartipàs municipal quedava així:

PSUC

Francisco Morales: Participació Ciutadana

Ramon Àngel Àlvarez: Ensenyament

Manel Larrosa: Urbanisme

Antonio Trives: Governació

Josep M Plans: Sanitat

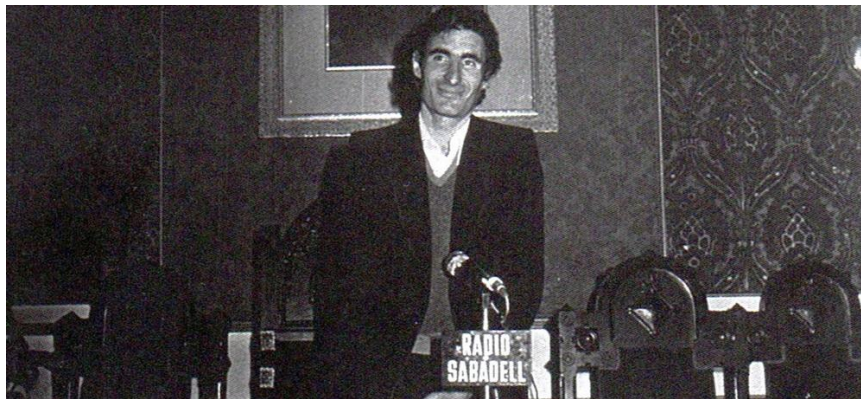
Joaquim Clusa: Coordinació General

Francisco Aguilar: Foment i Treball

PSC

Manuel Garriga: Hisenda

Oriol Civil: Cultura.



1. Introducció.

Durant els anys anteriors a la constitució dels ajuntaments democràtics, Mollet del Vallès havia experimentat un fort creixement demogràfic que va aguditzar la falta de places escolars i la massificació de les aules, en un temps en què l'immobilisme educatiu era norma, però els col·lectius favorables als canvis educatius ja havien agafat força. Mollet del Vallès va ser el centre d'un ampli moviment comarcal de mestres que volia capgirar l'ensenyament. El 1976 la lluita per aconseguir l'institut de batxillerat havia encetat un llarg període reivindicatiu. El moviment de mestres, amb les associacions de veïns i de pares d'alumnes, es proposaren l'escolarització des dels quatre anys, la gratuïtat de l'ensenyament, la construcció d'escoles i millors condicions educatives i laborals.

El primer consistori democràtic va incentivar la creació d'escoles i va afavorir la renovació pedagògica. La transformació educativa, però, va ser lenta i a ritmes diferents segons les escoles.

L'article és només una mirada parcial i incompleta del que va ser l'ensenyament a Mollet del Vallès en el període descrit; retalls d'un temps en què tot es creia, encara, possible.

2. Moviments a les escoles a les darreries del franquisme.

Quan l'any 1970 el règim franquista va promulgar la Llei general d'educació, ja s'havien creat a Catalunya algunes escoles privades que, de forma al·legal, practicaven una pedagogia de trencament amb la metodologia tradicional. Aquestes escoles es van aplegar, a partir de 1965, en un moviment anomenat Coordinació Escolar i en l'Escola de Mestres Rosa Sensat.²¹

A partir de 1965 diverses mestres del Vallès Oriental assisteixen als cursos d'estiu de Rosa Sensat i comencen a utilitzar metodologies renovadores i formen el nucli que, el 1970, organitza la primera escola d'estiu per a mestres a Granollers, on ja destaquen, com a innovadores, l'antiga escola parroquial, reconvertida en cooperativa, i l'escola municipal, on hi treballen mestres molletans.

²¹ El 1980 passà a denominar-se Associació de Mestres Rosa Sensat.

En paral·lel, com descriu extensament Alòs²² (2019), un creixent moviment reivindicatiu s'estén, durant tota la dècada dels setanta, per les universitats, instituts i escoles d'arreu de l'Estat. Es tracta de nuclis molt actius d'ensenyants que, inicialment, reivindiquen millores en les condicions de treball dels docents, però que progressivament escampen les denúncies cap al model educatiu del règim franquista. Un d'aquests nuclis actius es troba a Granollers, a l'Escola del Treball i a l'institut de batxillerat, i compta amb la participació de professors i alumnes molletans que hi treballen o hi estudien.²³

3. Col·lapse escolar 1965-1975.

A Mollet del Vallès, l'any 1965, l'edifici de la històrica escola nacional, coneguda popularment com a Col·legis Nous,²⁴ es va ampliar per absorbir una creixent demanda escolar; aleshores Mollet del Vallès tenia 10.644 habitants, deu anys més tard havia crescut fins als 28.807; en el mateix període el nombre de mestres va passar, només en el sistema públic, dels catorze als setanta-tres mestres. El *baby boom*, juntament amb els processos migratoris, van provocar aquell espectacular augment de població.

L'any 1969 es va inaugurar la segona escola pública,²⁵ però el desgavellat creixement demogràfic i urbanístic col·lapsava l'improvisat i descontrolat sistema d'escolarització. L'Ajuntament no donava a l'abast i, per comprar solars i construir escoles, demanava donacions econòmiques als promotors d'habitatges i habilitava espais diversos per fer classes. Entre 1965 i 1970 s'obriren, també, cinc petites escoles privades en espais precaris: pisos, baixos d'edificis, locals comercials o magatzems. Es tractava d'escoles que inicialment tenien pocs mestres i que oferien tota mena d'ensenyaments.

Quan l'any 1975 mor el dictador, a Mollet ja hi havia força activitat opositora. Les lluites obreres es barrejaven amb les reivindicacions veïnals. En l'àmbit de l'educació, la posada en marxa, l'any 1974, de les escoles El Bosc i Joan Salvat Papasseit²⁶ a dos barris nous, no resolen la falta de places escolars per a una població en creixement exponencial. S'han format associacions de veïns i de pares d'alumnes i des de 1975 s'han iniciat, amb polèmica inclosa, unes classes de català als centres públics pagades per Òmnium Cultural. Per fer el batxillerat cal anar a Granollers, Barcelona, Montcada o Sabadell i el projecte de construcció d'un institut fa anys que va d'un calaix a un altre. Durant la primavera de 1976, un grup de mestres, llicenciats, estudiants universitaris i nuclis de joves polititzats, en sintonia amb les associacions de veïns, inicien la

²² Alòs, X (2019). La lluita escolar dels anys setanta i vuitanta a *Notes* 34, 165 -190. Mollet del Vallès.

²³ Navarro, E (2010). La memòria antifranquista a Granollers: universitat, cultura i ensenyament a *Història i memòria al Vallès Oriental*. Premsa d'Osona, SA.

²⁴ Primera escola pública que es construí a Mollet. Inaugurada l'any 1925 com a Escola Nacional Graduada de Nois i Noies, era coneguda popularment com els Col·legis Nous. Actualment aquest és el seu nom oficial.

²⁵ Escola Nicolás Longarón.

²⁶ Aleshores es deien Princesa Sofia i Garicano Goñi, respectivament. Van ser les primeres creades per acollir l'EGB.

primera de les grans mobilitzacions molletanes en l'àmbit de l'ensenyament: la lluita per l'institut de batxillerat.²⁷

L'èxit de la lluita per l'institut va enfortir el moviment ciutadà, que propugnava importants canvis, també en el sistema escolar del moment. Per entendre els termes en què es plantejaven els canvis convé fer un retrat de quins eren els grans dèficits escolars d'aquell moment que, a grans línies, eren la falta de places escolars i la massificació de les aules en el marc d'un sistema educatiu obsolet. La ràtio oficiosa en aquell moment era de quaranta alumnes per aula però la meitat de classes a les escoles públiques superaven aquesta xifra i a les privades el percentatge era major.

La nova Llei d'educació, que a partir de 1970 volia modernitzar el sistema educatiu, naixia però amb importants dèficits de planificació i dubtes sobre els recursos, amb la crítica política de l'oposició al règim i l'enorme dificultat per implementar-la per part d'un professorat ancorat en les pràctiques i les maneres de fer de sempre i amb condicions laborals precàries. Per cobrir les places de mestres que es crearen a Mollet, arribaren nous docents, molts de fora de Catalunya; la majoria s'incorporaren a les rutines establertes, perquè el moviment per un nou model d'escola era inicialment minoritari entre els mestres i xocava amb el gruix de l'estament docent, que s'alineava, si més no formalment, amb els poders establerts.

4. Esclat de denúncia i reivindicació. Curs 1976-1977.

El moviment reivindicatiu que s'havia anat gestant entre els mestres estatals, des dels primers setanta,²⁸ va esclatar amb força a Mollet del Vallès durant el curs 1976-1977. El nombre de docents interins s'havia duplicat i representava un terç del total. Mollet del Vallès es converteix en el centre d'operacions de la Zona²⁹ del Vallès Oriental: es coordinava el recompte de places escolars necessàries i es feia l'extensió i la coordinació de les jornades de vaga, que aquell curs foren intenses; la Zona de Mollet era de les més actives, tant, que un dels seus mestres va representar els de les comarques de Barcelona a la Coordinadora estatal durant una vaga de vint-i-vuit dies.

²⁷ Torrents, V (2019). La lluita per la creació de l'institut de secundària a *Notes*, 34, 231 - 235. Mollet del Vallès.

²⁸ Vegeu nota 2.

²⁹ S'anomena *zona* a l'organització assembleària dels mestres i professors d'un territori. La Zona de Mollet incloïa les poblacions del Vallès Oriental i les que tenen com a eix la riera de Caldes.



A partir de 1976 van augmentar les manifestacions per temes d'ensenyament. **Font:** Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès.

Cal dir, però, que el moviment que propugnava els canvis aglutinava mestres i famílies de les escoles dels barris de nova creació però tenia en contra el model d'escola que encarnaven les escoles més antigues.

5. L'aula de la Parròquia.

A principis del curs 1976-77, un grup de mares amb el suport de les AV i de mestres en atur van fer una campanya per localitzar nens de quatre anys o més sense escolaritzar. En un local de la Parròquia, van muntar una escola provisional amb un mestre en atur com a responsable i altres que col·laboraven per torns. Es feren reunions amb l'Ajuntament i es publicaven les notícies a la premsa. Després de tres mesos de pressió el Ministeri accedí a contractar un mestre i llavors l'Ajuntament va cedir un espai.

Es propugnava l'escolarització des dels quatre anys i es lluitava contra la massificació tot reivindicant vint-i-vuit alumnes per classe quan la majoria en tenien entre quaranta i seixanta. Pren també força la lluita per la gratuïtat i es volen eradicar les permanències.

6. Les permanències, un sobresou.

La dita *passar més gana que un mestre d'escola* té arrels en la realitat. La feina de mestre tradicionalment no ha estat ben pagada i les queixes dins la professió són antigues. El 1963 el Ministeri d'Educació, per arrodonir el sou i fer callar les reivindicacions, va trobar la fórmula màgica: allargar una hora l'horari escolar i que aquella hora la paguessin les famílies. Aquesta norma es va suprimir el 1970, amb la posada en marxa de l'EGB, però encara continuava aplicant-se l'any 1976 quan set mestres de tres escoles diferents es van negar a fer l'hora de més i a cobrar les permanències. Per als alumnes, l'allargament horari i la quota eren gairebé obligatoris, la majoria hi participava. Per als mestres de Mollet del Vallès suposava un increment d'entre

5.000 i 20.000 pessetes de sobresou.³⁰ Durant la primavera de 1977 es va difondre un full que denunciava la pràctica de les permanències. Aquesta acció va ser molt criticada pels mestres que feien permanències però la realitat és que el curs següent ja no es van fer, ni pagar, permanències a cap escola.



Amb les permanències les famílies pagaven una part del sou dels mestres. **Font:** Arxiu de l'autor.

7. Falten mestres, dimiteix l'alcalde.

Cada setembre augmenta el nombre de places escolars necessàries, s'habiliten aules arreu, el nombre de mestres nomenats és insuficient, el curs comença amb aules sense mestres, així ha estat els anys 1976 i 1977. El setembre de 1978, però, la situació encara era més complicada. Faltaven setze mestres a Mollet del Vallès i les classes no van començar a cap escola; els partits polítics d'esquerres havien guanyat les eleccions generals de 1977 i es veien amb força per imposar-se a les primeres municipals; cada dia hi havia manifestacions i talls de la carretera; després d'una setmana d'aldarulls i amb la intenció de calmar els ànims, l'Ajuntament va decidir contractar provisionalment estudiants universitaris i monitors d'esplai per atendre les classes sense mestres. Les escoles públiques i privades van començar les classes el 22 de setembre. Aquella situació va superar el consistori i l'alcalde Fermí Jaurieta va dimitir. La resta del consistori es va mantenir a l'Ajuntament acceptant un cert control per part dels partits polítics democràtics. La majoria de mestres van ser nomenats a finals d'aquell mes però en algun centre la situació es va allargar fins a dos mesos.

8. Comissió d'escolarització.

Davant la problemàtica escolar, els primers mesos de 1979, les direccions dels centres i representats del professorat, d'associacions de veïns i de pares d'alumnes constituïren una comissió d'escolarització per preveure i fer propostes de cara al curs següent. Es marcaren la fita de l'escolarització de tot l'alumnat, d'entre

³⁰ El 1975 un mestre propietari tenia un sou net de 19.424 pessetes al mes, el d'un interí era menor, per la mateixa feina.

quatre i catorze anys al mateix barri, baixar als trenta-cinc alumnes per aula i garantir una plaça pública per a tothom que ho demanés. Es va fer un inventari dels espais disponibles i de les necessitats per barris.

9. Ajuntaments democràtics: de l'oposició a la gestió.

Les eleccions municipals de l'abril de 1979 van atorgar el triomf a la candidatura del PSUC amb nou regidories, sis per CDC, cinc pel PSC-PSOE i una per una candidatura independent d'esquerres. L'alcaldia va ser per a l'Anna Bosch Pareras; es va constituir un govern de progrés que incloïa tots els partits amb representació i responsabilitats en les tasques de govern, amb un acord sobre un programa d'urgències que recollia el problemes més greus de la població.

“Lo primero és lo primero: escuela para todos”, aquest era un dels eslògans de campanya del PSUC, partit guanyador de les eleccions. Així va ser. En els primers mesos s'esmerçaren esforços per tenir preparades aules suficients per l'inici del curs.



Consistori elegit el 1979. **Font:** Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès.

El nou ajuntament democràtic, en una de les seves primeres actuacions, va convocar representants de les AMPA i les AV per tractar sobre l'escolarització, al marge de la comissió constituïda mesos abans, però les entitats s'hi negaren reforçant el paper de la comissió d'escolarització: era una primera desavinença entre els partits exercint la representació democràtica a les institucions i els moviments socials.

Aquella tardor s'escolaritzaren 1.140 nous alumnes, s'obrí l'Escola Sant Jordi i s'habilitaren nous locals per fer classe. L'objectiu d'escolaritzar al mateix barri només es va aconseguir en dos de cada tres casos. Vegem com van anar les actuacions en els primers mesos del nou govern municipal.

10. L'ocupació de l'Escola Sant Jordi.

L'estiu de 1979 s'havien acabat de construir dos edificis escolars. Un per al centre de formació professional que funcionava en un espai provisional i un altre per a l'Escola Sant Jordi. Estaven acabats però faltava resoldre temes menors. Tement que l'escola no estigués disponible al setembre i per forçar-ne l'acabament, membres de les associació de veïns i de pares d'alumnes i mestres, amb el suport de l'Ajuntament, van ocupar l'edifici a finals de juliol, van signar una acta per responsabilitzar-se de l'ocupació i procediren a la neteja de les instal·lacions. Aquell setembre l'escola acollia vora sis-cents alumnes. El centre de formació professional va posar-se en marxa unes setmanes després i de forma gradual amb 1.004 alumnes.

11. 1979, nou curs, problemes vells.

L'equip del nou consistori tenia els espais preparats per començar el curs però faltaven trenta mestres, més que el curs anterior. El Ministeri havia retallat despeses i es negava a nomenar 2.085 mestres que es reclamaven des de Catalunya. L'inici de curs es va retardar fins que el contenciós es va resoldre amb la intervenció coordinada dels ajuntaments i el Govern de la Generalitat provisional. Aquelles setmanes van ser un estira-i-arronsa permanent entre les institucions, però també entre aquestes i els mestres i les famílies; eren també moments de lluita per l'hegemonia entre els partits polítics, instal·lats a les institucions, i els moviments populars.

Aquell curs, el primer que s'iniciava amb l'ajuntament democràtic constituït, es va aconseguir un bon nivell d'escolarització però la majoria de grups superaven encara els trenta-cinc alumnes, mentre es parlava de rebaixar-los per sota dels vint-i-vuit. Una cosa era estar escolaritzat, però el dèficit de qualitat de les places escolars trigaria bastant a solucionar-se.

12. Escoles i aules habilitades.

La construcció d'escoles públiques era competència de l'administració de l'Estat fins que es va fer la transferència a la Generalitat. L'administració local, que coneix més de prop la realitat, ha procurat, quan ha estat possible o s'hi ha vist forçada, a trobar solucions. Així ho van fer els darrers consistoris del franquisme i els democràtics. Fem un repàs a l'evolució dels edificis escolars de Mollet del Vallès.

De promoció municipal foren, per construcció, cessió o lloguer, diverses aules i barracons a tots els barris. Un conjunt d'aules que durant les dècades de 1970 i 1980 van variar d'usos i destinataris i, com un trencaclosques, van servir d'escola a milers d'infants; infants d'aula habilitada, d'espais precaris més que d'escola tal com l'entenem.



Escola creada el 1978 amb 8 aules, lavabos, un despatx, taules, cadires i armaris buits. **Font:** Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès.

Quan el règim franquista va implantar l'EGB, l'any 1970, va planificar, construir i dotar un bon nombre d'escoles arreu de l'Estat. En un primer moment el pla semblava potent però aviat va quedar curt i desinflat. Posarem un exemple: el 1975 només a la província de Barcelona es van construir cinquanta-set escoles d'una atacada, entre altres, vuit a Terrassa, quatre a Cerdanyola i altres a la Llagosta, Canovelles o Montcada i les dues de Mollet del Vallès. Eren escoles amb espais amplis, pensades per fer-hi agrupaments flexibles i amb bones dotacions de mobiliari i equipaments de laboratori de ciències, uns bons edificis.

Aquelles escoles devien ser massa cares perquè les programades posteriorment, ja foren més ajustades, especialment en espais. El contrast més gran el trobarem quan el 1978, només tres anys després d'aquell ambiciós pla de construccions escolars, a Mollet del Vallès es crea una escola nova en un prefabricat amb vuit aules, uns lavabos i un despatx, taules, cadires i uns armaris buits; al setembre hi havia canalla per omplir vuit aules i sis mestres, la tanca del pati encara es va fer esperar.

Els esforços per eradicar les aules habilitades van portar el primer ajuntament democràtic a actuar amb celeritat per adquirir terrenys i oferir-los per construir escoles; uns passos, sovint carregats de polèmica. És el cas de l'Escola Montseny, en què una decisió de l'alcaldesa,³¹ en relació a la compra del solar, va generar una greu crisi al consistori en uns moments en què també hi havia crisi al partit del govern i que l'oposició va aprofitar; l'afer es va desllorigar, cinc mesos després, amb polèmics i acalorats plens municipals.

³¹ Anna Bosch i Pareras.

Un altre cas en el qual calia trobar una solució urgent era l'escolarització dels infants del barri de Lourdes,³² que havien de desplaçar-se per un camí de terra, pel costat de la via, fins a una escola de Mollet del Vallès. La gent d'aquell barri, de classe obrera i lluitadora, es va marcar com a fita una escola al mateix barri. Només quedaven tres solars lliures per fer un mínim d'equipaments. En pocs mesos es va projectar i construir una escola de vuit aules al mig del barri i, amb l'ús d'un annex al solar del costat, es va posar en marxa, el setembre de 1980.

L'any 1980 el 28 % de les aules del centres públics estaven en espais habilitats. La posada en marxa de dues escoles³³ va reduir el dèficit de places escolars però el camí per eradicar les aules habilitades seria encara llarg, ja que es va mantenir al voltant del 20 % encara fins l'any 1991 quan es completen les escoles Sant Vicenç i Joan Abelló. La diversitat de formes i condicions de creació de les escoles va portar a grans diferències en els equipaments.

La necessitat de trobar solars prou grans i econòmics ha portat als ajuntaments de diferents èpoques a construir les escoles en espais perifèrics i a voltes en zones inundables o vora vies de comunicació. Aquestes circumstàncies han fet que les despeses posteriors per resoldre deficiències a les instal·lacions escolars i els seus entorns ocupin capítols importants al pressupostos municipals.

13. De la reivindicació a la proposta.

La falta d'edificis en condicions, però, no era obstacle insalvable per avançar en el canvi de model educatiu, per superar les antigues pràctiques educatives basades en la repetició i la memòria, seguir el llibre de text, els deures a casa, i algun clatellot afegit.

El 1975 l'oposició democràtica s'havia marcat uns objectius per a l'escola a Catalunya; es volia que fos pública, catalana, gratuïta, obligatòria, laica, democràtica i pluralista.

A Mollet del Vallès, a partir de nuclis de mestres que havien participat en les reivindicacions des de 1977 i de noves tongades de mestres interins, formats a les universitats catalanes durant la Transició, s'inicià a partir de 1979 una experiència de celebració col·lectiva de festes populars amb alumnes de diferents escoles. Es tractava, d'una manera lúdica i engrescadora, de trencar amb les formes encarcarades i rutinàries de l'escola tradicional. Així es va fer una festa de primavera a Gallecs, castanyades i s'iniciaren els rituals de les festes de Carnaval.

³² El barri de Lourdes pertany al municipi de Mollet del Vallès però està separat del seu nucli urbà i forma un continu amb el poble de Parets del Vallès.

³³ García Lorca (1980) i Montseny (1982 i 1983).

El nombre de mestres favorables a la renovació pedagògica era encara molt reduït, sovint el treball col·lectiu era més fàcil amb mestres d'altres centres que amb els de la mateixa escola. El 1983 un grup de mestres es plantegen treballar de manera coordinada i permanent i van constituir l'Associació Casal del Mestre de Mollet del Vallès, a l'estil d'altres moviments de renovació pedagògica que es formaren a diferents poblacions i comarques catalanes per aquella època. L'activitat del Casal del Mestre es va prolongar durant una dècada fins que alguns serveis que oferia els va assumir Generalitat, alhora que el nucli de mestres més actiu centrava els seus esforços i les seves energies en les pròpies escoles a mesura que les dinàmiques de renovació pedagògica creixien als respectius claustres.



Les mobilitzacions per a la construcció d'escoles van ser molt intenses. **Font:** Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès.

A ritmes diferents les escoles comencen a sortir de l'aula per estudiar i relacionar-se amb l'entorn, s'organitzen excursions i colònies escolars. Molts mestres elaboren materials propis gràcies a l'ús generalitzat de les multicopistes o adopten els dossiers que produïen els grups de treball de Rosa Sensat o d'editorials innovadores.

La normalització de l'ensenyament de la llengua catalana a Mollet del Vallès va ser molt desigual en el conjunt de centres.³⁴ Durant la dècada de 1980 era una realitat a totes les escoles, si bé en alguns casos no s'arribava als mínims establerts per la Generalitat recuperada. Per contra, els primers anys de la dècada s'iniciaren experiències d'ensenyament en català des del parvulari a diferents escoles públiques molletanes:³⁵ Sant Vicenç (1982), Montseny (1983), Sant Jordi (1984). L'experiència donava bons resultats, però la

³⁴ Noró, J. (2019). Del català a l'escola a l'escola en català. *Notes*, 34, 215-230. Mollet del Vallès.

³⁵ El plantejament d'iniciar l'ensenyament en català va fer a les reunions de mestres de la zona. L'escola Santa Perpètua de Mogoda fou la primera escola de la zona on es posà en marxa, l'any 1981, el que posteriorment es va conèixer com a immersió lingüística.

generalització de l'ensenyament en català no es produiria fins l'any 1996 quan ho va establir el Departament d'Ensenyament.

14. Models enfrontats.

Durant el període que va de la mort del dictador a la consolidació dels traspassos de les competències d'ensenyament a la Generalitat, a Mollet del Vallès es van viure episodis de forta tensió entre els col·lectius d'ensenyants per la visió i les posicions enfrontades que hi havia: immobilisme o canvi dins dels sistema, seguir igual o renovar, reforma o ruptura, es deia en l'esfera política. Hi hagué mestres que s'oposaren al traspàs de competències d'ensenyament a la Generalitat, amb vaga inclosa, o mostraven hostilitat evident als primers mestres de català. Significatiu és que, des del centre que havia demostrat més sintonia amb el darrer consistori franquista, s'expressés bel·ligerància amb el consistori democràtic amb la presentació d'un escrit que exposava la precarietat en què estava l'escola en uns termes no emprats en textos anteriors.

Es pot dir que la correlació de forces entre la tendència renovadora i la immobiliista era diferent a cada escola i que el treball col·lectiu entre els mestres a alguns centres només va arribar quan fou impulsat des del Departament d'Ensenyament.

15. Ajuntaments democràtics: més enllà de les competències.

Ja hem dit que la primera i principal preocupació del primer consistori sorgit de les eleccions municipals de 1979 va ser l'escolarització de tots els infants a partir dels quatre anys. En els primers mesos s'esmerçaren esforços per tenir preparades aules suficients per l'inici del curs, però l'objectiu va trigar a consolidar-se.

A banda de la creació de places escolars, el consistori aviat prengué mesures de suport a l'escola. Vegem-ne algunes de les actuacions.

Per tal d'integrar i facilitar la participació de tots els estaments relacionats amb l'ensenyament es projectà la creació d'un consell municipal d'ensenyament molt abans de que vinguessin regulats per llei. Des del consistori es va donar suport a les propostes de celebracions de festes populars que es proposaren des de les escoles i a les reivindicacions dels mestres interins en vaga. Més enllà de diferències en alguns aspectes, hi hagué sintonia entre el consistori i els plantejaments dels mestres progressistes.

És definitiva la declaració que va fer el Ple municipal a favor d'una escola pública, catalana, gratuïta, obligatòria, laica, democràtica i pluralista, en termes similars als que ho havia fet la 10a Escola d'Estiu, uns anys abans. Així mateix es va fer una crida a la renovació pedagògica, a la normalització del català, a l'adaptació dels continguts a la realitat social i cultural de Catalunya i al treball obert a les associacions de pares, orientant-les en el paper educador i de col·laboració. El primer consistori democràtic va cedir un espai per al Casal del Mestre i hi col·laborà en diferents iniciatives.

Va ser molt important la contractació de mestres de música i monitors de teatre per a les escoles públiques en un moments en què aquestes disciplines eren inexistentes a les escoles del país. Tot i que les condicions de contractació d'aquest personal eren molt precàries la seva presència als centres va significar una entrada d'aire renovador.

La creació d'un gabinet psicopedagògic municipal va permetre començar a organitzar i dotar d'un mínim suport a les necessitats dels centres en relació a l'educació especial amb tasques de suport, prevenció i tractament.

El primer ajuntament democràtic va promoure, l'any 1980, la creació d'una escola bressol municipal, però després d'assajar-ne diferents formes de gestió va tancar l'any 1986. L'escola de formació d'adults s'ha ubicat des de 1979 en diferents espais de titularitat municipal.

Avançada la dècada de 1980, i amb el consens d'associacions de pares, escoles i entitats culturals i de lleure, es va engegar el programa municipal *Les 5 i 5, l'escola oberta*,³⁶ adreçat a bastir unes activitats extraescolars per als infants dels centres públics.

Durant la dècada de 1990 l'Ajuntament va deixar d'oferir a les escoles els serveis de música, teatre i gabinet psicopedagògic, tot denunciant que eren serveis que corresponien i havia de donar el Govern de la Generalitat, com va acabar sent més endavant.

16. A mode de cloenda.

El pas de l'escola heretada del franquisme al sistema escolar que tenim ara, a Mollet del Vallès, va ser lent. Algunes de les utopies educatives que es plantejaven a l'inici de la Transició es concretaren en textos legislatius i en la pràctica quotidiana; altres van quedar desdibuixades o abandonades al marge. Aquesta transformació va ser un llarg camí de lluites i esperances, però també de resistències i de rutines immobiliàries. Als canvis hi van contribuir les aspiracions compartides de professionals, d'organitzacions veïnals i de famílies; les actuacions organitzatives, normatives i les aportacions de recursos per part de les administracions. El consistori elegit l'any 1979 va haver d'afrontar la creació de places escolars en unes condicions precàries i, més enllà de les seves competències obligatòries, va afavorir i donar suport a iniciatives de renovació pedagògica i va aportar recursos materials i educatius a les escoles públiques.

³⁶ Escribano, A., Lara, S., Santos, A. (2019). *Les 5 i 5. L'escola oberta. Una experiència extraescolar a Mollet del Vallès* a *Notes*, 34, 275 – 284. Mollet del Vallès.

Bibliografia

- Alòs, X. (2019). La lluita escolar dels anys setanta i vuitanta a *Notes* 34, 165 -190. Mollet del Vallès.
- Albó, N, Busquets, J i Martí, R. (1989) *Les dones i la política: Alcaldesses i regidores de Catalunya*. Edicions de La Magrana / Edicions 62. Barcelona.
- Arenas, J j Muset, M. (2008). *La immersió lingüística A Catalunya, un projecte compartit*. Eumo Editorial. Vic.
- Associacions de veïns. (1977). *La enseñanza en Mollet*. Autoedició. Mollet del Vallès.
- Casado, D, Granados, I i Recasens, M. (1975). *El mestre a les escoles estatals, 130.000 ensenyants en joc*. Ed. Nova Terra. Barcelona.
- DDAA. (1985). *Mollet del Vallès: Recull de dades socioculturals*. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- DDAA. (1993). *Sant Vicenç, 15 anys d'escola*. Escola Pública Sant Vicenç. Mollet del Vallès.
- DDAA. (1989) *Situació específica en matèria d'ensenyament públic a la població de Mollet del Vallès*. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès
- DDAA. (2000) *IES Mollet, vint-i-cinc anys educant i aprenent*. IES Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- DDAA. (1998) *CEIP Joan Abelló, 10 anys d'història*. Col·legi Públic Joan Abelló. Mollet del Vallès.
- Escribano, A., Lara, S., Santos, A. (2019). Les 5 i 5. L'escola oberta. Una experiència extraescolar a Mollet del Vallès. *Notes*, 34, 275 – 284. Mollet del Vallès.
- Gordi, J. (1990) *Mollet 1979 – 1989, Estudis i reflexions sobre deu anys de vida municipal*. Grup municipal de Convergència i Unió. Mollet del Vallès.
- Navarro, E. (2010). La memòria antifranquista a Granollers: universitat, cultura i ensenyament a *Història i memòria al Vallès Oriental*. Premsa d'Osona S.A.
- Noró, J. (2019). Enfocant la Transició i la represa de la democràcia a Mollet (1970-1995). *Notes*, 34, 191-214. Mollet del Vallès.
- Noró, J. (2019). Del català a l'escola a l'escola en català. *Notes*, 34, 215 -230. Mollet del Vallès.
- Torrecillas, J. (2004) *Retalls 1973-2003, una història política molletana*. Opal gràfics. Parets del Vallès.

Torrents, V. (2019). La lluita per la creació de l'institut de secundària a *Notes*, 34, 231 - 235. Mollet del Vallès.

Altres formats:

Escola Sant Jordi (2004). *1979-2004 CEIP Sant Jordi, 25 anys* (DVD). Mollet del Vallès.

Escola Sant Vicenç (2003). *25 anys d'història de escola Sant Vicenç 1978-2003* (DVD).

Mollet del Vallès.

Vallès Oriental televisió i Metròpoli vídeo films SCP (producció), Coromines, A. (Dir) (2012). *Crònica de lluites i esperances. El camí cap a una nova escola pública a la comarca durant la transició Vallès Oriental* (DVD). Granollers.

La generació de la Transició a Santa Perpètua de Mogoda. 1975-1983.

Ernesto Vilàs Galindo

Cercle de Recerques i Estudis Mogoda (CREM)³⁷

1. Qüestions prèvies.

La I Jornada del CREM organitzada per la nostra entitat va ser dedicada al període denominat habitualment *la Transició* al nostre municipi. Aleshores van cercar la veu dels protagonistes dels fets. Vam aplegar a una taula rodona alcalde, regidors, personal municipal, sindicalistes... i la conferència inaugural la va dictar també Martí Marín Corbera (UAB)³⁸. En aquella ocasió l'efemèride que ens donava peu era el 30è aniversari de la mort del dictador Francisco Franco. La segona causa, i principal, era la detecció d'una certa manca de coneixement per part de molts joves, i l'opinió pública en general, sobre la significació del règim franquista a Catalunya, Espanya i els seus municipis. Portar a debat als protagonistes de la lluita contra la dictadura i conèixer com van viure la seva fi i l'inici del municipalisme actual ens va semblar una lliçó de vida i d'història.

El que no sospitàvem en aquell moment (novembre de 2005) era que aquelles raons que van justificar la I Jornada del CREM serien vives quinze anys després. Encara es discuteix sobre les despulles del general, hi ha qui enalteix la seva figura i la seva obra fins al punt que alguns comencen a pensar que el franquisme sense Franco perviu i, el que és més greu, el desconeixement del règim i de la seva figura és encara major que el 2005. Igual podem dir pel que fa a la Transició que dóna mostres de no haver estat tant modèlica com se'ns havia explicat i d'haver deixat molts serrells pendents (el paper dels alts tribunals a la vida política, ressorgiment del franquisme amb Vox, anticatalanisme, la qüestió territorial...).

Sembla, que encara hagin empitjorat els indicadors que ens van moure a organitzar aquella Jornada. I tot indica que en el futur haurem de continuar reflexionant sobre com es va fer aquesta part de la nostra història i

³⁷ L'any del 30è aniversari de les primeres eleccions municipals postfranquites, vaig tenir l'honor de ser convidat a pronunciar una conferència a la Sala de Plens de l'Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda sobre l'efemèride. El text que constitueix la base d'aquest article es fonamenta en el treball fet per aquella ocasió, una commemoració que va gaudir de la presència de tots els alcaldes que han dirigit el consistori des d'aleshores, Pere Bufí ; Antoni Serrat; Albert Llaurador; Manuel Ruiz i Isabel Garcia. Tots, inclosos els més breus, han dirigit la construcció de Santa Perpètua de Mogoda tal i com és ara. Amb el concurs imprescindible de la ciutadania que els ha ofert la seva confiança.

³⁸ Cercle de Recerques i Estudis Mogoda, CREM (2007): *La Transició a Santa Perpètua de Mogoda/Dona i memòria històrica*, l'Ordit, (1ª edició), Santa Perpètua de Mogoda, CREM.

quines conclusions podem extreure del fenomen de la Transició (més enllà de l'evolució natural dels estudis historiogràfics).

Transició, per cert, és un terme que als anys setanta gairebé no s'utilitzava i, si s'utilitzava, era en referència al relleu del Dictador atesa la proximitat d'allò que, eufemísticament, denominaven els franquistes *el hecho biológico*. És a dir, la transició significava pensar la manera de donar continuïtat al franquisme després de Franco en un moment en que els mateixos jerarques del règim eren conscients que les noves generacions li eren majoritàriament indiferents, si no manifestament hostils (Marín, 2007)³⁹.

A aquesta indiferència i hostilitat general caldria afegir la coexistència dins del règim de diferents grups que aspiraven a dirigir el post franquisme. La progressiva desaparició a causa del famós *hecho biológico* dels dirigents guanyadors de la guerra civil, va forçar la recerca del relleu d'una nova generació sorgida fora dels òrgans del règim. La generació de la Transició estaria formada, doncs, per la immensa majoria de la societat indiferent, els que lluitaven contra el règim i els que volien dirigir aquest relleu.

Els reformadors del règim tenien molt present el que va passar el 1931, on unes eleccions municipals van ocasionar la caiguda de la monarquia i la proclamació de la República, en tant sols dos dies, a causa de l'aclaparador triomf de les forces d'esquerra. I això que les autoritat de la dictadura de Primo de Ribera també buscaven una sortida viable a la seva situació!

Preveient una possible repetició, les autoritats reformistes del franquisme es van donar temps. Primer es va fer el Projecte de Llei de reforma política (1976) amb els diputats dels *tercios* franquistes asseguts a la carrera de San Gerónimo i després les eleccions generals (1977) que esperaven portarien un marc general propici als seus interessos, es a dir la seva majoria al Congrés. El 47% d'escons aconseguits per la *Unión de Centro Democrático (UCD)*, insuficient per governar en solitari, i el fort pes de l'esquerra encapçalada pel *Partido Socialista Obrero Español (PSOE)*, van forçar la necessitat de pactar i l'elaboració d'una Constitució consensuada que va ser rubricada per referèndum el 1978.

Els resultats de les eleccions del 1977 demostraren que les precaucions preses pels reformadors del franquisme havien estat encertades. Els grups de poder del postfranquisme que dirigien el procés eren conscients que PSOE, PCE, PSUC, tenien unes estructures forjades en l'oposició, les seves sigles eren conegudes i volgudes (més que les de l'UCD, per exemple) i els ciutadans, organitzats en entitats veïnals i sindicals, desitjaven donar un tomb als seus pobles. Per tant calia controlar el procés de transició.

Una ruptura en ferm hauria estat dissoldre les Corts franquistes i nomenar unes Corts Constituents amb representació de l'oposició democràtica que hagués realitzat les reformes legals adients. El fet és que els

³⁹ Marín, M.(2007): transició i política municipal. L'Ordit, 1 , 11-22.

ciutadans van haver d'esperar quatre anys des de la mort del dictador per a veure arribar la democràcia al seus municipis.

2. Santa Perpètua de Mogoda al final del Franquisme.

Com que, a ben segur, en Martí Marín haurà deixat clar en el seu text la resta de qüestions que sorgeixen alhora de l'estudi de la Transició (tals com la cronologia, els diferents papers dels protagonistes, etc.) nosaltres començarem l'estudi sobre Santa Perpètua de Mogoda, amb una cronologia pròpia, l'any 1974. Aquell va ser el darrer any de mandat de Francesc Sala Llonch (1965-1975), el primer alcalde del poble que no havia estat involucrat directament en la guerra ni la postguerra. Aquell any Sala i Santa Perpètua de Mogoda van ser protagonistes d'un monogràfic que el diari *Solidaridad Nacional*⁴⁰ va dedicar a glossar els èxits del *Movimiento* al municipi.

Ens trobem en el punt àlgid del declivi del règim. Després del miratge del desenvolupisme espanyol, l'economia començava a trontollar en paral·lel a la vida del dictador. La propaganda oficial, malgrat l'evidència, es resistia i la premsa del règim valorava com segueix els resultats aconseguits:

*"En la comarca de Barcelona hay ciudades que han sabido hacer suyo el principio por el que se mantiene tanto un fuerte empuje industrial como una agradable visión de la naturaleza conservada celosamente, resaltando sus aspectos más significativos. Es en suma, una visión clara de lo que debe ser una moderna ciudad del futuro, lo que alienta a los regidores de este paraíso natural que es Santa Perpètua de Mogoda en donde, en un todo, se conjuntan acertadamente, las bellezas naturales con el brío de las máquinas puestas al servicio del hombre para servir a su propio desarrollo y, en definitiva, al de la nación. No ha sido un mero afán especulativo el que les ha movido a la hora de utilizar sus terrenos, sino que al mismo tiempo que han sabido extraer del suelo una amplia gama de riquezas merced a la creación de modernos conjuntos residenciales y empresas comerciales e industriales en su línea más avanzada, han querido conservar i realzar la tierra, conservando al máximo las especies naturales al mismo tiempo que constituían zonas ajardinadas del más exquisito gusto."*⁴¹

La lectura triomfalista la reforçava una entrevista amb l'alcalde Francisco Sala on considerava que s'havia produït *"un crecimiento armonioso y equilibrado (...) con ánimo de crear riqueza y no caer en los*

⁴⁰ Com a resposta a la publicació de CNT-FAI, *Solidaridad Obrera*, el febrer de 1939 naixia *Solidaridad Nacional*. Com ja havia fet el seu precedent clandestí des de 1936, l'objectiu de la publicació no era altre que fer propaganda del falangisme i, a partir del final de la guerra, també del nou règim. Els subtítols de la capçalera expliquen nítidament la seva evolució. *Diario de la revolucions nacional-sindicalista* (1939); *Diario de la Falange Española Tradicionalista i de les JONS* (1940); *Diario Sindicalista de Catalunya* (1957) i, finalment, *Diario Regional* (1970). Deixà d'imprimir-se el 1979.

⁴¹ Redacció (març de 1974). Santa Perpètua de Mogoda: trabajo, vida i jardín en una ciudad. *Solidaridad Nacional*, p. 3.

irreparables problemas socio-económicos de los pueblos al desarrollarse excesivamente rápido"⁴². El creixement era tan equilibrat que en el termini de vuit o deu anys Santa Perpètua de Mogoda podria acollir "60.000 habitantes con todas las necesidades de servicios que ello llevará consigo".

Recordem que en aquell 1974 ja s'havia expropiat el territori de Gallecs amb la idea de crear una ciutat amb 130.000 ànimes que havia d'alleugerir demogràficament la congestionada Barcelona. Actualment (2019) el municipi perpetuenc té uns 25.000 habitants i el consistori local sorgit el 1979 va haver de lluitar molt per superar els dèficits estructurals que va deixar el franquisme al poble en el seu evident creixement desequilibrat (manca de places escolars, de serveis de salut, enllumenat, asfaltat de carrers, contaminació de l'aire, la riera de Caldes i els aqüífers del subsòl, etc.).



Retall de l'edició de Solidaridad Nacional, premsa del règim, dedicat a Santa Perpètua de Mogoda el 1974. Francesc Sala Llonch, alcalde del moment, elogiava el creixement demogràfic i de polígons industrials negant la manca de serveis de tota mena que el creixement especulatiu estava generant. **Font:** Arxiu del CREM.

3. El camí de les eleccions, 1975-1979.

Anem, doncs, al 1975. L'estiu d'aquell any prenia possessió l'últim consistori pre democràtic encapçalat per Joaquim Alfaro. Assumia una herència política complicada. Rodolfo Martín Villa, governador civil del moment, havia destituït Francesc Sala, en *Paco Bernades*, per la seva controvertida gestió, caracteritzada, com ell mateix reconeixia, *per agafar el camí del mig*. "Els processos legals (deia) ens els saltàvem, no en seguïem

⁴² Redacció (març de 1974). Cerca de 15.000 habitantes i 135 industrias. Entrevista con don Francisco Sala Llonch, alcalde de la población, *Solidaridad Nacional*, p. 5.

ni un ⁴³. A la situació local s'afegia la incertesa política general amb un *generalísim* agonitzant. Tot plegat va fer que trobar un candidat a l'alcaldia fos complicat ateses les poques perspectives personals i polítiques que oferia el càrrec.

El secretari municipal de la Transició, Javier Casado Rubio, descriu la situació d'aquests consistoris:

"En l'espai de temps que va de la mort de Franco a l'arribada dels ajuntaments democràtics, va produir-se un buit: els regidors que eren als consistoris no representaven a ningú i no podien recórrer enlloc per veure quina era la inquietud ciutadana i què convenia decidir i com que no hi havia ni partit ni programa, tot es decidia assembleariament amb els representants de les organitzacions ciutadanes. La forma que no vinguessin al ple a boicotejar-lo era pactar abans els temes que es tractaven amb les associacions i entitats. No sembla concebible avui dia que l'ordre del dia d'un consistori sigui pactat amb les entitats i associacions locals, però en aquells dies, sí."⁴⁴

Sobre aquesta qüestió cal recordar el que ens va explicar el professor Marín a la conferència inaugural d'aquests curs: per tal d'evitar conflictes als municipis el propi govern civil va dictar ordres per tal d'actuar d'aquesta manera, no va ser una decisió espontània i consensuada per les parts. El secretari municipal ens parla de pactar els temes del Ple amb les associacions i entitats però els integrants de l'Assemblea Democràtica Local denunciaven que l'Ajuntament es limitava a "*darse por enterado y seguir sus actuaciones con la línea antidemocràtica habitual*"⁴⁵.

Casado guarda una bona impressió general d'aquells alcaldes que van haver *d'aguantar la Transició*, perquè, diu: "van ser persones que es van plantar allà de bona fe, no van tenir temps d'aprofitar-se de res ja que tot eren controls, pressions i van estar intentant pal·liar la situació d'incertesa".⁴⁶

Aquesta incertesa no tenia només raons de tipus polític, la situació econòmica afegia gravetat. La crisi del petroli va provocar destrucció de treball de manera tal que una taxa d'atur del 5% al 1975 va passar al 23% el 1981. En aquest context de crisi econòmica i incertesa política, el consistori dirigit per Joaquim Alfaro va intentar dotar de serveis al poble en la mesura de les seves possibilitats amb una estructura que ocupava a: Secretari i quatre administratius, un Interventor que venia de Santa Coloma de Gramanet una vegada a la setmana i disposava de la col·laboració de dos persones; un arquitecte, també de fora i que venia una vegada

⁴³ Ricart, J. (coor.); Aymeric, L.; Díez, M.; Vilàs, E. (1999): *El que sabem del Segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda, volum 2, pàgines 108-109

⁴⁴ Vilàs, E. (2007): "El Secretari Casado, la Transició perpetua des de dins", pàgina 25. Dins de *La Transició perpetua*, L'Ordit anuari del CREM número 1, Cercle de Recerques I Estudis Mogoda, Santa Perpètua de Mogoda

⁴⁵ Ricart, J. (coor.); Aymeric, L.; Díez, M.; Vilàs, E. (1999): *El que sabem del Segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, volum 2, pàgines 128. Així constava en algun dels pocs butlletins que van emetre.

⁴⁶ Vilàs, E. (2007): "El Secretari Casado, la Transició des de dins", pàgina 25.

a la setmana a despatxar amb els seus dos aparelladors, un per la Florida i un altre per a la resta del poble. A aquesta llista de personal podríem afegir dos més per atendre l'Ajuntament, una brigada de potser sis persones i sis policies municipals contractats directament i sense coneixements específics de policia, eren ciutadans del carrer.



Antic edifici consistorial inaugurat el 1962 i substituït pel modern edifici actual el 2003. La instantània pertany a l'any 1976. Oneja la senyera a dreta de la imatge i la bandera espanyola a l'esquerra. **Font:** Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda.

Aquesta és la descripció de l'estructura municipal en la qual el secretari Casado feia les funcions de coordinació administrativa. "Era (ens explicava) un ajuntament pensat per a ocupar-se dels serveis municipals mínims; cap servei de salut, cap servei cultural, cap servei d'atenció a la ciutadania i portat sense cap coneixement de la vessant social, sempre s'havia pensat que això era cosa de l'Estat, no de l'Ajuntament"⁴⁷. Malgrat els condicionants generals, la gestió del consistori d'Alfaro va ser, com ja he dit, un intent de pal·liar el dèficit de serveis al municipi: contractació d'una empresa de recollida d'escombraries, després d'una recordada protesta veïnal que va omplir l'ajuntament d'escombraries; construcció de nous dipòsits i instal·lació d'un sistema de cloració d'aigua potable; depuradora i parada d'autobús a can Folguera; ampliació de les escoles de la Florida i can Folguera i la construcció de l'edifici que acolliria l'escola bressol de can Folguera en la propera legislatura... Tot sota la pressió del moviment veïnal impulsat per la generació de la Transició que marcava les passes d'aquests regidors mancats de legitimitat democràtica.

Alhora que la residual generació franquista sortia, anava passant a l'espera d'un desenllaç polític a la seva situació, la generació entrant, de la Transició, anava agafant posicions al carrer i organitzant-se.

⁴⁷ Vilàs, E. (2007): "El Secretari Casado, la Transició des de dins", pàgina 26.

Aixoplugats per la Llei d'associacions de 1964, a Santa Perpètua de Mogoda s'havien organitzat associacions veïnals que ara es legalitzaven com l'Associació de veïns de la Florida (1977) i la de Can Folguera (1978). L'objectiu de totes elles era superar les mancances estructurals d'aquell ajuntament franquistes que hem descrit, calia netejar els carrers, assistència sanitària, millorar l'ensenyament, asfaltar carrers... però sobretot calia retornar la democràcia al país. Com podem comprovar per les dates, l'aparició de tot aquest món va ser amb posterioritat a la mort del dictador, l'activitat antifrancquista anterior va ser nul·la a Santa Perpètua de Mogoda, amb l'excepció de casos individuals com va ser el cas del capellà Jaume Tuset i els membres locals de l'*Organización de Izquierda Comunista* (OIC) Josep Humet i Rosa Rovira⁴⁸.

A Santa Perpètua de Mogoda la situació de prevalença de les esquerres que s'havia viscut durant la Segona República i amb anterioritat, havia quedat estroncada per la repressió posterior a la guerra. Els nous actors socials, polítics o sindicals nodriren els seus quadres dirigents amb homes i dones provinents de la immigració i amb una història de militància a la capital o als seus diferents llocs d'origen. És el cas del *Partido de los Trabajadores de España* (PTE), amb implantació anterior al 1975 i uns afiliats entre els quals estaven els dirigents del partit i del seu sindicat, la *Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores* (CSUT).⁴⁹

El cas de la legalització de l'Associació de veïns de la Florida és simptomàtic de la situació de *llibertat vigilada* de la ciutadania en aquests primers anys de Transició. Presentada la documentació preceptiva al Govern Civil i amb l'informe favorable de la Guàrdia Civil, l'alcalde envia una carta al governador manifestant que no s'hi oposa a la creació de l'associació a condició de que quedin exclosos Robert Sabater i José Diaz, promotors de l'entitat, ja que la policia local no tenia bons informes d'ells i, concretament Sabater era "persona habitual en meterse en asuntos ajenos, siempre dispuesto a protestar por cuanto se le antoje e induciendo a otros a obrar de igual modo"⁵⁰.

El cas del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) i del sindical *Comisiones Obreras* (CCOO) segueixen el model descrit pel PTE. El 1975 es forma un grup a instàncies de Josep Serra, vingut de Barcelona. El 1976 eren tres militants, segons reconeixen en un document de treball intern. L'arribada de Joan Correa, de Sabadell, amb instruccions d'impulsar a Santa Perpètua el PSUC i les CCOO, aconseguirà arrelar el partit i el sindicat en un poble amb una implantació d'indústries i obrers, cada vegada major. El 1977 el

⁴⁸ Ricart, J. (coor.); Aymeric, L.; Díez, M.; Vilàs, E. (1999): *El que sabem del Segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, volum 2, pàgina 128.

⁴⁹ Ricart, J. (coor.); Aymeric, L.; Díez, M.; Vilàs, E. (1999): *El que sabem del Segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, volum 2, pàgina 129.

⁵⁰ Ricart, J. (coor.); Aymeric, L.; Díez, M.; Vilàs, E. (1999): *El que sabem del Segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, volum 2, pàgines 136-137.

PSUC tindrà ja 71 afiliats i CCOO manifestà tenir 2.200 afiliats al poble després de les primeres eleccions sindicals⁵¹.



Primer míting del PSUC a Santa Perpètua de Mogoda, al Casino Perpetuenc. Acabat de legalitzar (13 de maig de 1977), la fotografia recull el primer acte polític on s'aplegaren (d'esquerra a dreta): Pere Bufí, Alfredo Bienzobas, Marcel Planelles (Mollet) i Antoni Farrés (Sabadell). Bufí i Farrés serien els alcaldes de la transició als seus municipis, Santa Perpètua de Mogoda i Sabadell respectivament. **Font:** DD.AA. (1999): *El que sabem de Santa Perpètua. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979.*, 2 volums. Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda.

Una altra proposta des d'aquesta societat civil per tal d'intentar controlar un consistori que, per a tothom, no representava la ciutadania, va ser l'Assemblea Democràtica Local, amb Josep Navarro com a secretari, el 5 de juliol de 1977. L'Assemblea va reunir a partits polítics, AMPAS, associacions de veïns, de dones, sindicats, el Congrés de Cultura Catalana, la coalició Pacte Democràtic per Catalunya i persones individuals. Malgrat la vocació d'unitat, l'experiència no va funcionar. La diversitat de les forces que la integraven i la manca de receptivitat de l'Ajuntament a les seves propostes, com hem comentat amb anterioritat, els van fer desistir.

El gener de 1978 el PSOE s'incorpora a l'Assemblea Democràtica Local, és la primera notícia de la seva existència. El seu problema era el de tots: la manca de militància de base. En Jordi Casas ha calculat que tan sols el 0,5% dels majors d'edat feien antifranquisme a Sant Cugat del Vallès⁵².

⁵¹ Ricart, J. (coor.); Aymeric, L.; Díez, M.; Vilàs, E. (1999): *El que sabem del Segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, volum 2, pàgines 134-135.

La por física n'era altre causa, sens dubte. El 1979, en plena campanya de l'Estatut, el local dels socialistes fou tirotejat i es cremaren les banderes catalanes i del partit. La por no era pas gratuïta. Altres símptomes de l'ambient enrarit va ser la pallissa que va patir en Ramón Teulé davant casa seva, regidor de l'AIE o l'oferta que va fer la Guardia Civil als membres del consistori de dur armes per autodefensa.⁵³



El 1979, en plena campanya de l'Estatut, el local dels socialistes fou tirotejat i es cremaren les banderes catalanes i del partit. Una mà sosté els dos pals de bandera i a la paret els impactes de bala, dins de dues rodones. **Font:** PSC Santa Perpètua de Mogoda.

Una característica d'aquest període van ser les agrupacions d'electors sense relació amb cap partit. A Santa Perpètua tindrem dues, la Candidatura Independiente de la Florida (CILF) i l'Agrupació Independent d'Electors (AIE). La primera recollia el sentiment de marginació en que vivia el barri i la segona estava formada per un grup heterogeni de persones amb tendències ideològiques diferenciades. Voluntàriament defugien dels partidismes i subratllaven el seu compromís de gestió al marge dels partits.

La generació de la Transició, cercava els camins del canvi i generava molta activitat: el 1976, una altra vegada amb Josep Navarro al capdavant, es va constituir el Secretariat Local del Congrés de Cultura Catalana "per tal

⁵² *Precedents i context de les primeres eleccions municipals a Sant Cugat del Vallès, 1975-1979* conferència dictada per en Jordi Casas (Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat) el dia 13 de novembre al curs *El Vallès: 40 anys d'ajuntaments democràtics (1975-1983)*. Text que podeu trobar en aquest mateix volum.

⁵³ L'anècdota ens la va explicar en Joan Eloi Gispert, regidor de l'Agrupació Independents d'Electors.

(deien) d'estudiar els efectes de la repressió cultural franquista i trobar vies de recuperar la normalitat perduda¹⁵⁴.

La normalitat havia d'arribar de la mà d'unes eleccions democràtiques on els ciutadans escollissin els seus representants i finalment van ser convocades el 3 d'abril de 1979.

4. Retorn a la democràcia i joc amb la realitat. 1979-1983.

Quatre dies abans de les eleccions, el 30 de març de 1979, va dimitir l'últim consistori del franquisme. En aquest espai de temps l'autoritat local va recaure en el Secretari Casado que ens explicava com va ser necessari buscar i adequar un espai a la primera planta de l'ajuntament perquè no hi havia cap espai per encabir la quantitat de regidors que preveia la nova Llei electoral per a un municipi amb els habitants de Santa Perpètua. "Ara van passar de set a disset regidors i havíem de tenir un espai per encabir el públic. Els ajuntaments franquistes es reunien en una habitació de la planta baixa sense condicions per a les noves necessitats. En l'adequació de la nova sala va tenir un paper important en Joan Morral, ell va encarregar a un pintor de Palau el quadre que recrea la història de Santa Perpètua amb el cavaller de Mogoda i els vaixells de la conquesta de Mallorca en que va participar¹⁵⁵.

Alhora que l'Ajuntament es preparava per a rebre els nous regidors i acollir a la ciutadania en els Plens democràtics, al carrer es vivia la primera campanya electoral en molts anys. Aquella campanya, en paraules d'en Pere Bufí, va ser molt dura. "Tots els partits, inclús el nostre, com que era la primera campanya, volien ocupar-ho tot, el millor espai. Alguns tapaven els cartells dels altres, cartells que penjàvem amb cordills a la Rambla, de dalt a baix que semblava una festa.(...) Però la campanya en si va ser molt neta i emotiva. Una de les campanyes on em vaig sentir amb més il·lusió, amb molt suport¹⁵⁶. Àngel Climent del (PSOE-PSC) no guarda tant bon record, però, i ens deia: "mentre estàvem a l'associació de veïns, era igual que una cosa la proposés Juan Díaz (PTC), en Gil (PSUC), jo mateix o qui fos, tots anàvem a una. Hi havia una relació molt bona i la idea era que s'havia d'acabar amb el franquisme. Quan es van formar els partits, aquesta unió va desaparèixer. A la primera campanya a l'hora de posar cartells hi va haver molta rivalitat¹⁵⁷.

⁵⁴ Ricart, J. (coor.); Aymeric, L.; Díez, M.; Vilàs, E. (1999): *El que sabem del Segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, volum 2, pàgines 140-141.

⁵⁵ Vilàs, E. (2007): "El Secretari Casado, la Transició des de dins", pàgina 32.

⁵⁶ Garcia, P.; Manzano, R. (2007): "Pere Bufí i Pérez, primer alcalde de la democràcia restablerta, 1979-1983", pàgina 35. Dins de *La Transició perpetua*, L'Ordit anuari del CREM número 1, Cercle de Recerques I Estudis Mogoda, Santa Perpètua de Mogoda.

⁵⁷ Garcia, P.; Manzano, R. (2007): "Àngel Climent (PSOE-PSC): de la il·lusió en la lluita veïnal, al desencís de la política", pàgina 49. Dins de *La Transició perpetua*, L'Ordit anuari del CREM número 1, Cercle de Recerques I Estudis Mogoda, Santa Perpètua de Mogoda.

El resultat de les eleccions del 3 d'abril va donar al PSUC 6 regidors, a l'AIE, 4, al PSOE-PSC, 2; al PTC, 2; CILF, 2 i a CC-UCD, 1. Pere Bufí va resultar escollit alcalde per 13 vots contra 4 per a l'AIE. Conseqüència d'aquella empenta col·lectiva que els havia unit en la lluita reivindicativa contra les restes del franquisme, en un primer moment va haver un intent de col·laboració. Els regidors d'esquerra van concretar un pacte de progrés per donar-se suport mutu, al qual s'incorporaren els regidors que havien quedat fora per col·laborar en allò que deien *tirar l'ajuntament endavant*. No va poder ser, però, i després de diverses discrepàncies, el 30 de juny del 1980 la lògica política s'imposava i l'AIE va aconseguir el suports suficients fins a sumar 11 signatures, es a dir, tots els partits menys els regidors del PSUC, per a demanar la dimissió de l'alcalde per la "manca d'efectivitat i perspectives"⁵⁸ de l'equip de govern. Després de diverses discussions al Ple, la proposta no va prosperar, però. Segons en Joan Eloi Gispert, de l'AIE, els dirigents dels partits a la capital catalana van imposar el seu criteri als regidors locals.



1979. El primer consistori de la recuperada democràcia integrat per en Pere Bufí, alcalde; Pedro Fernández Marín, Lluís Babarro Barrio, Ramon Turró Berdají; José Gil Almena; Antoni Fornies Mira; Ferran Jordan Berdún; Ramon Teulé Galitó; Josep Ventura Humet, Joan Eloi Gispert Trilles; Àngel Climent Gutierrez; Francisco Tarazaga Peñuela; Lluís Sans Laviga; Enric Bozal Blanco, Juan Díaz Casares; Antonio Lago Cuadro i Ramon Pedrerol Reverté. **Font:** Josep Ventura Humet.

D'altra banda, la vida dels polítics d'aquells ajuntaments en constitució que combinaven els seus treballs particulars amb les seves tasques de govern a costa de la seva vida personal, va provocar que al llarg de la legislatura es produïssin fins a set dimissions, ja fos per les llargues hores de dedicació, el lent progrés de les

⁵⁸ Així es va manifestar en Joan Eloi Gispert a la taula rodona que van ressenyar en Ventura, J.; Vilàs, E. (2007): "Taula Rodona", pàgina 70. Dins de *La Transició perpetua*, L'Ordit anuari del CREM número 1, Cercle de Recerques I Estudis Mogoda, Santa Perpètua de Mogoda.

seves propostes o la dificultat de conciliar les seves preses per fer coses amb el funcionament de la maquinaria administrativa, és el que he anomenat el xoc amb la realitat. Va donar oportunitat a dues dones a ocupar els càrrecs com a substitutes dels seus companys.

Malgrat aquest xoc, els integrants de la generació de la Transició que van adaptar-se a la seva nova vida van encetar moltes iniciatives per millorar les condicions de vida dels perpetuencs, per redreçar alguna de les mancances que denunciaven quan eren membres de les associacions veïnals, ara amb la legitimitat que donen les urnes.

Algunes d'aquelles iniciatives van ser: la intervenció urbanística per a regular la construcció d'urbanitzacions sense garantia de serveis; la compra d'una ambulància, la cessió dels terrenys per construir el CAP; la creació del Centre de Planificació Familiar; la compra de la casa de l'indià Domingo Tura on al 1982 s'inauguraria el Casal d'Avis; el Mes de la Cultura i la Joventut; la creació del Consell Municipal d'Ensenyament i l'Escola Permanent d'Adults; el recolzament al professorat en les seves reivindicacions de millores, la contractació de professors de català o el disseny de l'escut municipal amb l'assessorament de l'heraldista Armand de Fluvià.

En mig de tot aquest tràfec, també hi van haver moments de tensió com el citat atemptat a la seu del PSOE, l'agressió per part de tres individus al regidor de l'AIE, Ramon Teulé, quan tornava a casa seva o la mort en accident de tràfic del regidor del PSUC, Miquel Segura.

Si als consistoris predemocràtics i franquistes tot s'aprovava per unanimitat i sense debat, ni havien mocions ni escrits reivindicatius, el nous ajuntament li van donar un tomb. Després de dècades de silenci, en aquella sala de Plens a la qual per intervenir només calia demanar la paraula, si van produir encesos debats per donar suport o rebutjar iniciatives com l'Estatut dels Treballadors, l'Estatut del Centres Docents, l'OTAN, l'adhesió a l'Estatut de Catalunya, contra el terrorisme o el suport a la despenalització de l'avortament.

Finalment, després de una primera legislatura en democràcia, calia revalidar els projectes novament a les urnes, cercar l'opinió dels ciutadans. Els resultats de les eleccions del 5 de maig de 1983 van evidenciar la consolidació del sistema de partits i la majoria absoluta de l'esquerra amb els 9 regidors del PCC (antic PSUC) i a l'oposició PSC amb quatre i CiU amb quatre més.

La democràcia no es fa per decret, és el resultat d'un aprenentatge llarg i ple de tensions. En aquests quaranta anys, la societat perpetuena ha anat evolucionant, el poble ha anat desenvolupant-se i a la generació de la Transició s'han anat afegint nous protagonistes. Des del punt de vista dels partits polítics, al llarg dels anys van incorporar-se ERC, PP, Plataforma Cívica, Ciutadans i la màxima responsabilitat de govern que significa l'alcaldia ha disposat d'altres titulars a més d'en Pere Bufí, com han estat l'Antoni Serrat, l'Albert Llaurador, Manuel Ruíz i Isabel Garcia, actual alcaldesa de Santa Perpètua de Mogoda.

Cerdanyola, de l'autoritarisme franquista a una democràcia tutelada (1979-1983).

Miquel Sánchez i González

Grup d'Estudis les Feixes (Cerdanyola)

1. Eclosió de la llibertat!

Quan la mort de Franco, ja hi havia una xarxa associativa i comunicativa en marxa, manifestada amb tota mena d'activitats: periodístiques, sindicals, polítiques, culturals i folklòriques.

Però, el fet més important de la desaparició del dictador, va ser l'eclosió de les ganes de viure un temps nou, per part de la gent que havia resistit, de mil formes diferents, les privacions i els excessos de la dictadura. Confrontació 'ruptura *versus* reforma'. Ganes de canviar-ho tot. Sistema polític: llibertat, democràcia i amnistia! Saltar, cridar, deslliurar-se de les cadenes. Justícia legal, social! Drets individuals. Drets col·lectius! Etc.

El resultat ha estat molt diferent. La confrontació va ser 'reforma *versus* autoritarisme'. Les mateixes famílies polítiques que manaven amb Franco van continuar exercint el seu poder. Tot havia quedat "lligat i ben lligat": Exèrcit, Monarquia i Estat omnipoderós, revestit d'una epidermis de democràcia parlamentària.

La "Marxa de la Llibertat" (1976), amb sis columnes de marxaires, es va estendre arreu de Catalunya. Es reclamava llibertat, amnistia i Estatut d'autonomia. El president Tarradellas va tornar el 1977, es va restaurar la Generalitat republicana aquell any, abans de tenir la nova Constitució espanyola (1978). Aquesta va ser tutelada pels militars i el resultat va ser una "democràcia formal", val a dir, de baixa qualitat.

El 23 de febrer (23-F) de 1981 va tenir lloc el cop d'estat fallit del coronel Tejero contra el govern d'Espanya. Quan el primer ajuntament postfranquista portava només dos anys de gestió, van rebre l'ensurt del cop de Tejero i altres militars. Molts polítics locals van haver de córrer i amagar-se, per por a conseqüències repressores. Va ser la mateixa situació de por que va tenir lloc quan Santiago Carrillo, cap del PCE, va ser detingut i empresonat el 22 de desembre de 1976, quatre anys abans. Molts líders polítics de Cerdanyola tampoc van dormir a casa seva aquella nit. El temor a la policia i l'exèrcit es mantenia vigent.

2. Vallès o Entitat Metropolitana?

Cerdanyola, malgrat formar part del Vallès, documentalment des del segle X, estava afectada des del 1953 pel fenomen metropolità de Barcelona: Pla Comarcal (1953), Àrea Metropolitana (1968), Corporació Metropolitana i pla metropolità (1976). No es podia obviar que Cerdanyola i Barcelona tenen, a migdia, una

divisòria termenal comuna (Valldaura i Forat del Vent). El projecte de “La Gran Barcelona” (1972) de Porcioles s’havia de dur a terme amb l’annexió dels municipis limítrofs, com Cerdanyola i Sant Cugat, sense l’absorció formal. En aquest territori es farien uns hipotètics “Jocs Olímpics” (1972), mai adjudicats.

El municipi vallesà es va veure afectat per infraestructures i equipaments metropolitans: Túnel d’Horta (1968), UAB (1971), Cementiri de Collserola (1972), Autopista Barcelona-Terrassa C58 (1975), Tercer Cinturó avui B-30 (1975), Autopista Montmeló-el Papiol AP-7 (1977), Institut Flor de Maig (1983), Parc de Bombers (1983), línia fèrria paral·lela a l’autopista AP7 (1983), Parc Tecnològic (1987), etc. I per un urbanisme vertical d’elevats blocs d’estatges: Badia (1969).

El terme local es va trossejar per les noves infraestructures; el creixement urbanístic i la industrialització local va erradicar les vinyes del poble. Canvi de model de creixement demogràfic i econòmic! Dependència cada vegada més creixent de Barcelona i poca vertebració comarcal dins del Vallès!

3. Els mitjans de comunicació.

Entre els mitjans de comunicació, l’antiga “Revista de Sardanyola” (1962-77), amb el recolzament de la parròquia local, nascuda en ple franquisme, va continuar amb la seva orientació contrària als franquistes locals; fou tancada pel ministre Arias Navarro el 1977, de resultes de les queixes de les famílies locals del Règim. Poc després, va sorgir la publicació àcrata, “L’Escon News” (197?-85). El diari barceloní “Mundo Diario”, de Sebastià Auger, des del 1975, va desenvolupar una tasca informativa molt activa en aquesta part del Vallès. Ja, amb el primer ajuntament elegit, van sorgir la revista de CDC “La Veu de Cerdanyola” (1979-1983) i la revista municipal “Riu Sec” (1981).

4. Vida cultural.

S’aprova celebrar el “Congrés de Cultura Catalana” (1976), el qual organitza l’exposició “Mil Anys d’Història de Cerdanyola” el novembre d’aquell any. Poc després, adreçat a restablir el topònim històric del municipi, es va publicar el llibre *El topònim Cerdanyola. Un estudio sobre el nom del poble*.⁵⁹ José Garcia (Carreta) va aportar també el llibre *Tal como lo vi* (1981), que presentava la visió local de l’autor quant a la guerra civil.

Planificat ja pel primer ajuntament democràtic, es va construir l’Ateneu de Cerdanyola (1982), un equipament multicultural àmpliament reivindicat per la població: exposicions, conferències, cinema, teatre, formació artística i cultural, vida associativa, emissora de ràdio Antena Directa, TV Cerdanyola, Escola d’Adults, etc.

⁵⁹ Miquel Sánchez: *El topònim Cerdanyola. Un estudi sobre el nom del poble*. Cerdanyola, 1978.

Durant el franquisme, a Cerdanyola havien subsistit un munt d'entitats culturals com l'Esbart Dansaire, l'Associació fotogràfica, el Casal, l'Aplec de la Sardana, la Comissió de Festes de Sant Martí, etc. Se celebraven anualment les festes majors del Roser i Sant Martí, Reis, Carnestoltes, Aplec de Sant Iscle, etc.

Els immigrants que van arribar a Cerdanyola els anys 60, van constituir entitats culturals, folklòriques i religioses, alienes a les que ja havia al poble, com la "Peña Flamenca", la "Feria de Abril", el "Rocío", la "Romeria de la Antigua", etc.

5. Vida política.

Durant els darrers anys del franquisme es van fer presents a Cerdanyola el partit PSUC i el sindicat Comissions Obreres.

Amb la mort del dictador, s'organitzen la UGT i diversos partits catalans: UDC, CDC, ERC, CSC (futur PSC), Entesa per Cerdanyola (1979), etc. Es van constituir Associacions de Veïns força actives, com la de les Fontetes, les quals van potenciar la vida associativa del poble.

Cerdanyola, entre la modernitat i l'asbestosi (1972-78)

Els nord-americans van confirmar el 1962 el caràcter maligne de la fibra d'amiant per la salut.⁶⁰ Cerdanyola allotjava la fàbrica Uralita (1907-1997), productora principal de materials d'amiant a l'estat espanyol. Uralita va callar i amagar la malaltia, emparada en una legislació permissiva i desfasada. Els propietaris de l'empresa eren la família March, finançadors de la campanya militar de Franco.

Les morts per asbestosi o càncer a Cerdanyola no se sabien; es van ocultar. Joan Frisach va ser la primera víctima (1970), Francisco Rincón la segona (1978). Va haver denúncies de persones malaltes: José Izquierdo, Margarita Ustrell, Jaume Pla, Pedro Buitrago, Isabel Navarro, Ignacio Rincón, etc., però l'empresa i els metges van negar qualsevol causa-efecte entre amiant i càncer de pulmó. Deien que era alarmisme. Els anys 60 i 70 van ser anys d'impunitat i crueltat empresarial. La llei franquista que permetia 175 partícules per centímetre cúbic (p.c.c.), era una aliada de l'empresa, mentre que a Europa el límit era molt inferior, primer en 0,6 (1983) i després en 0,1 (1984) fibres/c.c..

⁶⁰ El Dr. Irving J. Selikoff, director de l'Escola de Medicina Mount Sinai, de Nova York, va investigar el problema de l'amiant i va confirmar l'elevada perillositat de l'exposició a l'amiant que té per les persones. Irving Selikoff, "Speech at Asbestos Workers' Union Annual Meeting," *The Asbestos Worker* 8 (Sept. 1962).

L'any 1977 es van produir les queixes més importants dels treballadors d'Uralita, a través de CC.OO., les quals van quedar recollides en un llibre important, per ser el primer del tema que es va publicar només morir Franco.⁶¹

La Delegació Provincial de Treball va demanar, el 22 de març de 1977, la “suspensió del treball” de la fàbrica de tubs d'Uralita a Cerdanyola, a causa del “molt elevat risc de toxicitat” i dels “tres casos de mort per càncer respiratori”.

Cerdanyola ha estat un municipi summament perjudicat per l'acció tòxica i cancerígena de l'amiant, el qual ha emmalaltit a diversos milers de ciutadans locals (passius i actius) i que ha fet que Cerdanyola sigui la població amb major índex de càncer de pulmó d'Espanya⁶² i amb diversos abocadors il·legals de residus de materials de fibrociment, especialment a la Plana del Castell. I encara no s'ha fet justícia als malalts ni s'han eliminat els residus amb amiant.

6. La vida municipal.

Batlls de la Cerdanyola democràtica (1976-2003):

- Amadeu Ramírez i Núñez 1976-1979
- Cel·lestí Sánchez i González 1979-1997

El resultat de les eleccions municipals de 1979 a Cerdanyola va ser el següent:

Partits d'esquerra		Partits de dreta	
Partit o grup electoral	Vots	Partit o grup electoral	Vots
PSC-PSOE	4.938	CDC	2.377
PSUC	4.579	UCD	1.382
Entesa per Cerdanyola	686	Veïns de Cerdanyola	699
Comunistes de Catalunya	431		
ERC	351		
Vots vàlids	10.985		4.458
Percentatge	70,55%		28,63%

⁶¹ *El amiant mata. Salud y Trabajo: el dossier Uralita.* Centro de Estudios y Documentación Socialista. Cedos. Barcelona, 1978.

⁶² Segons dades de l'Hospital Taulí de Sabadell. Segons el pneumòleg de Cerdanyola, Josep Tarrés Olivella, s'han documentat 40 casos de càncer de pleura en 10 anys dins d'una població de 391.546 habitants, mentre que la mitjana mundial és d'un cas per any i un milió d'habitants (dades de l'OMS).

Més dels dos terços dels votants de Cerdanyola ho van fer a cinc partits d'esquerres i poc més del terç restant es van concentrar en tres partits de dreta. Cerdanyola es manifestava a favor de candidatures arrangerades a l'esquerra ideològica. En el primer ple va destacar la majoria del "Pacte de Progrès", integrat per PSC-PSOE, PSUC i CiU, dels quals la llista més votada va ser la socialista.

El llibre d'actes del ple municipal, núm. 33, de 1979, recull la sessió extraordinària de "constitución del nuevo ayuntamiento celebrada el día 19 de abril de 1979", segons la qual els 21 regidors elegits van correspondre als següents grups polítics: PSC-PSOE (8 regidors), PSUC (7), CIU (4) i UCD (2). El president de la mesa d'edat, emocionat, va dir aquell dia:

"El primer Ayuntamiento elegido democráticamente tras muchos años es la casa de todos y procurará el bien común". A continuació els regidors van votar el nou alcalde i va ser escollit Cel·lestí Sánchez (19 vots), del PSC-PSOE, per Ramon Mercadé (2 vots), d'UCD. El nou alcalde va manifestar que "el nou consistori es caracteritzarà per la justícia i honradesa".

Els primers quatre anys de l'alcalde Cel·lestí "es presenten com els més intensos i es genera una gran activitat per tal de resoldre les mancances més urgents i bàsiques de la ciutat: clavegueram, pavimentació de carrers, escolarització i al mateix temps es començaven a dedicar importants recursos a la inversió. Van destacar les actuacions següents: "construcció i inauguració de l'Ateneu", "urbanització de la plaça Sant Ramon", "construcció del Poliesportiu i piscina municipal de can Xarau" i "adquisició de l'edifici per construir la Sínia".

L'Ajuntament, en sessió plenària del dia 29-09-1977, va aprovar canviar el nom de la població de "Sardanyola" pel de "Cerdanyola del Vallès", ratificada pel Consell de Ministres el 2-05-1978.

L'Ajuntament, presidit pel batlle Cel·lestí Sánchez va publicar una memòria l'any 1989, on donava a conèixer "aquello que hemos conseguido mejorar para la ciudad en un margen de ocho años, en el cual he presidido el Consistorio":

- La memòria recull que en els dos mandats del batlle es van urbanitzar 34 qm de vies públiques.
- que la CMB havia previst construir 4.000 estatges verticals a Canaletes i 1.000 a Altimira. Una part conscienciada del poble es va oposar a continuar amb el model que havia creat barris suburbials com Fontetes, Banús, Badia, etc. i es va aconseguir rebaixar a la meitat l'edificabilitat d'aquelles zones. També la pressió popular va avortar la implantació d'un camp de golf en els terrenys agrícoles de Canaletes i Can Codina.
- es va decidir construir l'Ateneu (1981) i el Pavelló poliesportiu (1981).
- accessos viaris: Ronda Cerdanyola, variant BV1413 (carretera de Sant Cugat), sortida Sud.
- Centre Municipal de Salut (1981).

Tanmateix, la Cerdanyola resultant del model de creixement del franquisme no va ser canviada. Les tres indústries més poderoses (Uralita, Aiscondel i Riviere) es van esvaïr; ja no havia vinyes i el poble era un cementiri de naus industrials abandonades. Els residus d'amiant i la contaminació del subsòl per sals d'alumini no es van eliminar i no s'han eliminat encara. El Centre Direccional de Cerdanyola-Sant Cugat, previst d'instal·lar pels urbanistes de la dictadura i del post franquisme a la zona de la Plana del Castell, no ha gaudit res més que de l'arribada del Sincrotró Alba. La vertebració de la Universitat amb la Ciutat encara està per fer, així com la implantació d'instituts de recerca científica, derivats de la pròpia universitat. La reclamada Via Verda que connecti les serres de Sant Llorenç i Collserola està també en *stand-by*.

El primer mandat de l'alcalde Cel·lestí Sánchez (1979-83)

L'alcalde Cel·lestí Sánchez González va governar l'Ajuntament de Cerdanyola al llarg de quatre legislatures ininterrompudes i dos anys de la cinquena, 1979-83, 1983-87, 1987-91, 1991-94 i 1994-97, amb un total de 18 anys, dels quals només interessa per aquest treball el primer mandat, batejat per l'alcalde i el seu equip amb l'objectiu "Resoldre mancances".

En l'acte del seu comiat, va assentar allò que havia estat la seva filosofia política. Va afirmar que era "l'hora del relleu" i que havia estat "dialogant, col·laborador, solidari i allunyat dels escarafalls". Capaç "de parlar, negociar i consensuar". Tot estava per fer. Calia endegar plans de millora de carrers, places, clavegueram, cultura, informació, festes, salut, escoles, etc.

Bibliografia

El amianto mata. Salud y trabajo: el dossier Uralita. Centro de Estudios y Documentación Socialista. Cedos. Barcelona, 1978.

Miquel Sánchez: *El topònim Cerdanyola. Un estudi sobre el nom del poble* (Cerdanyola, 1978)

Memòria 1979-1986. Ajuntament de Cerdanyola. Cerdanyola, 1989 (108 pàg.)

El Cerdanyola. Monografia 10 anys de democràcia municipal. Cerdanyola. Abril, 1989

Miquel Sánchez: *La Segona República i la Guerra Civil a Cerdanyola, 1931-1939* (Abadia Montserrat, 1993, 204 pàg.)

1893-1993. Centenari Jaume Mimó i Llobet. Hereus Jaume Mimó. Cerdanyola Debat i Ajuntament de Cerdanyola. Cerdanyola, 1993.

Gabriel Escursell i Ramon Pla: *Recordant Cerdanyola. Recull fotogràfic*. Cerdanyola, juny 1995.

1986-1996. 10 Anys d'Arqueologia a Cerdanyola. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (CRAC). Cerdanyola, 1996, 36 pàgines.

Mil·lenari de Sant Iscle i Santa Victòria de les Feixes. Vol. I "Història i Medi Natural". Ajuntament de Cerdanyola. Viena. Barcelona, 1996.

Imatges de l'Aplec de Sant Iscle, 1976-1995. En commemoració del mil·lenari de Sant Iscle i Santa Victòria de les Feixes. Ajuntament de Cerdanyola i Agrupació Foto-Cine Cerdanyola-Ripollet. Cerdanyola, 1996

Cafè de tertúlia. 50 anys Bar Grau, 1947-1997. Recull d'una història viva. Cerdanyola, 1997.

Miquel Sánchez: *Cerdanyola abans d'ahir*. "Tot Cerdanyola", Cerdanyola, 1997, 125 pàgines.

Riu Sec. Núm. 172, setembre 1997. Suplement especial "Celestino Sánchez, 18 anys d'Alcalde". Ajuntament de Cerdanyola. Monogràfic sobre l'alcalde Celestí Sánchez, amb motiu del seu comiat, el 31-08-1997.

Sentmenat 1976-1983: Anys de canvi i evolució municipal.

Jaume Verdaguer Famades

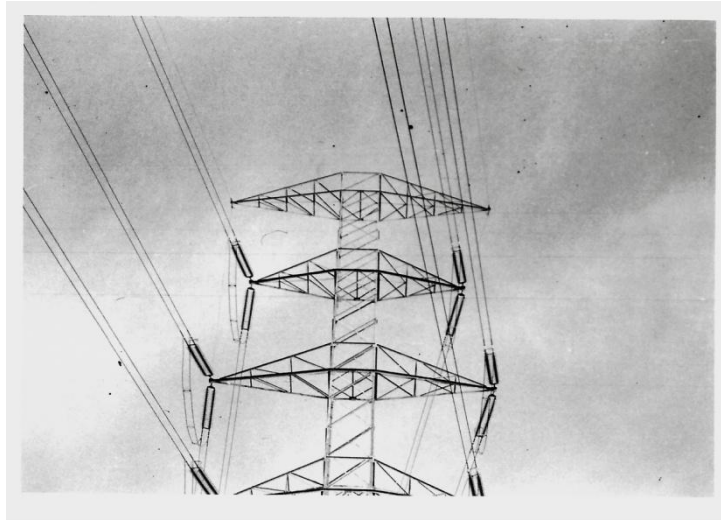
Grup d'Amics del Museu-Arxiu de Sentmenat

En primer lloc, i per situar- nos aproximadament en el context d'aquells anys, faré algunes puntualitzacions: En l'any 1970, el nostre poble de Sentmenat tenia 2.868 habitants.

Per aquells anys anteriors i posteriors immediats, fins a sis urbanitzacions diferents s'iniciaren ó continuaren desenvolupant la seva activitat dintre del nostre terme municipal, com per exemple: la urbanització de can Palau, la urbanització de Guanta, can Baixeres, Pedrasanta, Canyameres i can Vinyals; o sigui: que Sentmenat encara era un poble petit però amb un creixement accelerat i pel que fa a la seva activitat econòmica, fins a vuit entitats de crèdit mantingueren oberta ó obriren la seva oficina bancària en el nostre poble. La primera, i amb diferència, ja en els anys cinquanta, va ser la Caixa d'Estalvis de Sabadell.

En la frenètica activitat en l'art de la construcció, que alguns han arribat a qualificar com "la febre del totxo", molts sentmenatenens descobrirem que, en el nostre passat com a poble, havíem tingut un "un amo i senyor de vides i hisendes" i que la majoria de les nostres propietats territorials ó immobiliàries que nosaltres creiem ben nostres, en realitat no eren del tot nostres, sinó que el marquesat encara era el propietari, i encara ben legal, d'una part d'elles.

En aquella època, el senyor Manuel Badia Duran era el nou i flamant propietari de la finca de can Vinyals situada a la part nord – oest del terme de Sentmenat. Aquest senyor, poc després d'haver comprat la finca, havia venut una gran peça de terreny – conegut popularment com "el Pla del Forn" – a la companyia elèctrica F.E.C.S.A., deien que per fer-hi una central elèctrica receptora.



Per aquells anys, la immensa majoria dels sentmenatencs no sabíem que era una central receptora i ni molt menys, havíem sentit parlar mai de la perillositat de les ones electromagnètiques que es desprenen de les línies d'alta o de molt alta tensió. Quan al cap d'un temps es va conèixer la realitat de les tallades de milers i milers de pins per donar pas a les línies o de les expropiacions forçoses i de les esquifides indemnitzacions que es pagaven als que els hi plantificaven una alta torre metàl·lica al mig de la seva terra, es varen iniciar un seguit de protestes i manifestacions.

Posteriorment, ja pel novembre del 1972, el senyor Manuel Badia Duran, va iniciar els tràmits per començar a fer una urbanització en les terres del costat mateix de l'antiga masia de can Vinyals, aleshores convertida en restaurant. També va iniciar tot un seguit de prospeccions subterrànies per tota la finca, amb la finalitat de trobar l'aigua suficient per abastir del tant indispensable líquid a la seva recent iniciada urbanització; malauradament, en cap de les prospeccions va trobar l'aigua suficient que tan afanosament buscava.

El dia 13 de Juliol del 1973, va ser nomenat alcalde de la vila en Miquel Mumbriu Rigall. En aquell mateix any es va fer el "Pla d'Ordenació Territorial de Sentmenat"; a partir d'ací, es va obrir la memòria per fer la urbanització de Pedrasanta.

El dia 20 de novembre de 1975, es va produir la defunció del general Franco. D'altra banda, la urbanització "Bosc de Guanta", que va ser la primera en iniciar-se, havia anat fent el seu curs i ja tenia assignades les parcel·les, que per allò del aprofitament mig, pertocaven al nostre Ajuntament de Sentmenat; eren a tocar de la font de les Nueretes i els tècnics asseguraven que eren molt riques d'aigua en el seu subsòl. Davant d'aquesta situació, entre l'Ajuntament i el senyor Manuel Badia va haver-hi un acord: aquest últim col·laboraria econòmicament finançant la construcció dels pous i dipòsit que hi caldria fer i a canvi, l'Ajuntament l'hi proporcionaria l'aigua, que per la seva urbanització tan necessitava; i així ho varen fer.

Per fi!!, després de tants anys de penúries per l'escassetat d'aigua potable que havíem patit la població de Sentmenat, semblava ser que la tant desitjada aigua de Guanta arribaria a la població i també a la urbanització de can Vinyals.

Va coincidir en el temps, en que, amb la perforació d'aquets pous a dalt de Guanta, font de Bou, situada un xic mes riera avall de Guanta i que no s'havia assecat mai, va deixar de rajar i va romandre seca fins l'any 2004 en que, un petit grup de jubilats, ens traslladarem a treballar allà per intentar recuperar-la i ho aconseguirem.

Per la seva part, el dia 26 de febrer de 1976, l'Ajuntament va procedir a aprovar provisionalment el "Pla Parcial d'Ordenació Urbana de can Baixeres" i també es va aprovar la redacció del projecte tècnic de captació d'aigües subterrànies de la riera de Guanta i la construcció d'un dipòsit amb capacitat per un milió de litres.

La indústria tèxtil cotonera, que llavors era la principal indústria del nostre poble, gaudia per aquells anys de bones comandes, circumstància aquesta que permetia donar feina immediata a la nombrosa immigració que per aquells anys arribava a Sentmenat. També la pagesia encara era ben present al nostre poble; cal recordar que el Celler Cooperatiu construït en l'any 1963, en l'any 1976 encara varen processar 372.091 kg. de raïm.

Pel mes de març de 1977, es va tornar a fer una gran tallada de pins, roures i alzines per donar pas a les línies elèctriques vers a la gran central de can Vinyals. Ens varen dir que en total es varen tallar 7.494 arbres. (que sempre eren mes que no pas menys).

En una reunió extraordinària de l'Ajuntament del dia 17 de març de 1977: "...el Sr. Alcalde va explicar a la resta de la Corporació Municipal, que el Consell d'Administració de "la Caixa" havia aprovat instal·lar en aquesta localitat de Sentmenat una sucursal de la mateixa, així com una llar per la gent gran; per tal circumstància l'Ajuntament en ple i per unanimitat de tots els seus components acorda que es fes arribar a la Caixa de Pensions per la Velleja i d'Estalvis de Catalunya i Balears les mes efusives gracies per aquest gest..".

També va ser en el mes de Desembre d'aquest any 1977, en que va sortir el primer número de la revista sentmenatenca i mensual titulada " Ressor ". Aquesta revista havia nascut a l'empara de " Amics de Sentmenat ", una associació integrada per gent jove i d'esquerres.

Havien passat ja dos anys des de la mort de Franco i ja es podia constatar la formació de cinc partits polítics entre la població de Sentmenat.

Haver nascut, crescut i viure en aquesta espècie de circuit tancat, com és un poble de les dimensions com el Sentmenat d'aquells anys, implica a conèixer gairebé a tothom; perquè, al llarg del temps i si no es avui es demà, a la escola, en els jocs, en el treball, tractes gairebé amb tots i cadascun dels seus habitants i d'aquesta

manera també aprens a conèixer la seva idiosincràsia ó manera de ser i de pensar de cadascú, amb les seves virtuts o amb els seus possibles defectes.

Després de quaranta anys de restar ancorats per la força a la ideologia mes dretana, jo els puc assegurar que amb la formació de les candidatures vaig tenir verdaderes sorpreses i que la anomenada “ llei del pèndol “ a Sentmenat va funcionar perfectament.

Per exemple: l'Esteve Permanyer Iglesias, va organitzar una candidatura de la “ Union del Centro Democrático ” que va encapçalar ell mateix. En Jordi Canyameres Rovira i l'Antoni Cruells Rovira, foren els organitzadors de la candidatura de Convergència i Unió a Sentmenat, i teníem la seu d'aquest partit al domicili de l'Antoni Cruells al carrer Costa del Padró. Hi he dit “teníem“, perquè jo també vaig ser regidor del Ajuntament per aquest partit en aquells anys.

Esquerra Republicana va renèixer al aleshores bar restaurant Rossinyol i posteriorment tingueren la seva seu a la plaça de la Vila a l'antiga casa del Dr. Yglesias. Els Socialistes, organitzats per en Joan Torrents Martorell, Joan Guàrdia Parareda, Luis Roas Martin i José M^a. Rueda Perez, tingueren la seva primera seu al carrer dels Llims, al bar del Manolo Gutiérrez Ruiz. I els comunistes com en Jaume Verneda, Jaume Carbonell, Andreu Rossinyol, etc. també s'organitzaren, encapçalant la seva llista el Pepet Tura, persona ja relativament gran i molt coneguda en el poble.

En una reunió ordinària de l'Ajuntament del dia 26 de Gener de 1978, es va llegir un escrit presentat per l'associació “ Amics de Sentmenat “ demanant l'enjardinament del solar del antic Cementiri Vell.



La realitat era que, ja feia setmanes que davant de les pretensions de mossèn Joan Tarrida i Altet, capellà de la parròquia, de vendre aquell solar en benefici propi –fins i tot ja tenia comprador– una bona part dels veïns del mateix Cementiri Vell, els diumenges al matí i amb treball voluntari, ja havíem netejat de bardisses, delimitat i

endreçat aquell solar; a més, en Francesc Martínez Valverde, que aleshores tenia un taller de manyà, havia construït i instal·lat allà uns bancs per seure la gent i un gronxador per la quitxalla.

En un començament, l'Ajuntament, influenciat pel capellà, ens feia venir la policia municipal per convidar-nos a plegar i deixar de treballar allà, però, en reunió del 26 de maig del 1978, aquell Ajuntament, encara franquista, va fer un tomb posant-se del nostre bàndol i va decidir, per unanimitat, fer els tràmits necessaris per poder definir els terrenys del solar del Cementiri Vell com a bens d'ús públic. Mes endavant i finalment, va ser l'Ajuntament resultant de les primeres eleccions democràtiques, el que el va fer enjardinar tal i com es ara.

A partir d'aquest any 1978, varen començar a ser asfaltats paulatinament tots els carrers de Sentmenat. En una reunió de l'Ajuntament del dia 9 d'octubre de 1978, es va tractar del projecte de portar l'aigua de Guanta a Sentmenat i es va aprovar el pressupost inicial. També es va endegar el tràmit davant la Comissió Col·laboradora de l'Estat amb les Corporacions Locals. Per finançar el projecte valorat amb 13.131.268 pessetes, es farien Contribucions Especials a la població i es demanaria un crèdit a una entitat bancària. També es va aprovar el pla parcial de can Vinyals després d'haver arribat la documentació del compromís entre l'urbanitzador i l'Ajuntament de Sentmenat. També s'aprovaren els estatuts dels propietaris del "Bosc de Guanta".



El dia 25 de gener de l'any 1979, la marquesa de Sentmenat, Doña Mercedes de Sentmenat y de Sarriera, va fer donació al poble dels terrenys del anomenat "Prat de Casabaió" avui en zona del Parc de la Riera nord. El pla parcial d'urbanisme de can Vinyals, es va deixar pendent de resolució mentre no es possessin d'acord els tècnics del traçat dels desaigües i del servei de l'aigua. F.E.C.S.A., va oferir 4.500.000 pessetes per ajudar a fer la casa - consultori del metge; de moment es va deixar en estudi.

El dia 3 d'Abril de 1979, va haver-hi les primeres eleccions municipals lliures:

- Nombre de possibles electors: 2.563. nombre de votants reals: 2002 participació: 78%
- Paperetes 2002 vots vàlids 1979 vots nuls 16 vots en blanc 7



Regidors elegits:

- PSC: Joan Torrents Martorell, Luis Roas Martin, José Maria Rueda Perez i Carme Rossinyol Fainer.
- CIU: Jordi Canyameras Rovira, Palmira Lluís Sisó i Carlos Ruiz Fontrodona.
- ERC: Antonio Garcia Ruiz i Josep Bigas Ramoneda.
- PSUC: Josep Tura Salgot.
- UCD: Esteve Permanyer Iglesias.

Carme Rossinyol Fainer i Palmira Lluís Sisó, històricament varen ser les primeres regidores que va haver-hi al Ajuntament de Sentmenat.

El dia 18 d'Abril de 1979, es va celebrar el darrer ple de l'ajuntament franquista i el 19 d'Abril de 1979, es va constituir el primer ajuntament democràtic després de la dictadura:

La Mesa d'edat era composta per Josep Tura Salgot de 64 anys i Antonio Garcia Ruiz de 24 anys, secretaria accidental: Teresa Vallbè Ansesa.

La Comissió Permanent de l'Ajuntament queda formada per:

- Joan Torrents Martorell (PSC).
- José M^a. Rueda Perez (PSC).
- Luis Roas Martin (PSC).
- Jordi Canyameras Rovira (CIU).
- Josep Bigas Ramoneda (ERC).

És escollit alcalde Joan Torrents Martorell amb els vots del PSC, ERC i PSUC

L'equip de govern serà format pels regidors del PSC, ERC i PSUC.



En una nova reunió posterior del nou Ajuntament, concretament del dia 26 d'Abril de 1979: S'acorda:

- Prohibir l'aparcament de vehicles damunt de la plaça de l'Ajuntament.
- Crear un Consell de Cultura i Esplai amb les associacions locals legalment constituïdes.
- Canviar la retolació dels carrers al català.

Dintre d'aquest mes d'Abril de 1979, es va publicar el primer exemplar de la revista mensual titulada "la Veu de Sentmenat"; era la expressió escrita del partit polític Convergència i Unió de Sentmenat. Servidor de vostès era el responsable de la secció titulada "Els nostres avis". Aquesta revista, va sortir puntualment cada mes al llarg de dos anys.

La Direcció General D'urbanisme, va aprovar el dia 5 de Març de 1979 el pla parcial de can Canyameres, i d'acord amb la llei del sol vigent, va també correspondre fer una cessió del 10% dels terrenys al Ajuntament en concepte de aprofitament mig, i un cop feta la cessió es va poder començar a concedir les llicències d'edificació.

En la reunió de l'Ajuntament del dia 26 de juliol de 1979, es prengueren els següents acords:

- Urbanització i pavimentació dels carrers Montserrat, Castellar, Joaquim, Costa, Processó i Corominas, pagant el 90% els veïns i el 10% restant l'ajuntament.
- Es va aprovar l'ampliació del polígon urbà de can Baixeres.
- Es va aprovar el canvi de nom de Avinguda del Caudillo pel nom de Francesc Macià, el de Plaza del Ayuntamiento pel de Plaça de la Vila i es confirma el nom de Passeig d'Anselm Clavé en lloc de Marquès de Sentmenat. També es va obrir un expedient sancionador i aturada d'obres, al paratge anomenat " la Casa Nova d'Olivelles " , (font del Fargues), per estar edificant en zona no urbanitzable, es a dir, rural segons el Pla General de la Comarca Urbanística de Sabadell i no respectant els metres mínims de terreny per poder edificar.
- Es va abordar el problema de l'abastament d'aigua potable i es va considerar prioritat agafar l'aigua de Guanta; s'estima que amb un cabal de 350.000 litres/ dia, es podria garantir el subministrament d'aigua al poble. En conseqüència s'aprova el projecte de fer una captació d'aigües profundes i un dipòsit regulador.

El dia 15 de desembre de 1979, es va iniciar la Urbanització de Pedrasanta amb la recepció de la cessió de terreny per aprofitament mitjà per part de l'Ajuntament; la zona d'equipaments anava apart.

El dia 29 de Desembre de 1979, es va rebre la concessió d'una subvenció de 6.300.000 de pessetes per part del Consell Superior d'Esports per la construcció de la coberta del pavelló.

La Sra. Lluïsa Torrents, va cedir una ambulància per donar servei a Sentmenat que seria conduïda per Lluís-Albert Parellada; de moment i fins que no es tingui seua pròpia, estarà adscrita a la Creu Roja de Caldes.

Al llarg dels mesos d'Octubre, Novembre i Desembre de 1979, es va autoritzar a l'empresa Fuerzas Eléctricas de Catalunya S. A. a tallar més de vuit mil arbres dintre del nostre terme municipal, per donar pas a les diferents línies elèctriques d'alta tensió. Novament i altra vegada, s'organitzaren protestes per aquest fet.

Pel que fa a la recerca d'aigua potable, el propi Sr. Alcalde va informar dels treballs i estudis realitzats per un grup d'espeleòlegs de la veïna ciutat de Sabadell, en el paratge denominat "la Font Falsa" arran del descobriment d'una sima amb ramificacions interiors en la zona indicada.

Reunió extraordinària de l'Ajuntament del dia 10 de Març de 1980...."la companyia Fuerzas Eléctricas de Cataluña S.A. de forma immediata ofereix un donatiu de quatre milions cinc-cents mil pessetes que farà efectives dintre del present mes de març, significant-se que aquesta ajuda se li senyala la finalitat de atendre la execució immediata del projecte d'obres de la portada d'aigües de Guanta a la població, com també per al mes de maig, una altre ajuda de un milió de pessetes que es tindrà de destinar, en el seu moment, a la execució de les obres del nou dispensari municipal..."

Reunió ordinària del 29 de març de 1980: "...seguidament el Sr. Alcalde va manifestar a la resta dels membres del Consistori la conveniència de construir dues piscines en els terrenys propietat d'aquest Ajuntament situats en la zona esportiva i proposar la redacció del corresponent projecte tècnic. Després de ser llargament debatuda la proposta, s'acorda per unanimitat encarregar al arquitecte D. Joaquim Pujol Simón la redacció de un projecte per la construcció de dues piscines en els terrenys municipals de la zona esportiva d'aquesta localitat".

Reunió ordinària del 28 d'Agost de 1980:"...es va passar a llegir, per ordre del Sr. Alcalde, una instancia firmada per Dña. Mercedes de Sentmenat i de Sarriera, marquesa de Sentmenat, en la que sol·licita que se li concedeixi l'autorització per desenvolupar el Pla Parcial dels següents terrenys: zona de terreny de la heretat del Castell de Sentmenat limitada al nord i al sud per la restant part de la finca de la mateixa propietat; al est per la carretera de Caldes de Montbui i al oest per la carretera de Castellar del Vallès..."

Reunió ordinària del 25 de Setembre de 1980: "...acte seguit es va llegir la següent proposta de la Comissió de Governació:

1. que s'executi l'enjardinament, per al seu ús adequat, del solar del cementiri vell en qüestió, tal i com ho manifesta l'Arquebisbat en el decret amb data 31 - 3 - 1977.
2. que l'Ajuntament en ple manifesti a l'Arquebisbat el seu descontent pel seu retard en el compliment del seu compromís sobre el solar del cementiri vell.

3. demanar a l'Arquebisbat, que en un termini no superior als quaranta i cinc dies, faci saber per escrit a aquest Ajuntament la seva actitud respecte a la donació dels terrenys de l'antic cementiri parroquial i de l'estat en que es trobin els tràmits corresponents.

Reunió en ple del Ajuntament del dia 27 de Novembre de 1980: es va encarregar el primer projecte de Guarderia Municipal. (el Gafarró)

Reunió del dia 30 de Desembre de 1980: "...el Sr. Alcalde va explicar sobre la entrevista que va mantenir amb el Sr. Briones de la companyia F.E.C. S.A., en la qual, el citat Sr. en compliment dels compromisos acordats amb l'Ajuntament, oferí contractar a dues persones de Sentmenat per treballar en la Estació Receptora de can Vinyals. Per la contractació de dites dues persones de Sentmenat se'ls realitzaran exàmens mèdics, psicotècnics i de aptitud i la edat dels futurs contractats tindrà d'estar entre els 22 i 45 anys".

Finalment, entraren a treballar a la Central Receptora de can Vinyals en Luis Roas Martin, que aleshores era regidor d'Ensenyament i Cultura, quart tinent d'Alcalde i membre de la Comissió permanent i també en Manolo Gutiérrez Ruiz, del bar Manolo.

Reunió extraordinària del dia 8 d'Octubre de l'any 1982: "Els regidors de l'equip de govern de l'Ajuntament de Sentmenat, volem fer davant del Ple d'aquest Ajuntament les següents consideracions: Que al migdia del dimecres dia 6 d'Octubre de 1982, el nostre batlle Joan Torrents i Martorell va ésser agredit per un grup de sentmenatencs que, amb insults, cops i coces varen contusionar de tal manera al nostre batlle que li varen produir diferents hematomes en tot el cos, així com l'obertura de la cella dreta". Un fet aquest total i absolutament vergonyós i injustificable. Perquè cal recordar que va ser l'ajuntament que hi havia a Sentmenat en l'any 1965, presidit per en Joan Dalmau Pasqual, el que va decidir la ubicació de la que seria la gran zona industrial del nostre poble; va ser escollida per aquesta finalitat la vall de can Clapers Sobirà, situada al costat Est immediat de la població i que arriba des de la carretera Sentmenat.-Caldes al Nord fins gairebé can Capella al Sud.

Els tècnics que varen decidir de fer la zona industrial de Sentmenat en aquesta vall, devien tenir les seves raons per fer-ho, però, lo cert, es que per aquells anys, a la gran majoria dels pagesos – propietaris afectats, no els va agradar gens la idea. Cal recordar que en la, aleshores relativament recent post guerra civil, l'escassetat i els elevats preus dels aliments propiciaren una forta revifalla econòmica en la pagesia i que alguns pagesos que tenien terres en aquella vall, en previsió d'un futur pagès i productiu invertiren aquets guanys fent pous i convertint molts d'aquets conreus en productives terres de regadiu.

Reunió del dia 23 de Maig d l'any 1983: Relació dels regidors elegits en les últimes eleccions locals convocades per el Reial Decret 448/83 del dia 9 de març, els quals s'expressen a continuació:

D. Joan Torrents Martorell del PSC

D. Jesús Alonso Ruiz del PSC

D. Luis Roas Martin del PSC

D. José M^a. Rueda Perez del PSC

D. Josep Vilaró Capella del PSC

D. Antoni Cruells Rovira de Convergència i Unió

D. Menna Rossinyol Cuscó de Convergència i Unió

D. Jaume Pasqual Costajussà de Convergència i Unió

D. Josep Bigas Ramoneda de ERC

D. Jaume Roca Clapés de AP

Els assistents, que son la totalitat dels que componen legalment la Corporació, han procedit a la votació per papereta secreta i una vegada efectuat el recompte, dona el resultat següent:

Joan Torrents Martorell: set vots.

Antoni Cruells Rovira: tres vots.

Josep Bigas Ramoneda: zero vots.

Jaume Roca Clapés: zero vots.

Per tant doncs, el Sr. President de la Mesa de Edat, declara proclamat alcalde a D. Joan Torrents i Martorell.

El primer ajuntament democràtic de Granollers (1979-1983).

Albert Camps i Giró

Centre d'Estudis de Granollers

El dimarts 3 d'abril de 1979 es van celebrar a Espanya les primeres eleccions municipals de la democràcia restaurada, una cita històrica que va permetre renovar les antigues corporacions franquistes. Havien passat tres i anys i mig des de la mort del dictador Franco i quaranta-cinc anys des de les darreres eleccions municipals a Catalunya. Al 1979, els ajuntaments eren pràcticament el darrer reducte polític del franquisme, unes corporacions locals sense gairebé recursos propis. Aquestes eleccions significaren, i aquest és un fet remarcable, que les dones poguessin exercir el seu dret de vot en unes eleccions locals per segona vegada a Catalunya, després de les eleccions de 14 de gener de 1934, i la primera ocasió a la resta d'Espanya.

El Congrés dels Diputats sorgit de les eleccions legislatives de juny de 1977 havia estat ocupat en la redacció i aprovació de la Constitució de 1978. Les seves polítiques no entraven al detall del dia a dia de la ciutadania. Restava pendent l'assignatura dels ajuntaments, l'administració més propera. I és que aquestes eleccions municipals de 1979 obriren entre la població de l'època un temps il·lusionant d'esperances reals de canvi i van contribuir a difondre la cultura democràtica entre la ciutadania. També a Granollers.

1. Anàlisi de les candidatures presentades.

Cinc foren les candidatures que es presentaren a Granollers a les primeres eleccions municipals des de la recuperació de la democràcia. Hi prengueren part el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE), Convergència i Unió, Esquerra Republicana de Catalunya amb Front Nacional de Catalunya, Partit Socialista Unificat de Catalunya i la coalició electoral Centristes de Catalunya-Unió de Centre Democràtic.

En total es presentaren 119 candidats i candidates a ocupar els 21 escons de regidor en joc. D'aquests 119, només 19 (15,97%) eren dones. D'aquestes 19, només 4 (tres a la candidatura del PSC i una a la del PSUC) estaven situades entre els deu primers llocs de la llista; i 12 (4 de CC-UCD, 6 d'ERC-FNC, 1 del PSUC i 1 del PSC) figuraven entre els deu darrers llocs de les llistes respectives. Quatre van arribar a ser regidores durant el mandat: des d'un principi i fins el final Anna Maria Palé i Concepció Navarrete del PSC. També des d'un inici ho fou Rosa Ribas, en representació del PSUC, però no acabaria el mandat i dimitiria l'11 de març de 1982. La socialista Montserrat Illa entrà al consistori als catorze mesos de mandat, en substitució del regidor Manuel Maraña González.

Les candidatures d'esquerres foren les que incorporaren més independents: 9 ERC-FNC, 7 el PSUC i 6 el PSC. En canvi, CC-UCD i CiU només comptaven amb un independent a la seva llista electoral. Dels 21 regidors i regidores elegits el 3 d'abril de 1979 només dues, del PSC, eren independents: Anna Maria Palé

Llavina i Concepció Navarrete Sampere. Més tard, el 13 de març de 1980, després de la dimissió del cap de llista del PSUC Vicenç Rochina Pascual, entrava al consistori l'independent Santiago Maspons Garriga.

De les 119 persones candidates, sabem de l'ocupació professional de 103, gràcies als breus currículums que es publicaren a la premsa local. 2 corresponen a professions vinculades al sector primari (2,04%), 40 al sector secundari (38,78%) i els 58 restants al sector terciari (59,18%).

No s'han pogut obtenir les edats dels candidats, però sí que en les breus descripcions que d'ells es publicaren hi consten dades interessants com l'afiliació sindical, a les candidatures del PSC i PSUC, i la pertinença a alguna de les entitats granollerines, en el cas de CiU, ERC-FNC, PSC i PSUC. No vol dir que alguns altres membres de les candidatures no formessin part d'organitzacions sindicals o empresarials o d'entitats culturals, esportives o veïnals, però és en sí fet remarcable que les organitzacions polítiques volguessin difondre o no la vinculació de llurs candidats amb la vida associativa de la ciutat.

El PSC va comptar amb un bon grapat de candidats afiliats a la Unió General de Treballadors, vuit, i un a l'USTEC. Per altra banda, sis dels membres de la llista del PSUC figuren com a sindicats a Comissions Obreres. Tretze candidats declaren formar part en aquell moment d'una associació de veïns. El PSUC presentà a tres presidents d'entitats veïnals. Vicenç Rochina, el cap de llista, era president de l'AV de Finsobe (Can Gili)-Terra Alta; Joan Ribas era el president de l'AV de Font Verda i Ramon Blanché de la de Quatre Barris. Els socialistes tenien entre els primers llocs de la candidatura al president de l'associació de veïns de Congost Santiago Rodríguez Crisolino; a Amadeu Castellano, vicepresident de l'AV de Sant Miquel, i a Concepció Navarrete, secretària de l'AV de Sota el Camí Ral. Convergència i Unió comptava amb Josep Caneiro, de la junta veïnal de Carrero Blanco, avui Can Bassa.

Fer notar que quatre candidats de les llistes del PSC i del PSUC manifesten formar part del moviment Cristians pel Socialisme: Anna Maria Palé Llavina i Antoni Porta Benezet, independents a les llistes socialistes, i els doctors de l'Hospital General de Granollers Josep Mercader i Joan Padrós integrants de la llista del Partit Socialista Unificat de Catalunya, així com el nombre significatiu de professors de l'Escola Municipal de Treball que es presentaren a les eleccions municipals de 1979. Pels socialistes, Josep Pujadas i Josep Mayoral; del PSUC, Vicenç Rochina, José Manuel López i Angel Maria Hernández, i per ERC-FNC Llorenç Pelàez, Joan Sala Vila i Xavier Botifoll.

Entre els candidats que es presentaren a les eleccions dos havien format part del darrer consistori de l'etapa franquista presidit per l'alcalde Francesc Llobet Arnan. Vicenç Rochina Pascual encapçalà el 3 d'abril la candidatura del Partit Socialista Unificat de Catalunya i Antoni Climent Climent, militant de la Unió de Centre Democràtic, va ocupar el tercer lloc a la candidatura de CC-UCD.

La campanya electoral va tenir una duració de vint-i-un dies. Va començar a les zero hores del dilluns 12 de març de 1979. “Fem juntament l’Ajuntament” és el lema amb el qual es presentaren a les eleccions Centristes de Catalunya-Unió de Centre Democràtic. Va ser percebuda com una candidatura vinculada amb certa manera amb l’anterior règim. De fet el cap del govern d’Espanya Adolfo Suárez, protagonista i referent de la transició, havia revalidat la majoria parlamentària a les Corts Generals l’1 de març de 1979, escassament un mes abans de la celebració de les primeres eleccions municipals de la democràcia recuperada. A Granollers va encapçalar la candidatura Salvador Campoy Salvat, perit mercantil, de 37 anys d’edat, casat, pare de tres fills i militant de l’UCD. Campoy no era conegut per la seva activitat pública a la ciutat. De totes les candidatures, la que sens dubte va tenir una presència més feble durant la campanya va ser la de CC-UCD.

Convergència i Unió va presentar a les eleccions locals una candidatura molt potent, plena de persones de referència a la ciutat. Persones de professions liberals (metges, advocats, economistes), empresaris i comerciants. Moltes d’elles eren coneguts activistes antifranquistes, defensors de la llengua i la cultura catalana en moments difícils i amb una llarga trajectòria al davant de les entitats cíviques, culturals i esportives de Granollers. Vist des d’aquest punt de vista eren els clars favorits per guanyar les eleccions municipals a la capital del Vallès Oriental. Va encapçalar la llista el conegut odontòleg Oriol Montaña Tuset, militant fundador de Convergència Democràtica de Catalunya. Oriol Montaña (Granollers, 1927-2003) era fill dels mestres Joan Montaña i Maria Tuset. Llicenciat al 1950 en medicina per la Universitat de Barcelona i en estomatologia per la universitat de Madrid, exercí la seva activitat professional a Granollers. Jugador de bàsquet, fou directiu del Club Bàsquet Granollers durant diverses etapes. Fou cofundador i primer vicepresident de l’Associació Cultural de Granollers i tresorer, als anys setanta, de la Caixa de Crèdit de Granollers. Vinculat amb moviments cristians, va ser l’administrador del setmanari Granollers Comunitat Cristiana i president del patronat de l’Escola Parroquial Sant Esteve. Casat amb la periodista Montserrat Ponsa, fou pare de nou fills⁶³. Seguien Montaña a la candidatura l’empresari Josep Garrell, qui seria elegit diputat al Parlament de Catalunya a les eleccions de 1980, l’advocat Pere Canal Baliu i Ramon Casanovas, membre d’Unió Democràtica de Catalunya, que havia promogut als anys seixanta un moviment juvenil a la comarca catalanista i antifranquista. A la llista hi havia persones vinculades a Palou com ara Isidre Tintó i Isidre Pocerull, i uns dels líders veïnals del barri de Can Bassa José Caneiro. De fet però, la gran majoria dels membres de la candidatura convergent eren persones que es relacionaven amb el centre de la ciutat i amb el que això significava.

“Voteu a l’Esquerra, sempre fidels al nostre poble” era el lema de campanya de la candidatura d’Esquerra Republicana-Front Nacional de Catalunya. A la llista granollerina no hi figurava cap militant del FNC i sí, en canvi, un bon nombre de membres del Partit Socialista d’Alliberament Nacional i d’independents. Encapçalà la candidatura Narcís Civil Bellavista, pastisser de professió i militant d’Esquerra Republicana de Catalunya.

⁶³ *Plaça Gran*, 10 de març de 1979, p. 6, Arxiu Municipal de Granollers. Hemeroteca Municipal Josep Mora.

L'acompanyaren a la llista, el professor de l'Escola Municipal de Treball Llorenç Pelàez Meca i, en tercer lloc, Salvador Casanova i Grané. Casanova (1918-1982) havia estat president de l'Agrupació Sardanista de Granollers, vinculat des d'un inici a l'Assemblea de Catalunya i empresonat en diverses ocasions, i cap de cartell de la CIUPS a les eleccions del 15 de juny de 1977. Era, segurament, la persona de referència de la lluita antifrancuista a la ciutat i a la comarca. En una entrevista al setmanari Comarca al Dia, Salvador Casanova confiava a obtenir una representació d'entre dos i tres regidors en el nou consistori granollerí⁶⁴.

“Entra amb nosaltres a l'ajuntament” va ser el lema de campanya dels socialistes a les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979. El PSC va elaborar un detallat programa electoral de 24 pàgines amb les prioritats que s'haurien d'atendre a Granollers i uns cartells propis, que donant a conèixer les persones que encapçalaven la candidatura granollerina, remarcaven el missatge següent: “Solucions socialistes. Un ajuntament d'eficàcia i comptes clars. Els socialistes tenim les solucions”. L'1 d'abril els socialistes van fer el seu acte central a la plaça Maluquer i Salvador, amb la presència del líder socialista Joan Raventós.

La candidatura del PSC estava encapçalada per Rafael Ballús Molina. Ballús, un jove advocat de 28 anys, casat i pare de dos fills, especialitzat en temes administratius i urbanístics, treballava al Registre de la Propietat de Granollers. La joventut del cap de cartell es va complementar amb la incorporació al segon lloc de la llista del sindicalista i persona vinculada a l'esport Joan Martí Torres Garrell (Granollers, 1921-2004), de 57 anys d'edat, tot un referent en els cercles d'esquerres i a la vida ciutadana. I de la independent Anna Maria Palé Llavina (Granollers, 1927), de 52 anys, persona vinculada a l'atenció social des de la parròquia de Sant Esteve de Granollers, que regentava una tintoreria i vivia al carrer d'Anselm Clavé, al cor de la ciutat. La llista dels socialistes incorporava en els deu primers llocs quatre candidats per sota dels trenta anys: Rafael Ballús, Antoni Cornellas, Josep Palomino i Josep Pujadas.

La cinquena de les candidatures que va prendre part a les eleccions va ser la del Partit Socialista Unificat de Catalunya. El PSUC es va presentar amb el lema “Per una ciutat on valgui la pena viure-hi”. El cap de llista va ser Vicenç Rochina Pascual, professor i subdirector de l'Escola Municipal de Treball. Rochina, de 34 anys d'edat, casat i pare de dos fills havia estat responsable de la Joventut Agrícola Catòlica, membre de l'Assemblea de Catalunya i fundador de l'associació de veïns Finsobe (Can Gili), de la qual era el president quan es van celebrar les eleccions municipals. Formava part, des de 1973, de la corporació municipal presidida per Francesc Llobet Arnan. El número 2 de la candidatura era Federico Argos Palomino, treballador metal·lúrgic de 48 anys, secretari general de la Unió Local de Comissions Obreres. En tercer lloc, Rosa Ribas i Valls, mestra de 29 anys vinculada als moviments de renovació pedagògica de la ciutat. Ribas seria anys més tard, a la dècada dels noranta, regidora per Convergència i Unió.

⁶⁴ Comarca al Dia, 17 de març de 1979, p. 17. AMGr-HMG.

2. Anàlisi dels resultats electorals.

Granollers es despertà el dimarts 3 d'abril de 1979 amb un dia típic de primavera: temperatures baixes de matinada, amb una mínima de 3 graus, i assolellat a les hores centrals del dia i amb vent intens de ponent que va ajudar a pujar la temperatura⁶⁵.

Les 37 meses electorals es constituïren sense cap anomalia a les vuit del matí. Una hora després s'obrien els col·legis electorals per tal que els 29.802 granollerins i granollerines majors de 18 anys poguessin exercir el seu dret a vot. Existia una alerta certa de baixa participació. Ho justificava el fet que tot just 34 dies abans s'haguessin celebrat unes eleccions generals i quatre consultes en el curt termini de 34 mesos. A més un context de desencís entre la població pels efectes de la crisi econòmica i l'atur, juntament amb una certa incapacitat del sistema per donar resposta a les demandes de canvi en el sistema, eren els arguments que s'esgrimien per témer una alta abstenció.

En conèixer-se els resultats electorals el local electoral del PSC, que per aquelles eleccions era la seu del Cor de Can Mariano, situat a la plaça de la Porxada, es va viure el triomf electoral en un ambient de molta alegria. Els caps de llista i dirigents del PSC i CiU coincidiren a la plaça de la Porxada i es felicitaren pels resultats.

Abans d'entrar en l'anàlisi del comportament electoral és necessari fer notar un fet important. Actualment la normativa regula un mínim i un màxim de cens electoral per mesa i secció. Això no es donava a les primeres eleccions com la que ens ocupa. Trobem censos molt desiguals entre seccions: 3 superen els dos mil electors: 4.1. Escola Pia (2.404), 3.2. Escola Vallès (2.379) i 1.2. Edifici Victòria, actual local de l'AV de Sota el Camí Ral (2.157); oposadament, dues seccions de Palou (4.5. i 4.6.) tenien un cens, respectivament, de 115 i 121 electors, i la del veïnat proper a l'estació del Nord, 424.

Al final la participació al conjunt de la ciutat es va situar en el 65,45%. Però no a totes les 26 seccions electorals el percentatge de votació va ser el mateix. Entre la secció amb una participació més alta i la més baixa hi hagué un diferencial de prop de 17 punts percentuals (16,96).

En general es pot concloure que és a les seccions ubicades al centre de la ciutat, en les quals la candidatura més votada va ser CiU, és on s'observa uns percentatges de participació més elevats, amb l'excepció de l'alta participació a Primer de Maig. Per contra, és en seccions on la candidatura més votada va ser el PSC o el PSUC que es va produir una participació més baixa.

El mapa de Granollers ve a corroborar aquest fet. Els colors més clars es situen als barris de Granollers situats a ponent del terme (Can Gili), a llevant (Font Verda) i al sud (seccions de Sant Miquel i de Palou). Per contra, la participació més alta tendeix a mostrar-se a les seccions properes i al propi centre històric de la ciutat.

⁶⁵ *La Vanguardia*, 4 d'abril de 1979, p. 71.

La victòria electoral va ser per al Partit dels Socialistes de Catalunya. La candidatura encapçalada per Rafael Ballús Molina va alçar-se amb el suport majoritari dels electors granollerins amb un 38,76% dels vots (7.507) i va obtenir 9 regidors. A una curta distància de 364 vots es va situar Convergència i Unió, amb 7.143 vots i el 36,88%, i li van correspondre 8 regidors. A una distància de prop de cinc mil vots del PSC es va situar en tercer lloc la candidatura del PSUC, amb 2.822 vots, el 14,57% i 3 regidors. També va obtenir representació amb un regidor Centristes de Catalunya-UCD, gràcies als 1.280 vots assolits i el 6,61%. L'única de les cinc candidatures que concorregueren a les eleccions municipals i que es va quedar sense representació va ser Esquerra Republicana de Catalunya-Front Nacional de Catalunya, amb uns insuficients 489 sufragis i un 2,52%, a mig camí del 5% anhelat.

El factor dreta-esquerra era el que es dirimia en aquell període. El factor nacional no es tenia tan en compte com en l'actualitat. Des d'aquesta òptica, a les municipals d'abril de 1979, a Granollers, l'electorat va optar majoritàriament per les opcions d'esquerra. La suma de PSC, PSUC i ERC-FNC suma un percentatge del 55,47% dels vots, mentre que el bloc de la dreta, representat per CiU i CC-UCD, es va quedar en el 43,19%: 10.818 vots enfront 8.823 i 12,26% de diferència. Les esquerres van ser majoritàries en 16 de les 26 seccions. I obtingueren la majoria dels regidors: 12 de 21.

RESULTATS DE LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1979 A GRANOLLERS				
Total cens electoral:	29.802			
Total votants:	19.504	65,45%		
Abstenció:	10.298	34,55%		
Vots vàlids:	19.367	99,30%		
Vots blancs (estimat):	126	0,65%		
Paperetes a candidatures:	19.241	98,65%		
Vots nuls (estimat):	137	0,70%		
Candidatura	Vots	% Vàlids	% cens	Regidors
Partit dels Socialistes de Catalunya	7.507	38,76%	25,19%	9
Convergència i Unió	7.143	36,88%	23,97%	8
Partit Socialista Unificat de Catalunya	2.822	14,57%	9,47%	3
Centristes de Catalunya-UCD	1.280	6,61%	4,30%	1
Esquerra Republicana de Catalunya amb Front Nacional	489	2,52%	1,64%	0

Aquests resultats no van deixar de produir una certa sensació de sorpresa entre importants sectors de la vida ciutadana; per altres, no tant. És cert que la candidatura de CiU era molt potent i que va quedar molt a prop de la victòria. Però Granollers i la seva gent als anys seixanta i setanta havia canviat molt -havia duplicat la població, per exemple- i era molt més que el centre de la ciutat i els eixamples de fins a la primera meitat del segle XX.

En canvi el PSC va ser capaç d'aglutinar persones referents del Granollers tradicional com Anna Maria Palé, Joan Martí Torres o Antoni Porta amb la incorporació de líders veïnals com ara Santiago Rodríguez Crisolino, Amadeu Castellano i Concepció Navarrete; sindicals com el propi Joan Martí Torres, Antoni Cornellas, Josep Palomino, Juan Sánchez Talavera o Pere Ribot i de la vida cultural i associativa de la ciutat com Anna Maria

Palé, Òscar Pelayo, Ricard Saurí o Pere Illa. Amb tot, CiU va aconseguir atraure electorat que a les generals de l'1 de març havien apostat per UCD i també d'ERC.

L'ordre en què foren escollits els regidors del primer consistori després de la recuperació de la democràcia fou el següent:

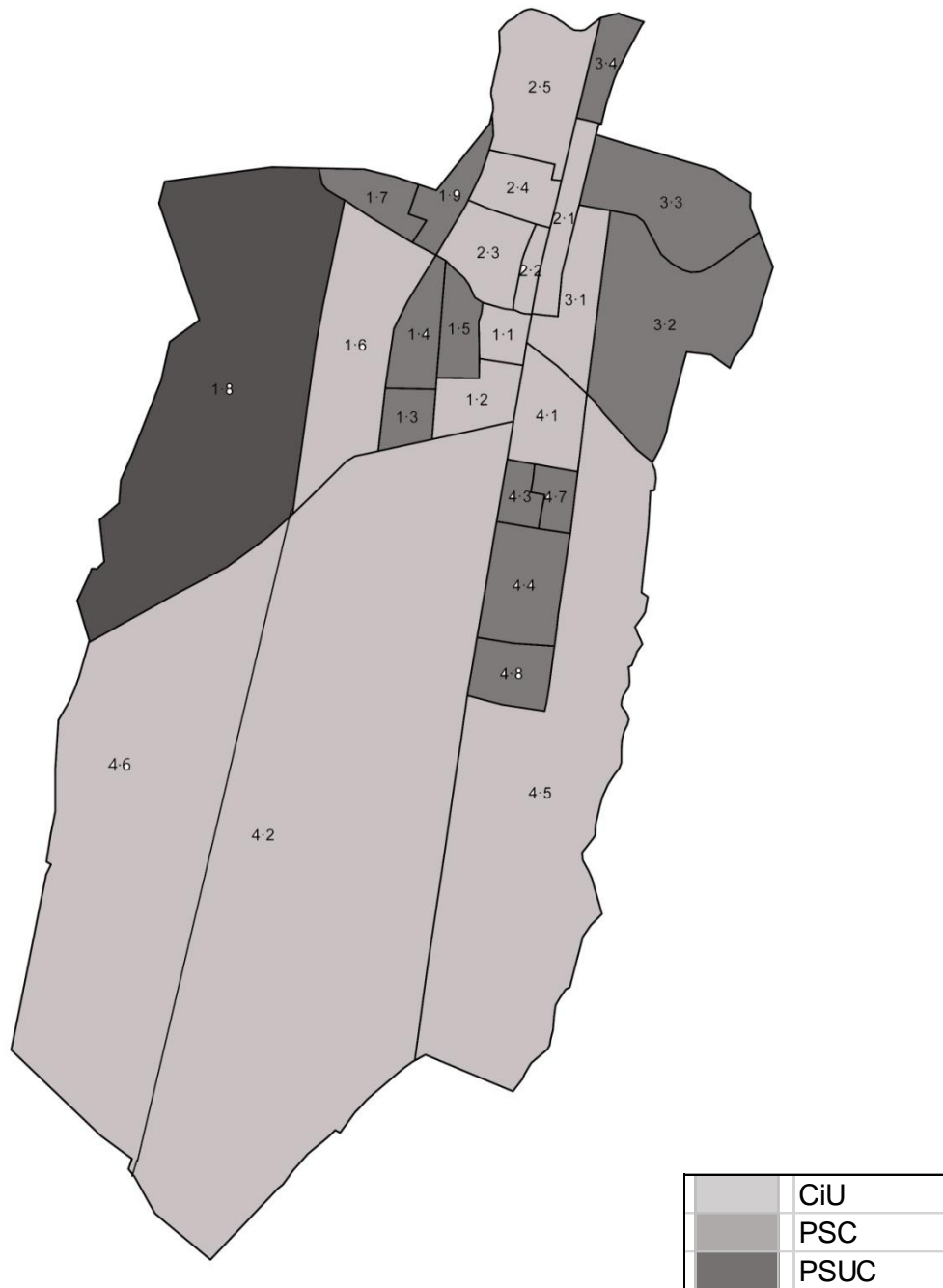
Regidors elegits			
1	PSC	Rafael Ballús Molina	PSC
2	CIU	Josep Oriol Montaña Tuset	CDC
3	PSC	Joan Martí Torras Garrell	PSC
4	CIU	Josep Garrell Pubill	CDC
5	PSUC	Vicenç Rochina Pascual	PSUC
6	PSC	Anna Maria Palé Llavina	Independent
7	CIU	Pere Canal Baliu	CDC
8	PSC	Antoni Cornellas Aigué	PSC
9	CIU	Ramon Casanovas Tresserras	UDC
10	PSC	Manuel Maraña González	PSC
11	CIU	Jaume Clusella Sala	CDC
12	PSUC	Federico Argos Palomino	PSUC
13	CC-UCD	Salvador Campoy Salvat	UCD
14	PSC	Santiago Rodríguez Crisolino	PSC
15	CIU	Josep Serratusell Sitjes	CDC
16	PSC	Concepció Navarrete Sampere	Independent
17	CIU	José Caneiro Beseijo	CDC
18	PSUC	Rosa Ribas Valls	PSUC
19	PSC	Josep Antoni Palomino Aguilera	PSC
20	CIU	Alexandre Codinach Telesforo	UDC
21	PSC	Óscar Pelayo Entrialgo	PSC

CANVIS PRODÛTS EN LA COMPOSICIÓ DEL CONSISTORI (1979-1983)					
Data dimissió	Candidatura	Regidor/a substituït	Nomenament	Nou regidor/a	Milit.-Indep.
04/10/1979	PSC	Joan Martí Torras Garrell	08/11/1979	Josep Pujadas Maspons	PSC
13/03/1980	PSUC	Vicenç Rochina Pascual	24/04/1980	Santiago Maspons Garriga	Independent
12/06/1980	PSC	Manuel Maraña González	26/06/1980	Montserrat Illa Vila	PSC
13/11/1980	PSUC	Federico Argos Palomino	11/12/1980	Antonio Morillas Romero	PSUC
11/02/1982	PSC	Josep Antoni Palomino Aguilera	11/03/1982	Amadeu Castellano Torrents	PSC
11/03/1982	PSUC	Rosa Ribas Valls	01/04/1982	Joan Ribas Rabassa	PSUC

Tres dones (Anna Maria Palé, Concepció Navarrete i Rosa Ribas) i divuit homes, lluny de la paritat. Dinou militants i dues independents, les esmentades Palé i Navarrete.

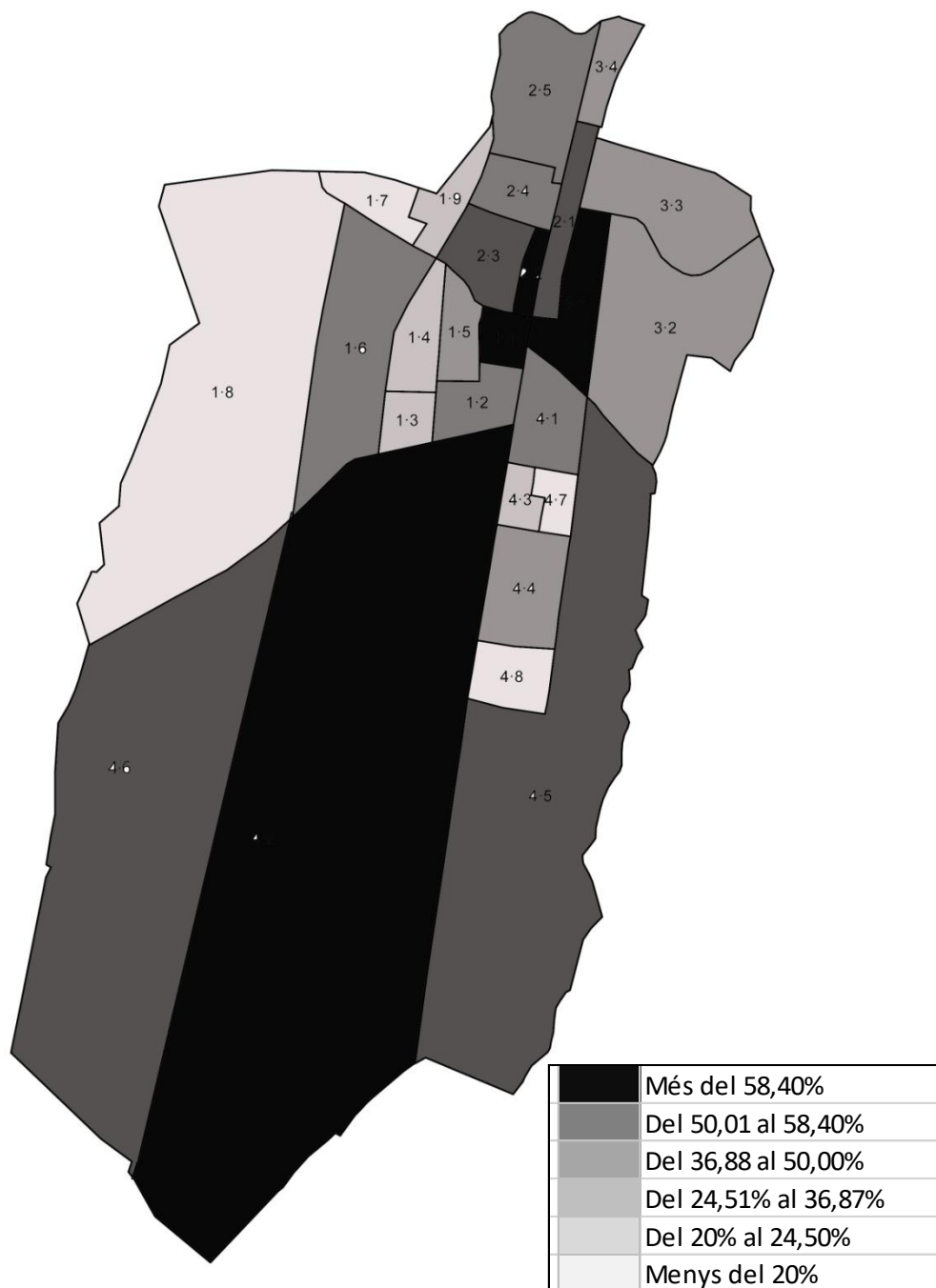
Al llarg del període 1979-1983 s'arribaren a produir sis relleus en el càrrec de regidors. El PSUC va arribar a renovar els seus tres regidors. Rochina, Argos i Ribas foren substituïts per Santiago Maspons, Antonio Morillas i Joan Ribas. I el PSC també en va canviar a tres: Joan Martí Torres Garrell deixà ben aviat el seu càrrec a Josep Pujadas Maspons, Manuel Maraña a Montserrat Illa Vila i Josep Palomino a Amadeu Castellano Torrents.

En 13 de les 26 seccions electorals de Granollers Convergència i Unió va ser la candidatura més votada.



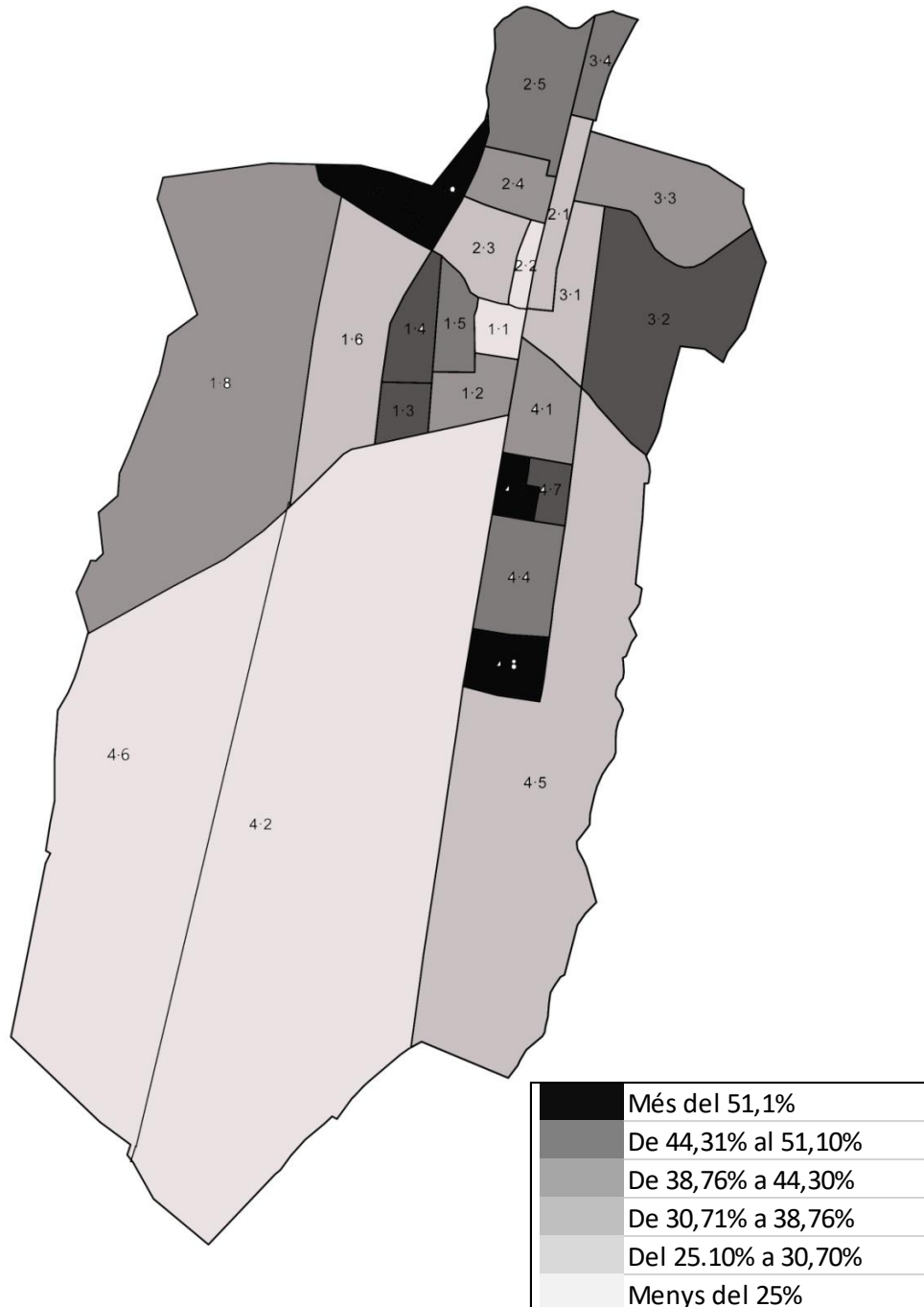
Fonamentalment, CiU és majoritària a les seccions del centre de la ciutat, de Palou i al Lledoner. Aconsegueix els millors resultats: 1.1. Pereanton 65,57%, 2.2. Casa de Cultura 59,27% i 4.2. Escola Joan Solans, on va votar el pla de Palou, 58,52%. Per contra, és a les seccions 1.7. de Congost, 1.8. de Can Gili i 4.8. de Can Bassa, barris de la ciutat, que va obtenir els suports més minsos.

És a dir, CiU és capaç alhora de recollir molt bons resultats a una part de Granollers, però molt insuficients en d'altres la qual cosa ve a demostrar que al 1979, sociològicament parlant, la candidatura de CiU va representar menys el sentir del conjunt de la ciutat que el seu gran rival a les urnes, el PSC.



El PSC es va imposar en 12 de les seccions, una menys que els convergents. El seu triomf es va basar fonamentalment als barris de Can Bassa, Congost, Sant Miquel, Font Verda i Primer de Maig. En set de les

seccions supera el 50%, assolint els màxims a Can Bassa (61,24%) i a Congost (secció 1.7.) amb el 59,04%. Només en dues seccions, la 1.1. i la 4.6. de Palou, no va aconseguir per poc superar el llindar del 20% dels sufragis. I és que mentre per CiU la diferència entre la secció que obté els millors resultats (65,57%) i els pitjors (13,61%) és de 52 punts percentuals, pels socialistes aquesta diferència es redueix a 42,5 punts.



El Partit Socialista Unificat de Catalunya va obtenir el primer lloc, i d'una manera molt contundent, a Can Gili: 358 vots i el 45,5%. A les sis seccions amb millors resultats va recollir la pràctica meitat del total de vots

obtingut (Can Gili, Can Bassa, Sant Miquel, Font Verda i una secció de Congost). Remarcar que durant molts anys el triomf del PSUC a Can Gili a les eleccions municipals de 1979 va representar un fet excepcional. Sempre PSC i CiU es van repartir, fins entrat el segle XXI, el primer lloc a les meses electorals en tot tipus d'eleccions.

Centristes de Catalunya va obtenir els seus millors resultats a la secció 3.3. de Granollers nord, l'única en què va superar el llindar del 10%. També foren bones seccions per a ells, les petites seccions 4.6. de Palou i 1.6. del veïnat de l'Estació del Nord. Obté els resultats més baixos a Can Bassa, Can Gili i Congost, barris de vot clarament preferent per l'esquerra, però també en alguna mesa del centre com la 2.3. i la 4.2. de Palou. Amb tot fer palès la uniformitat dels seus resultats.

La coalició ERC-FNC va quedar molt lluny de poder obtenir representació al consistori granollerí. Tant pels resultats obtinguts al conjunt de la ciutat com els assolits en cadascuna de les seccions. Només va aconseguir superar el 5% en dues de les 26 seccions: a la 2.3. del centre de la ciutat i a la petita secció 4.6. de Palou.

3. La constitució de la nova corporació municipal.

Setze dies després de la data de celebració de les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979, el dijous 19 d'abril es constituïa el nou ajuntament. Es feia realitat, quaranta-cinc anys després d'aquell llunyà 14 de gener de 1934, el que expressava un periodista que signava amb les inicials L.C. la seva crònica del plenari de constitució de la nova corporació: "hem fet el canvi: de l'autocràcia municipal a la democràcia municipal"⁶⁶.

La premsa local de l'època (*Comarca al Dia*, *Plaça Gran* i *Revista del Vallés*) recull amb tota mena de detalls el que va ocórrer aquell 19 d'abril a la sala de plens de l'ajuntament de Granollers. Del recull de les acurades informacions de *Comarca al Dia*, *Plaça Gran* i *Revista del Vallés*, publicades com era habitual el dissabte 21 d'abril, farem el relat d'aquells fets històrics.

El Ple de constitució del nou consistori granollerí havia de començar a les 11 del matí, però es va iniciar amb un retard de 10 minuts. Just en aquell moment entraren en una sala, que els assistents omplien de gom a gom i amb un nombrós públic que ho seguia des de fora, els nou regidors socialistes, seguits pels tres del PSUC, els vuit de Convergència i Unió i el representant de CC-UCD. L'ordre del dia constava de tres punts: l'elecció del nou alcalde de Granollers, l'elecció de la Comissió Municipal Permanent i la presa d'acords.

En primer lloc es va constituir la mesa d'edat, la qual quedà integrada per Ramon Casanovas (CiU), regidor de més edat i que actuà en qualitat de president, i Josep Palomino (PSC), en qualitat de regidor més jove. Foren assistits pel secretari general de l'ajuntament Manuel Muro.

⁶⁶ *Comarca al Dia*, 21 d'abril de 1979, p. 20. AMGr-HMG.

A continuació el secretari general donà lectura de l'Acta d'Escrutini de les eleccions municipals celebrades el 3 d'abril de 1979.

Seguidament, a les 11 hores i 25 minuts, es va procedir a donar compliment al primer punt de l'ordre del dia, l'elecció de l'alcalde de Granollers. Segons la llei electoral, foren candidats els caps de llista de totes les candidatures que havien obtingut representació al consistori. D'aquesta manera ho foren els quatre regidors següents: Rafael Ballús i Molina pel PSC, Josep Oriol Montaña i Tuset per CiU, Vicenç Rochina i Pascual pel PSUC i Salvador Campoy i Salvat per CC-UCD. Abans d'iniciar la votació, secreta amb papereta i que s'havia de dipositar en una urna, demanà la paraula Vicenç Rochina, cap de llista del PSUC, per manifestar que renunciava ell i qualsevol membre de la seva candidatura a ser elegit alcalde. Primer van votar els regidors del PSC i a continuació els de CiU, PSUC i CC-UCD. En anar a votar els regidors del PSUC van mostrar al públic la papereta del seu vot per Rafael Ballús. L'escrutini va donar dotze vots per Rafael Ballús, els 9 del PSC més els 3 del PSUC, i nou vots en blanc, els 8 de CiU i 1 de Salvador Campoy de CC-UCD. En obtenir la majoria absoluta dels vots, fixada en 11, fou elegit en primera votació Rafael Ballús. Diuen els cronistes que exactament a les 11 hores i 29 minuts Rafael Ballús i Molina va acceptar el càrrec d'alcalde de Granollers, jurant fidelitat al rei i a la Constitució, i rebent entre aplaudiments el bastó de comandament del fins aleshores president de la mesa d'edat Ramon Casanovas. El nou alcalde passava a presidir la sessió des d'aquell moment.

Acte seguit, exactament a les 11 hores i 43 minuts, es va abordar el segon punt de l'ordre del dia: l'elecció d'entre els regidors dels vuit tinents d'alcalde, que juntament amb l'alcalde Ballús integrarien la Comissió Municipal Permanent. D'acord amb el Pacte de Progrés signat, del total de 8 tinences d'alcaldia 4 corresponien al PSC, 3 a CiU i 1 al PSUC. En menys de cinc minuts, fan notar les cròniques, s'elegiren cadascun dels representants. Foren escollits per unanimitat els quatre regidors presentats pel PSC (Antoni Cornellas i Aligué, Manuel Maraña González, Concepció Navarrete Sampere i Òscar Pelayo Entrialgo), els tres proposats per CiU (Oriol Montaña i Tuset, Josep Garrell i Pubill i Josep Serratusell i Sitjes) i Vicenç Rochina Pascual, que ho fou pel PSUC.

Va ser a partir d'aquest moment que els regidors, que fins aleshores havien estat asseguts a les primeres fileres de la sala, van pujar a prendre possessió del seu escó en el semicercle de la sala de plens. L'alcalde Ballús va passar a donar la paraula als representants de cada partit per tal que expliquessin el sentit del seu vot, de menor a major representació. Salvador Campoy va renunciar a prendre la paraula. A continuació fou el torn de Vicenç Rochina qui començà el seu breu parlament afirmant que el projecte socialista era real i possible a la nostra societat, recordava que eren presents al consistori granollerí per expressa voluntat popular i que es culminava un llarg procés de lluita per assolir la democràcia com a base de la convivència ciutadana. Va esmentar que era hora de posar per endavant l'interès del treball en equip en benefici de tots els granollerins i que s'havien de deixar en segon terme els aspectes personals i de partit. Va acabar afirmant que el PSUC

havia votat un alcalde socialista perquè era el que el poble havia escollit majoritàriament. El seu parlament va ser acollit entre aplaudiments dels assistents. Oriol Montaña, cap de llista de CiU, va iniciar les seves paraules manifestant que no venien a l'ajuntament a fer discursos sinó amb esperit de treball, concòrdia i justícia. De treball per a tothom, de concòrdia entre regidors i ciutadans i de justícia en defensa dels drets i obligacions de tots. El vot en blanc de Convergència i Unió no havia de ser interpretat com un xec en blanc, sinó com un respecte a la voluntat popular expressada a les urnes i expressió de col·laboració amb el nou alcalde. Per acabar va fer esment a la necessària recatalanització de Granollers. Discurs que també va ser recollit entre aplaudiments. El regidor escollit per parlar per part del grup socialista va ser el número 2 de la candidatura, el sindicalista Joan Martí Torres Garrell. El seu va ser un parlament molt emotiu que va començar recordant els llargs anys d'espera per assolir un ajuntament democràtic. Va dir "jo he viscut tot allò que va passar a la guerra i després de la guerra, que el que estic vivint ara, avui, quasi no puc acabar de creure-m'ho". Va remarcar el sentit que tenia el lema de la campanya socialista d'"entra amb nosaltres a l'ajuntament" i que amb ells tot el poble entrava al consistori. Va finalitzar les seves paraules dient que per primera vegada hi havia persones de la classe treballadora a l'ajuntament i va oferir el treball de tots per fer avançar la ciutat. Va concloure, entre aplaudiments del públic, amb visques a Granollers i a la democràcia. Finalment fou el torn de Rafael Ballús, l'alcalde, de dirigir unes paraules als assistents i a tots els granollerins. Començà afirmant que democràcia implica la renúncia als personalismes, a la voluntat permanent de cercar l'acord i del respecte per la voluntat popular expressada a les urnes. Un ajuntament que activarà nous òrgans de participació ciutadana, no presidencialista, que farà de la Comissió Permanent i del Ple els òrgans veritables de govern de la ciutat. Expressà el compromís de cercar mitjançant la informació i la participació l'acord entre la voluntat dels ciutadans i l'acció de govern. Granollers i Catalunya han d'esdevenir les dues fites del nou consistori. Una ciutat, Granollers, que ha de ser equilibrada, ben administrada, culta i justa per a tothom. Va acabar proposant al nou consistori una primera moció de l'alcaldia, en el simbolisme del primer ple, acordant la tramesa de telegrams al president del Congrés de Diputats i al president del govern d'Espanya, sol·licitant l'aprovació immediata de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, tal i com ha estat presentat al Parlament de Catalunya. Aquesta moció havia estat presentada d'acord amb CiU i el PSUC, la qual cosa va motivar que el portaveu de CC-UCD remarqués, fins a tres vegades, que no s'havia comptat amb ell. El Ple de l'ajuntament de Granollers va aprovar per unanimitat la moció.

A les 12 del migdia i 3 minuts els regidors i el públic dempeus va cantar «Els Segadors». Era la primera vegada que l'himne de Catalunya sonava a l'ajuntament de Granollers.⁶⁷

A la sortida de l'acte, en aquell dijous de mercat, un grup de veïns afectats pels habitatges que VIMUGRASA, l'empresa municipal, havia de construir a Can Mònic van manifestar-se reclamant del nou ajuntament la

⁶⁷ *Revista del Vallés*, 21 d'abril de 1979, p 16. AMGr-HMG.

solució dels seus problemes. Es posava sobre la taula un dels tants reptes que el nou govern municipal hauria d'afrontar.

4. El govern de la ciutat (1979-1983).

En el Ple de 27 d'abril, després d'intenses negociacions, es presentava l'acord de cartipàs municipal. El PSC obtenia la presidència de quatre comissions: la d'Hisenda Municipal, presidida per Òscar Pelayo; la de Cultura i Joventut, amb Concepció Navarrete al capdavant; la de Governació, presidida per Manuel Maraña i la d'Acció Ciutadana, a càrrec d'Antoni Cornellas. A CiU li va correspondre la presidència de dues comissions, la d'Ensenyament i Esports, amb Oriol Montaña al front, i la de Sanitat i Assistència Social, presidida per Josep Serratusell. La presidència de la comissió d'Urbanisme i Obres va ser pel tinent d'alcalde del PSUC Vicenç Rochina. Pere Canal escrivia a Plaça Gran que "Les negociacions han palesat molts recels entre els diversos grups, que només una etapa de treball pot superar; o bé incrementar-se, en quin cas la col·laboració es faria molt difícil"⁶⁸.

Els bons auguris i desitjos formulats en els parlaments a la presa de possessió del nou consistori en el sentit de formalitzar un equip de govern ampli i perdurable mitjançant l'anomenat Pacte de Progrés, que a Granollers el formaven 20 dels 21 regidors, no va acabar de cristal·litzar. Els continus relleus de regidors i la corresponent necessitat de reajustar les delegacions polítiques, per un costat, i les desavinences que ben aviat es mostraren entre els partits d'esquerres i els seus socis de CiU explicarien aquesta certa inestabilitat en el govern municipal.

El Pacte de Progrés va començar a trontollar ben aviat. El 16 de juliol Convergència i Unió anunciava que passava a l'oposició i que abandonava la presidència de les comissions d'Ensenyament i Esports i la de Sanitat i Assistència Social. El motiu fou que en el Ple els socialistes i els comunistes votessin en contra de la proposta de creació del Consell Local d'Esports, quan ningú a la comissió informativa s'hi 'havia mostrat en contra. Afirmaren que tant el PSC com el PSUC no tenien interès en promoure un govern unitat i criticaren la intromissió de la regidoria d'Acció Ciutadana. Pel PSC, la sortida del govern de CiU responia a la pugna entre dos sectors: els partidaris de col·laborar i els opositors. I s'havien imposat, segons els socialistes, aquests darrers. L'1 d'octubre es procedeix a la remodelació del govern municipal. Rosa Ribas (PSUC) passa a dirigir la comissió d'Ensenyament; Josep Antoni Palomino (PSC), la d'Urbanisme; Santiago Rodríguez (PSC), Governació i la comissió de Sanitat i Assistència Social, Anna Maria Palé (PSC).

El 4 d'octubre de 1979 Joan Martí Torres Garrell, número 2 de la llista del PSC, renunciava al seu càrrec. Havien passat escassament sis mesos des de la constitució de la corporació. Josep Pujadas Maspons, enginyer i professor de l'Escola Municipal de Treball, prenia possessió del càrrec de regidor en el Ple del mes de

⁶⁸ *Plaça Gran*, 28 d'abril de 1979, p. 7. AMGr-HMG.

novembre. Pujadas seria qui al 1985 prendria el relleu a l'alcaldia. Coincidint amb la renúncia de Torres, Manuel Maraña, adduint raons d'incompatibilitat amb la seva professió -era un reconegut dentista-, deixava la tinença d'alcaldia de Governació i assumia la cartera d'Esports.

Al març de 1980 tornaren a haver-hi contactes entre el PSC i CiU amb l'objectiu d'incorporar els convergents de nou al govern municipal. Les converses no arribaren a bon port i els convergents, primer, i els socialistes, després, editaren un fulletó que distribuïren entre la població explicant els posicionaments respectius.

En el Ple del 13 de març, Vicenç Rochina Pascual dimitia del càrrec de regidor, no tenia cap responsabilitat política en el cartipàs municipal, i era substituït per Santiago Maspons. Tres mesos després, ara a les files socialistes, Manuel Maraña deixava l'acta de regidor i el substituïa Montserrat Illa Vila. Però els moviments no acabaren aquí.

A mitjan mes de juny de 1980 Convergència i Unió retornava al govern municipal. Oriol Montaña passava a ocupar la primera tinença d'alcaldia. Ell mateix era el nou president de la comissió informativa d'Ensenyament i Esports. Josep Serratusell Sitjes tornava al capdavant de Sanitat i Assistència Social i Alexandre Codinach passava a presidir la comissió informativa de Governació.

En el Ple del 13 de novembre Federico Argos, el número 2 de la candidatura del PSUC, dimitia i era reemplaçat al Ple següent per Antonio Morillas, el qual assumia la vicepresidència d'Acció Ciutadana. El 18 de juliol de 1981 Antoni Cornellas renunciava a la tinença d'alcaldia, la qual era assumida per Josep Pujadas. El 16 de setembre es delegaven les funcions d'Acció Ciutadana a Montserrat Illa.

El canvi de regidors va continuar quan Rosa Ribas deixava el seu càrrec a Joan Ribas Rabassa (PSUC), l'11 de març de 1982. Josep Serratusell Sitjes feia efectiva el 29 de maig de 1982 la seva renúncia a presidir la comissió informativa de Sanitat. Aquest fet implicava, en no quedar cap president convergent a les comissions informatives, el trencament de nou del pacte de progrés municipal. En el Ple de 11 de desembre de 1982 es produïa el darrer relleu de regidors: Josep Antoni Palomino era substituït per Amadeu Castellano, per bé que li corresponia, per ordre de la candidatura, a Rafael Montserrat. Rafael Montserrat s'havia traslladat a viure a Mataró per motius professionals. Anna Maria Palé, amb aquest relleu, era nomenada tinent d'alcalde.

Els primers anys del govern municipal no van ser fàcils, El nou consistori va heretar unes finances municipals complicades. Hom parlava d'un dèficit de 1.378 milions de pessetes, dels quals 578 a curt termini. Fer notar que el pressupost anual de l'ajuntament, al 1980, ascendia a 468.200.000 pessetes. La fallida de l'empresa municipal Viviendas Municipales de Granollers, S.A. (VIMUGRASA) havia deixat l'economia municipal molt malmesa. La construcció d'una promoció d'habitatge social a Can Mònic, a càrrec de l'empresa municipal, va ser el detonant. La polèmica va saltar a l'opinió pública quan es va saber que un familiar directe de l'alcalde havia adquirit un terreny rústic, que posteriorment va ser requalificat com a urbà per construir-hi

els habitatges. La fallida de VIMUGRASA va ocasionar l'aturada de les obres d'uns pisos que havien estat pagats quatre anys enrere pels futurs propietaris. Complir amb el compromís de resoldre la situació per part del nou govern no va ser fàcil, perquè era un tema molt enrevessat. Tampoc hi va haver molta sintonia amb la comissió veïnal. Al setembre de 1979, el PSC i el PSUC donaven suport a una manifestació dels afectats de VIMUGRASA. El 23 de novembre de 1981, la Comissió Liquidadora de la Suspensió de Pagaments de VIMUGRASA rebia com a possessió efectiva els terrenys situats a Can Mònic Nou i els edificis que s'hi havia de construir. Es començava a desbloquejar la situació. Per fi, a l'octubre de 1983, vuit anys després, es lliuraven els primers habitatges de Can Mònic, coneguts com a Conjunt Ramon y Cajal, una promoció que comprenia 380 habitatges, 28 locals i un aparcament soterrat al centre de la plaça interior per a més de 200 places.

Un altre dels problemes que el govern municipal hagué d'afrontar va ser el de l'aparcament soterrat El Sot, un forat permanent al cor de la ciutat. Les obres toparen amb moltes dificultats de finançament, i des de 1976 estaven paralitzades. Per desencallar-lo, el 4 d'octubre de 1979 es va modificar el projecte tècnic, passant el valor de la concessió a 104.647.736 pessetes. El 24 de juliol de 1980, es feia un requeriment a la Constructora Auxiliar de Edificaciones SL, amb l'avertència de declarar caducada la concessió per a la construcció de l'aparcament de la plaça Barangé si no reiniciava immediatament les obres. En no produir-se resposta, l'11 de setembre de 1980 es declarava la caducitat de la concessió i s'iniciava l'expedient de justipreu. Les obres del pàrquing de la plaça Barangé es reiniciaven, per fi, el 8 de juliol de 1982. Havien estat aturades durant sis anys. A menys de dos mesos de les eleccions municipals, l'11 de març de 1983, s'inaugurava l'aparcament. Un aparcament de quatre plantes per a 326 vehicles.

Esmentar també altres assumptes, com el de la protesta dels funcionaris davant la modificació de la jornada laboral; l'apartament dels secretaris Francisco Muro i Ángel de Riquer, funcionaris que controlaven l'estructura heretada del franquisme, dels seus càrrecs; la gratuïtat de les escoles bressol i la manca de mestres i professors a l'inici del curs escolar 1979-80; l'oposició dels botiguers a l'augment de l'impost d'erradicació; la tractorada dels propietaris de Palou, juliol de 1982, contra la pujada d'impostos; el desallotjament del local del Centre d'Iniciatives i Turisme (CIT) al carrer del Roc; la reversió al patrimoni municipal de l'edifici de l'AISS, construït per allotjar el sindicat vertical franquista; i el projecte de construcció d'un nou centre penitenciari a la Roca del Vallès, a tocar de Granollers. Tots aquests temes, per si sols, requeririen un estudi més ampli, que la limitació i objectiu d'aquest estudi no permet ampliar aquí.

Malgrat la greu situació econòmica, moltes foren les actuacions i projectes que el govern municipal va posar en marxa. En obra pública destacar la urbanització de les places de la Llibertat, al barri Congost, Can Gili, Sant Miquel i Jaume I, i la remodelació de la plaça Lluís Perpinyà. També s'actuà en la millora de la xarxa viària, com la nova obertura de la carretera de Granollers a Lliçà d'Amunt o l'ampliació i millora de l'entrada a Granollers de la carretera de Caldes a través de l'avinguda Estació del Nord. Es va inaugurar el pàrquing

Sant Carles, per a 600 vehicles, i s'iniciaven les obres de la futura estació d'autobusos de l'avinguda del Parc. Al 1982, s'aprova l'avantprojecte del parc de Ponent, obra dels arquitectes Josep Martorell, Oriol Bohigas i David Makcay. S'iniciaren els treballs de redacció del nou Pla General d'Ordenació Urbana, juntament amb els municipis de Canovelles i les Franqueses del Vallès. A nivell cultural, el març de 1981, s'inaugurava el Centre Cultural de la Caixa; a la plaça de l'Església, s'obria el Casal del Jove, i Ràdio Granollers començava les seves emissions. En educació, es va inaugurar l'escola Pau Vila, a Can Gili, i l'ampliació de l'Escola Municipal de Treball; l'Escola Municipal de Música Josep Maria Ruera obtenia la titulació de Conservatori Elemental. També, al gener de 1982, s'incorporaven les primeres agents femenines de la Guàrdia Urbana i, aquell mateix any, es posava en marxa el Centre de Medicina de l'Esport i s'iniciaven els tràmits per a la constitució del Consorci per a la defensa de la conca del riu Besòs. Esmentar que des de 1981, Granollers havia fet gestions per incorporar-se com a subseu olímpica al projecte de Barcelona 92. Per acabar, fer notar dos fets que ocorregueren en pocs dies de diferència al desembre de 1979: la mort de 23 persones en un accident ferroviari per la col·lisió de dos combois a l'alçada de Corró d'Avall i que el 22 de desembre Granollers fos agraciats amb la grossa de Nadal.

A les eleccions municipals del 8 de maig de 1983, el PSC va obtenir la majoria absoluta, 12 regidors, en assolir el 52,93% dels vots. CiU es va mantenir en 8 regidors i un 34,07%. Del quadrienni 1979-1983, continuaren com a regidors Rafael Ballús, Anna Maria Palé, Òscar Pelayo, Josep Pujadas, Montserrat Illa, Santiago Rodríguez i Amadeu Castellano, del PSC; per Convergència i Unió, Jaume Clusellas Sala. Rafael Ballús revalidava, a les urnes, l'alcaldia de Granollers.

Bibliografia

Abel, J., Jordana, J. (1987). *L'activitat econòmica al Vallès Oriental*. Barcelona: Oikos-tau.

Homs, J. (1995). *Granollers: Retalls d'història urbana*. Granollers: Tarafa Editora de Publicaciones.

Precedents i context de les primeres eleccions municipals. Sant Cugat del Vallès, 1975-1979⁶⁹

Jordi Casas i Roca

Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès

Tot enfonc històric requereix dues premisses: que hi hagi suficient perspectiva, i en aquest cas és evident, commemorem els 40 anys dels fets estudiats; i que l'historiador, sense abdicar de la seva simpatia pel tema, garanteixi un mínim de rigor i objectivitat, la qual cosa es complica quan aquest ha estat implicat en els fets narrats, com és el cas, però ho intentarem i esperem sortir-nos-en.

1. El món, la Catalunya i el Sant Cugat d'aleshores i el d'ara.

És una obvietat dir que la realitat actual, a tots els nivells, té poc a veure amb la de fa quaranta anys. Aportarem algunes dades en aquest sentit.

El 1980 EUA i Europa Occidental aportaven un 50% de la producció mundial, mentre que la Xina només n'aportava un 5%. Es preveu que el 2021, Xina i Índia aportin un 28% de la producció mundial, més que EUA i Europa Occidental junts. Pel que fa a l'àmbit polític, el 1974 es considerava que hi havien 36 estats democràtics, el 2011 se'n comptabilitzaven 115.

Pel que fa a Catalunya, el 1981 tenia 5.949.829 habitants, mentre que en aquests moments en té 7.600.267. A mitjans de la dècada dels setanta tot just s'acabava la gran epopeia immigratòria dels anys cinquanta i seixanta. En canvi, l'increment de les dues darreres dècades s'ha basat fonamentalment en l'arribada de persones d'altres països, fins assolir un 18% de la població catalana.

Baixem a nivell local. Sant Cugat ha passat dels 29.156 habitants del 1975 als 90.664 del 2018, és a dir, la població s'ha multiplicat per 3, mentre que la catalana només ho ha fet per 1,3. Aleshores era una vila encara amb una forta petja agrícola, un 24% del terme municipal es dedicava al conreu, molts encara recordem la imatge de la vinya fins ben entrada la dècada dels vuitanta. La indústria, especialment la petita i mitjana empresa, jugava un paper força important, concentrada en cinc sectors (calculat en nombre de treballadors): metall (35,6%), construcció (26,8%), tèxtil (12,6%), química (12,6%) i vidre i ceràmica (6,8%). Avui som una ciutat quasi exclusivament de serveis, representen el 84% (Catalunya el 73%) del valor afegit brut.

⁶⁹ Vam fer una primera aproximació al tema, en la qual es basa en gran part aquest article a CASAS i ROCA, Jordi. "La transició democràtica a Sant Cugat: una lectura", *Gausac*, 9 (desembre 1996), p. 121-136.

2. Quants feien oposició i qui eren.

Aquest no és un tema menor, encara que fa de mal comptar. Sortosament disposem d'algunes dades. Ramon Martos ha fet aquest càlcul per a Cerdanyola i Ripollet.⁷⁰ Tot i tractant-se, com diu, d'una «*àrea industrial metropolitana on les lluites obreres i socials van ser importants*», calcula que entre 1960 i 1976 el percentatge de persones compromeses militantment oscil·là entre el 0,45% i el 0,84% de la població. Això ens remet a un altre aspecte: la presència del que hom ha anomenat *franquisme sociològic*. En aquest sentit, Martos aporta un parell de dades prou significatives: només un 55,3% dels enquestats, persones que vivien a Cerdanyola i Ripollet abans de 1975, recorda que es mostrés en desacord amb el règim franquista i només el 37,5% que valorés malament o molt malament els consistoris franquistes.

Fem la mateixa aproximació per a Sant Cugat. Malauradament no disposem d'un estudi com el de Martos, però sí d'un centenar de fitxes de l'agrupació local del PSUC, el partit més organitzat i amb més militants en aquells moments (són dades de 1981). Aquestes són les característiques. El 78% eren homes, per tant, les dones amb prou feines superaven el 20%. Quaranta cinc (el 55%) havien nascut a Catalunya, 37 (el 41%) ho havien fet a la resta d'Espanya i tres (el 4%) a l'estranger. La mitjana d'edat era del 42 anys. El 62% havia nascut durant el franquisme, per tant, només un 38% havia viscut l'experiència de la Guerra civil. Per ocupacions: el 29% obrers i gent d'ofici; el 28% empleats d'administració pública i administratius; el 17% professors, mestres i professionals; el 16% jubilats; el 4% botiguers, autònoms i petits empresaris; i el 5% es repartia entre estudiants i persones dedicades a la feina de la llar. Per últim, des quan estaven compromesos políticament? L'11% militava des de la Guerra civil, el 23% l'havia iniciat en ple franquisme i el 65% a partir de 1976. En conclusió: la gran explosió militant i de compromís s'inicià quan el franquisme ja estava en fase de liquidació. Després parlarem de fins a quan durà aquesta embranzida militant.

Dit això, de quin percentatge de població que militava contra el franquisme abans de 1976 estem parlant? Òbviament, només podem fer una aproximació a partir d'una analogia amb Cerdanyola-Ripollet que parteix de la militància al PSUC anterior a aquell any. Això ens dona un 0,5% de santcugatencs que feien oposició activa al franquisme des de la militància de partit. Afortunadament, l'antifranquisme no es feia només des dels partits (clandestins, no cal dir-ho); això és així i de manera clara, com veurem, a partir de 1975.

⁷⁰ MARTOS i CALPENA, Ramon. *Història d'un oblit. Societat i lluita antifranquista a Cerdanyola i Ripollet, 1960-1977*, Grup d'Estudis Ripollencs, 2018 ("Desmuntant mites? El mirall Cerdanyola-Ripollet 1960-1977", p. 215-225). La quantitat de militants antifranquistes que aporta, 277, és el resultat d'acumular els militants del període 1960-1976, la qual cosa no implica que tots militessin simultàniament.

3. Una promiscuïtat militant necessària.

Per valorar les dades aportades en l'anterior apartat, cal tenir en compte un aspecte intrínsec a aquells anys: la promiscuïtat militant. Els militants dels partits, especialment els dels partits d'esquerreres, que eren absolutament majoritaris, compaginaven la seva militància política amb la militància sindical, cívica i cultural.

Aquesta promiscuïtat militant va permetre dinamitzar l'associacionisme local durant els darrers anys del franquisme i els primers de la Transició i dotar d'una certa coherència tot allò que es feia. L'objectiu, primer, fou acabar amb el franquisme, i, després, pressionar per obtenir un Ajuntament democràtic. Els militants dels partits d'esquerreres eren el fil conductor de tot plegat, però, com ja he indicat, la gent que donava gruix a aquesta activitat no militava en cap partit polític, encara que pogués tenir certes preferències.

4. El naixement del sindicalisme local.

Sant Cugat durant el franquisme no tingué una experiència de lluita obrera com la d'alguns municipis del seu entorn metropolità. Fins al 1961 no es produí l'arribada de la primera gran indústria, la qual trencà el caràcter eminentment agrícola de la vila. Es tracta de Condiesel, una indústria del sector de l'automoció.

Parlar d'aquesta empresa durant la Transició és fonamental, perquè és on es produeix una experiència sindical més intensa i d'on surten les persones que organitzaran els tres sindicats presents aquells anys al municipi: CC.OO., UGT i CNT. La tardor de 1973 s'havia produït un conflicte que originà l'acomiadament de 9 enllaços i jurats d'empresa (incrustats en l'estructura del sindicat franquista) i 12 treballadors. Durant el 1976 es produí un moviment assembleari que tingué tres conseqüències: la readmissió dels 21 acomiadats de 1973; el desmantellament del que quedava dels antics jurats i enllaços sindicals; i la constitució d'una nova representació, el Consell de fàbrica, els membres del qual, entre 60 i 80, foren elegits per les diferents seccions. El Consell funcionà fins al març de 1978, data en què s'elegí, d'acord amb la nova normativa, un Comitè de 24 membres.

Els tres sindicats esmentats, impulsats sobretot per gent de Condiesel, hagueren d'organitzar-se a nivell local i de centres de treball per afrontar les primeres eleccions a delegats i comitès d'empresa (març de 1978). Les dades de què disposem de CC.OO. ens permeten seguir aquests esdeveniments. Ho dividim en tres etapes, encara que la darrera la deixarem per a més endavant: 1. Creació de la Unió local; 2. Consolidació i auge; i 3. Inici del declivi d'afiliació i organitzatiu.

La primera etapa va del 9 d'octubre de 1976, en què es fa una primera reunió en la qual participen 15 persones, fins a mitjans de 1977, moment en què el sindicat té entre 330 i 350 afiliats. Pel mig s'ha fet la seva presentació pública, 13 de març de 1977, i s'han constituït cinc seccions sindicals: Condiesel, Catalana d'Occident, Anónima de Torcidos, Otxesa i Nelia.

El 16 d'octubre de 1976 s'havia de fer un acte que és prohibit pel Govern civil i que organitzava la vocalia laboral de l'Associació de veïns *sector Monestir: Presente y futuro del sindicalismo*. Intent que ens parla d'aquella promiscuïtat a la qual em referia abans, en aquest cas entre el sindicalisme i les associacions de veïns.

El període de consolidació el situem entre setembre de 1977 i mitjan 1978: el 17 de setembre de 1977 la Unió local de CC.OO. inaugura local al carrer de les Marxes; en les eleccions que es fan entre finals de 1977 i principis de 1978 CC.OO. obté el 62% dels delegats i membres de comitès d'empresa; i a mitjan 1978 la Unió local assoleix les 1.200 cotitzacions, sens dubte el moment de major afiliació.

Cal parlar de la reducció del teixit industrial santcugatenc. El 1975 arriben els primer símptomes de l'anomenada crisi del petroli, una crisi que s'allarga fins al 1985. Es produeix un estancament dels salaris i un espectacular augment de l'atur, que passa del 5% de 1977 al 21% dels primers anys vuitanta. És una crisi fonamentalment industrial. A nivell local la crisi es fa notar especialment entre els sectors de la ceràmica, el tèxtil, la fusta i la construcció. Aquestes són les empreses (no hi són totes) afectades per expedients de regulació o, senzillament, tancades durant aquells anys: Xargai i Tarragó, Tapissos Aymat, Suceram, Art amb fusta, Hispamueble, Confecciones Marga, Wilson Criado, Facersa, Carámica Edros, Cerámica Alexandre, Tela Prat, CIAMA i MESA. Ni Condiesel se n'escapa, el juny de 1981 s'aprova un expedient de regulació de jornada que afecta tota la plantilla. Naturalment, els sindicats i els partits no es van quedar creuats de mans. Van organitzar dues manifestacions: el 12 de novembre de 1977 i el 5 d'abril de 1978, aquesta amb un lema molt concret: *No a los expedientes de crisis y regulación de empleo en Art amb fusta, MESA, CIAMA y Alexandre*.

5. L'explosió de la societat civil.

L'assoliment de quotes de llibertat va anar acompanyada de dosis importants de participació social. L'associacionisme cultural, sempre present, ve enriquir-se amb el de caràcter reivindicatiu (més clarament reivindicatiu) i amb la barreja promíscua entre cultura i política.

5.1. Quan la cultura esdevé política.

Aquest títol em serveix per exemplificar com una iniciativa que tenia caràcter clarament polític, en la qual el proselitisme era un aspecte essencial, utilitzà una estructura ja existent i s'expressà en termes culturals. Em refereixo al Grup de Jovent de la Societat Coral la Unió Santcugatena, el qual realitzà les seves activitats entre mitjan 1974 i mitjan 1975.

A partir d'una entitat de llarga tradició, però amb unes activitats sota mínims, el Grup de Jovent durant un any mantingué un ritme d'activitats realment intens: dues conferències: *L'ensenyament avui* i *El català a l'escola*;

un curset de català (juliol/setembre); un cicle sobre sexualitat (agost/setembre); excursions (3); sessions de cinema-fòrum (7); l'intent d'una xerrada sobre la pena de mort, suspès per la Guàrdia Civil; i un recital de cançó a l'aplec de Sant Medir (març de 1975), interromput també per la Benemèrita, a causa d'una cançó amb connotacions clarament antimilitaristes. El Grup de Jovent serà una escola de militància cívica per a un grup de joves gens menyspreable (eren uns vint-i-cinc membres) i un centre de proselitisme polític de la Joventut Comunista de Catalunya. A la vegada, realitzarà un conjunt d'activitats amb un caràcter clarament «rupturista».

En aquest mateix context, d'aprofitament d'una entitat ja existent, cal sumar-hi la Comissió de cultura de la mateixa Unió. En el marc del seu 75è aniversari de l'entitat es farà el 24 de maig de 1975 una doble representació de l'obra *La setmana tràgica*, representada pel Grup de l'Escola de Teatre de l'Orfeó de Sants, qualificada per un cronista local de «*éxito rotundo*», ja que *los «asistentes aplaudieron, puestos en pie, durante varios minutos»*.

5.2. L'associacionisme reivindicatiu.

És sabut que aquests són els anys daurats de les associacions de veïns (AA.VV). A Sant Cugat, juntament amb la continuïtat de les associacions ja existents a alguns districtes del municipi (o la seva revifalla), apareixen per primer cop dues associacions al nucli urbà. Aquest, sens dubte, és el fet més destacat.

La primera a aparèixer en escena és l'A.V. *sector Estació*. Els estatuts es presenten el juny de 1974, però la junta no s'elegeix fins l'1 de juny de 1975. S'enfronten dues candidatures: una nucleada entorn de militants *pallaquistes* (encapçalada pel que serà el primer alcalde democràtic) i l'altra entorn de militants (o futurs militants) del PSC-C i PSUC; va guanyar la segona. Quan es constitueix diu tenir 460 socis i el març de 1976 treu el seu primer butlletí. El maig de 1975 es constitueix la comissió gestora de l'A.V. *sector Monestir*, la qual no és legalitzada fins al març de 1976. L'11 de juny s'elegeix la Junta a partir d'una única *Candidatura unitària i democràtica*, la meitat dels membres de la qual són militants del PSUC. En el moment de constituir-se té 201 socis. Entre novembre de 1976 i juny de 1977 editen conjuntament quatre butlletins.

Durant un any i mig, entre finals de 1975 i mitjan 1977, seran un element clau de la vida associativa santcugatena. El 24 de gener de 1976 l'A.V. *sector Estació* organitza al seu local una taula rodona amb el títol *Perspectives de Catalunya*. Els ponents són Josep Maria Cadena, Jacint Ros Hombravella, Montserrat Roig, Jordi Solé Tura i Agustí de Semir. La ressenya de l'acte en el butlletí de l'entitat dirà que «*hom pot dir que vàrem assistir al renaixement de l'activitat política 'no subterrània'*». El 12 de desembre d'aquell any, l'A.V. *sector Monestir* fa una assemblea per definir-se davant el referèndum per la reforma política, les 150 persones presents acorden fer campanya, només queden tres dies, a favor de l'abstenció i comencen a repartir a la sortida de la reunió un full en aquest sentit: «L'abstenció al 'referèndum' és un vot per la democràcia i un dret democràtic».

Juntament amb aquest compromís de defensa inequívoca de la democràcia, desenvolupen un intensa activitat reivindicativa. Aquests són els temes que centren la seva actuació: campanya (febrer-maig 1976) contra l'augment dels preus del FF.CC. i per la millora del servei; ensenyament: aules preescolar, institut de B.U.P. (l'octubre de 1977 comença a funcionar provisionalment), institut de F.P. (l'abril de 1978 es compra el terreny); escoles bressol i ensenyament en català; impugnació de projectes urbanístics i del P.G.M. de 1976; campanya a favor de la permanència del mercat dels dijous; campanyes contra l'augment dels lloguers i a favor de la millora del servei de FECSA.

Cal esmentar les associacions de veïns de cada un dels barris del municipi: l'Associació de propietaris i veïns de Valldoreix, que actuarà com a vertader factòtum de l'Entitat Local Menor; l'Associació de veïns i propietaris de Mira-sol, que durant aquells anys es mostra poc reivindicativa; l'Associació de veïns de la Creu d'en Blau del barri de Les Planes, constituïda en una data tardana, el juliol de 1978, però que desenvoluparà un intensa activitat en l'àmbit de l'urbanisme; i l'Associació de veïns de La Floresta, la revifalla de la qual es produeix a partir de març de 1976.

5.3. L'associacionisme cívico-cultural.

A principis de 1975 una crònica local parla de l'existència d'una trentena d'entitats. La major part d'aquestes entitats seguiran funcionant durant els anys que vinc estudiant i se sumaran a l'efervescència reivindicativa i unitària que els caracteritzarà. Em referiré a tres d'elles.

En primer lloc, el Club Muntanyenc. Durant aquests anys hi haurà poques iniciatives on no hi figuri el Club. No debades, el seu historiador ha senyalat els anys 1972-1975 com els anys de «compromís amb al moviment associatiu», el període 1976-1977 com el de la «implicació política» i el posterior a 1978 com el del retorn a «l'excursionisme pur»; encara que, com veurem, no fou exactament així.

El Cine Club Borja, que a partir de 1971 permetrà practicar, a partir del fòrum posterior a les pel·lícules, *antifranquista verbal*. A partir de 1976 organitza, a més, amb l'A.V. *sector Monestir* el Cine Club Borjadin.

Per últim, els Amics de Sant Cugat. L'entitat es constitueix a finals de 1974. A partir d'abril de 1978 l'encapçalarà una Junta molt jove més partidària del compromís ciutadà i polític: «*Ens hem fet càrrec de la direcció d'Amics de Sant Cugat (...) amb l'esperança de poder reafirmar la identitat d'un poble com Sant Cugat (...) que actualment està en una situació ambigua, entre (un) poble autòcton i (de) zona de descans amb habitacles-dormitori*». Un tema molt recurrent aleshores.

5.4. La importància de l'acció unitària.

Són anys de gran fluïdesa entre el món veïnal, sindical i polític, en gran part i com ja hem indicat, gràcies a la militància paral·lela dels seus membres més actius. Cinc exemples mostren a bastament aquest ambient.

El novembre de 1975 es constitueix la Coordinadora d'entitats, de la qual en formen part una trentena. L'objectiu és coordinar les entitats, donar-se a conèixer mútuament les activitats que fan i prendre postura davant els problemes ciutadans. L'activitat més important és l'acte organitzat el 14 de març de 1976. Un acte públic que «hem convingut en definir (...) com la presentació de l'alternativa democràtica de Sant Cugat». L'acte, celebrat a La Unió, és un èxit total. Entre 800 i 1.000 persones escolten desgranar propostes sobre un seguit de temes: sanitat, encariment de la vida, cultura, urbanisme i joventut. Al final, en una intervenció *improvisada*, es proposa l'adhesió als quatre punts de l'Assemblea de Catalunya, els assistents posats en peu ho aproven pràcticament per unanimitat. Sens dubte, constitueix el primer acte democràtic de masses santcugatenc.

El 27 d'abril de 1976, en el marc del Congrés de Cultura Catalana, se celebra un acte al cinema local convocat per vuit entitats (entre elles l'Ajuntament, la qual cosa parla del seu contradictori comportament). El més interessant serà la crònica feta en un diari generalista. La cronista parla de la poca assistència de públic i hi afegeix que a Sant Cugat «*fora d'unes minories 'intel·lectuals' i de les associacions i entitats, que lluiten i col·laboren per aconseguir un país millor, dorm plàcidament a l'ombra confortable d'anar tirant*». Una crítica als santcugatencs, doncs. Més encara: «*Malgrat la importància de l'acte (...) cal dir, que si ja el públic en el sentit ample de la paraula fou reduït, més va ésser-ho el públic integrat pels fills del poble*». Aquests mots reflecteixen la resistència a reconèixer quelcom que en aquell moment ja era una realitat, el profund i irreversible canvi de la base demogràfica santcugatena. Queixes com aquesta han estat redundants durant anys.

El 28 de novembre d'aquell mateix any se celebra la primera edició de la Festa de Tardor, convocada per la Coordinadora d'entitats. L'objectiu: «*Volem que el poble de Sant Cugat conegui qui som, què fem i com ho fem*». Hi assisteixen entre 5.000 i 7.000 persones. El lema: *Recuperem les institucions. Del poble per al poble*. La intencionalitat no pot ser més clara.

La diada de Sant Jordi de 1977 és un altre moment cabdal d'aquest esperit unitari. Amb els partits recentment legalitzats i en el marc de la campanya *Volem l'Estatut*, s'organitza un cap de setmana festiu i reivindicatiu. Allò més significatiu serà la negativa de les autoritats locals que els partits i les AA.VV. muntin parades, per la qual cosa a quarts de tres del dia de Sant Jordi la Guàrdia Civil desmantella algunes de les parades existents. La resposta no es farà esperar, aquella mateixa tarda s'organitza una manifestació, que comptarà amb una important presència, en la qual es demana la dimissió de l'alcalde: *Llatjós, toca el dos*. Tres dies després s'adreça un escrit al Governador civil en el mateix sentit.

Finalment, he de referir-me a la reunió tinguda a La Floresta el 18 de maig de 1978. Hi assisteixen quatre associacions de veïns (La Floresta, Les Planes, Estació i Monestir), quatre partits (CDC, PSC, PSOE i PSUC), dos sindicats (CC.OO. i UGT) i 4 entitats (Club Muntanyenc, Amics de Sant Cugat, Creu Roja i Grup de

Joves de Les Planes). L'objectiu, que es concreta dos dies després en una manifestació pels carrers de Sant Cugat, és reclamar un servei mèdic d'urgències per al barri.

6. La vida política: clandestinitat, legalitat i pràctica unitària.

Aquí em referiré al que es pot considerar activitat política en sentit estricte. Si fins ara hem considerat l'emergència pública dels militants d'alguns partits mitjançant una barreja promíscua i fructífera amb el tramutament associatiu, ara parlarem de la presència organitzada, la qual de manera plena no es produeix fins poc abans de les primeres eleccions democràtiques de juny de 1977.

Sense risc a equivocar-me es pot establir en l'any 1974 els primers nuclis organitzats. Aquell any ja funciona un nucli reduït però actiu del PSUC. Entre 1974 i 1975 cal situar l'organització, per embrionària que fos, de nuclis del PSC-Reagrupament, PSC-Congrés, PTE i UDC, i el nucli ja esmentat de la JCC.

La primera aparició pública dels partits polítics es produeix entre el 6 de maig i el 19 de juny de 1976, en una espècie de *terceres vies*, a imitació del que s'havia fet a Barcelona un any abans. Hi participen Josep Solé Barberà (PSUC), Josep Pallach (PSC-R), Narcís Serra (PSC-C), J.A. Sánchez Carreté (PTE) i Santiago Guillén (UDC). L'octubre d'aquell any el PSUC publicarà el primer número del seu butlletí "La Forca", en l'editorial del qual es diu: «*Nosaltres no tenim cap vocació de clandestinitat (...). Volem treballar a plena llum, volem moure'ns segons les regles de la democràcia i volem sotmetre'ns a la fiscalització de l'opinió pública*». Però el contacte directe entre partits i ciutadans no es produirà fins a la campanya de les eleccions del 15 de juny de 1977.

Aquests anys es caracteritzen per l'esperit unitari existent entre els partits. El març de 1974 ja existeix una Comissió local de l'Assemblea de Catalunya. El febrer de 1976 es constitueix l'Assemblea democràtica local, en formen part PSUC, PTE, JGR, JCC, No alineats, Unió de Pagesos, PSC-C, PSC-R i UDC.

Pel que fa a les activitats entorn de l'11 de setembre, el 1977 es convoca la població a la plaça del Monestir a les set de la tarda del dia 10, hi assisteixen unes 3.000 persones. L'any següent es publica un manifest amb el títol *Per la reconstrucció nacional de Catalunya*. El 1979 es convida els santcugatencs a participar en el canvi del nom de la Plaza de los Caídos per Plaça Rafael Casanova (diumenge dia 9); els convocants són: Agrupació Escolta Berenguer el Gran, Agrupació Sardanista, Amics de Sant Cugat, Club Muntanyenc, Esbart Dansaire, CDC, CC.OO., ERC, INDP. DE SANT CUGAT, JCC, JNC, PSC-PSOE, PSUC, UCD, UDC i UGT.

Acabem aquest apartat amb l'acte unitari que es fa l'1 de juliol de 1978 al pavelló esportiu, el motiu és la solidaritat amb els pobles llatinoamericans: actuacions musicals i parlaments del senador Solé Sabarís i Roberto Guevara (germà del *Che*); ho organitzen CC.OO., UGT, PSC, PSOE, CDC, ERC, JCC i PSUC.

7. El darrer Ajuntament (post)franquista o “qui dia passa, any empeny”.

El 27 d'octubre de 1975 jura el càrrec d'alcalde i cap local del *Movimiento Francés* de Paula Llatjós Garcia, qui refermarà la seva «*adhesión y lealtad al Jefe del estado*».

Defensarà un criteri estricte de gestió, allunyada de tota vel·leïtat política. Dirà: «*no perderemos un sólo minuto de nuestro tiempo de Ayuntamiento hablando de política, mejor dicho, de partidos políticos*» (juliol 1976). Les actuacions del Consistori, algunes conseqüència directa de la pressió social, seran nombroses: obtenció del títol de ciutat, biblioteca a les dependències del Monestir (no arribarà a funcionar); escoles de música i art (curs 1977-1978); pavelló poliesportiu, servei psicopedagògic, instituts de FP i BUP, col·legi EGB Catalunya, col·legi EGB de La Floresta, aules de preescolar als col·legis Pla Farreras i Pins del Vallès (aleshores Carrero Blanco II), edifici de correus, casa de socors, millora cementiri municipal, sol·licitud gratuïtat B-30; projectes urbanístics,... Al costat d'aquestes actuacions, s'acumulen desencerts clamorosos: desgraciada actuació el dia de Sant Jordi de 1977, ja n'hem parlat; traducció surrealista dels rètols dels carrers al català; nul·la presència de la senyera a l'Ajuntament l'11 de setembre de 1976; intent de donar noms de carrers a Fraga Iribarne i Echevarría Puig; creació d'una inoperant Junta de cultura per contrarestar la Coordinadora d'entitats.

L'alcalde es negarà a crear la Comissió de control que les forces parlamentàries, exceptuades UCD i PP, li sol·licitaran, amb l'argument que «*hasta tanto no se modifique la ley de Régimen local, y se convoquen elecciones municipales, ha de continuar ejerciendo (l'Ajuntament) sus funciones*».

8. La desmobilització política, sindical i veïnal.

Poc després de la Transició començà a parlar-se de desencís (el *desencanto* castellà), era una manera de referir-se al procés de desmobilització posterior a l'embranchida organitzativa i participativa de la segona meitat dels anys setanta. Probablement era quelcom inevitable, un cop la democràcia es va *normalitzar*. Estem en condicions de concretar quan va iniciar-se el declivi de la mobilització militant a Sant Cugat i quines van ser les seves característiques. Ho exemplificarem en els tres casos dels quals disposem de dades: PSUC, CC.OO. i les dues associacions de veïns del centre.

A la II Conferència local del PSUC (maig/juny 1978) se simplifica l'organització, es passa de quatre a dues agrupacions. Com diuen els documents de la conferència, el partit ja no creix. A la III Conferència (maig/juny 1979), en la qual tots els militants passen automàticament a ser delegats, es parla de la necessitat d'augmentar el grau de militància. A la IV Conferència (juny 1980) ja es parla del fet que el Comitè local ha d'assumir totes les tasques, ja que sinó no es fan.

Ara passem al sindicat CC.OO. A l'informe d'organització de la II Conferència local (setembre de 1979), s'indica: «*La estructura organizativa de nuestra localidad podemos decir que sigue aún hoy (en referència als mesos anteriors, s'entén) siendo muy débil (...) el año anterior cotizaban alrededor de 1.200 afiliados y a partir de octubre del mismo año las cotizaciones descendieron del orden del 25 al 30%, lo que nos dejaba en una situación crítica*».

Acabem aquest apartat referint-nos a les dues associacions de veïns del centre. El març de 1977, el butlletí conjunt ja parla de crisi; s'interpreta, però, com una crisi conjuntural. El mes d'octubre el butlletí ja no és conjunt, només el signa l'A.V. *sector Monestir*. En ell es parla de la necessitat de què noves persones, amb nous impulsos, es facin càrrec de la Junta. En el següent butlletí, el gener de 1978, ja amb una nova Junta, es reconeix que l'A.V. està «*travessant un llarg període d'inactivitat*». En el butlletí s'adjunta una enquesta als socis en la qual es pregunta: «*¿Piensas que, en las circunstancias actuales, la Asociación de vecinos tiene razón de existir?*». Res més expressiu per reflectir el que volia explicar en aquests paràgrafs.

Així, doncs, tot indica que a finals de 1978 els partits polítics, els sindicats i les associacions de veïns (aquestes fins i tot una mica abans) ja havien entrat en un procés de declivi militant (d'afiliació i organitzatiu) que s'agreujaria amb el pas dels anys.

9. El nou Ajuntament democràtic: programes, candidatures i resultats.

En aquest context van abordar els partits les primeres eleccions municipals del 3 d'abril de 1979. El govern de la UCD retardà tot el que va poder les eleccions per tal d'evitar un triomf de les esquerres, cosa que no succeí. Els partits, especialment els d'esquerres, tenien un bon coneixement de la realitat local, no debades havíem participat, com he explicat, en les entitats locals, especialment les associacions de veïns. Però el que desconeixien era el funcionament de l'Ajuntament: possibilitats pressupostàries, estructura interna, àmbits competencials,... Tot plegat es va notar en els programes municipals. Ho exemplificaré, un cop més, en els documents del PSUC. El seu programa reflectia un coneixement precís dels problemes locals i, a la vegada, expressava una gran ambició pel que fa a propostes. Ho resumiré en un sol paràgraf, que sintetitza les preocupacions i les expectatives del moment. Qui ha conegut el Sant Cugat dels darrers 40 anys podrà valorar fins a quin punt s'han complert els objectius que s'hi expressen: «*A grans trets, la proposta que fem els comunistes gira entorn dels tres criteris següents: evitar un creixement de Sant Cugat tendent a convertir-lo en una zona residencial i en un apèndix de Barcelona-ciutat; fer de Sant Cugat una ciutat més habitable, evitant que es converteixi en una ciutat dormitori (creació de llocs de treball, de centres de vida col·lectiva) i evitar la marginació dels barris i millorar llur mal estat actual*».

Els resultats a Sant Cugat són favorables a les esquerres. La composició del nou Consistori queda així: PSC-PSOE, 7; CiU, 5; PSUC, 4; CC-UCD, 3; ERC-FNC, 1 i INDEPENDENTS DE SANT CUGAT, 1 (una candidatura lligada al Club Muntanyenc). Dues candidatures es queden fora: MCC-OEC i Esquerres de Sant

Cugat (BEC). El cap de llista del PSC-PSOE, Àngel Casas, surt elegit alcalde amb tretze vots. Només CiU i CC-UCD votaran els seus propis candidats. Els primers, però, formaran part de la majoria de govern, només CC-UCD restarà a l'oposició. Serà un consistori molt inestable. Només acabaran el mandat 10 dels 21 regidors inicials. Quasi tots els partits van substituir regidors: PSUC, 5; PSC-PSOE, 2; CiU, 2; i CC-UCD, 2. En definitiva, van passar pel Consistori 32 regidors.